
МОНГОЛ УЛСЫН САНХҮҮГИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

Дугаар №10

Улаанбаатар хот
2017 оны 12 дугаар сар

ГАРЧИГ	
ӨМНӨХ ҮГ	6
ТОЙМ	8
1. МАКРО-САНХҮҮГИЙН ОРЧИН	14
1.1 Дэлхийн эдийн засаг, санхүүгийн зах зээлийн тойм	14
Дэлхийн эдийн засаг	14
Дэлхийн санхүүгийн зах зээл	16
Дэлхийн түүхий эдийн зах зээл	18
1.2 Монгол Улсын макро эдийн засгийн тойм	19
Монгол Улсын эдийн засгийн төлөв байдал	19
Гадаад сектор	26
Бодит сектор	31
Мөнгө санхүүгийн сектор	34
Улсын төсөв	37
2. САНХҮҮГИЙН САЛБАР, ТҮҮНИЙ ДАРХЛАА	41
2.1 Банкны салбарын төлөв байдал	41
Банкны салбар	41
Макро зохистой бодлого, түүний хэрэгжилт	48
2.2 Банкны бус санхүүгийн салбарын төлөв байдал	49
Банк бус санхүүгийн байгууллага, хадгаламж зээлийн хоршоо	49
Хөрөнгийн зах зээл	54
Даатгалын салбар	57
Зээлийн батлан даалтын үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллага	61
Хөдөө аж ахуйн бирж ба түүхий эдийн арилжаа	61
3. САНХҮҮГИЙН САЛБАРЫН ДЭД БҮТЭЦ, ТҮҮНИЙ ИНСТИТУЦИ	62
3.1 Хууль, эрх зүйн орчинд гарсан өөрчлөлт	62
3.2 Төлбөр тооцооны систем	65
3.3 Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн үйл ажиллагаа	68

ДҮРСЛЭЛҮҮД

Дүрслэл Т.1	Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын зураглал	10
Дүрслэл 1.1	Дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөлөл	13
Дүрслэл 1.2	АНУ-ын эдийн засгийн зарим гол үзүүлэлтүүд	14
Дүрслэл 1.3	Евро бүсийн ажилгүйдлийн түвшин	14
Дүрслэл 1.4	Зарим хөрөнгийн захын индекс	15
Дүрслэл 1.5	Хөгжингүй улс орнуудын бодлогын хүү	16
Дүрслэл 1.6	Зарим хөгжингүй орнуудын Засгийн газрын 10 жилийн хугацаатай бондын өгөөж	16
Дүрслэл 1.7	Банк хоорондын захын хүү, LIBOR	16
Дүрслэл 1.8	Голлох валютуудын ам.доллартай харьцах ханш	17
Дүрслэл 1.9	БНХАУ-ын нүүрсний импорт (сая тонн)	17
Дүрслэл 1.10	Зарим түүхий эдийн үнэ	18
Дүрслэл 1.11	Төлбөрийн тэнцлийн алдагдал	19
Дүрслэл 1.12	Импортын жилийн өсөлт	19
Дүрслэл 1.13	Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт	20
Дүрслэл 1.14	Монгол Улсын улирлын ДНБ-ий жилийн өсөлт	20
Дүрслэл 1.15	Гадаад, дотоод цэвэр актив болон M2 мөнгө	21
Дүрслэл 1.16	Зээлийн чанар (салбараар, валютын төрлөөр)	21
Дүрслэл 1.17	Инфляцийн задаргаа (УБ хот)	21
Дүрслэл Ш.1	МУ-ын санхүүгийн тогтвортой байдлын халалт/эрсдэлийн зураглал	24
Дүрслэл 1.18	Төлбөрийн тэнцлийн гүйцэтгэл	25
Дүрслэл 1.19	Урсгал ба хөрөнгийн дансны тэнцэл	25
Дүрслэл 1.20	Урсгал тэнцлийн санхүүжилт	25
Дүрслэл 1.21	Санхүүгийн дансны бүтэц	26
Дүрслэл 1.22	Гадаад худалдааны нөхцөлийн индекс	26
Дүрслэл 1.23	Нийт экспорт	26
Дүрслэл 1.24	Нийт импорт	27
Дүрслэл 1.25	Гадаад валютын ханш	27
Дүрслэл 1.26	Гадаад валютын албан нөөц	28
Дүрслэл 1.27	Эдийн засгийн өсөлтийн задаргаа	30
Дүрслэл 1.28	Санхүү, даатгалын үйл ажиллагааны өсөлт, эдийн засагт эзлэх хувь	30
Дүрслэл 1.29	Бодит ДНБ, нийт зээлийн өсөлт, нийт хугацаа хэтэрсэн, чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь	31
Дүрслэл 1.30	Уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар	31
Дүрслэл 1.31	Боловсруулах салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар	31
Дүрслэл 1.32	Барилгын салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар	31
Дүрслэл 1.33	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйлчилгээний салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар	32
Дүрслэл 1.34	Худалдааны салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар	32
Дүрслэл 1.35	Бусад салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар	33
Дүрслэл 1.36	Өрхийн хэрэглээ, нийт хэрэглээний зээл, хэрэглээний импортын өсөлт	33
Дүрслэл 1.37	M2 мөнгөний бүтэц	33
Дүрслэл 1.38	M2 мөнгөний жилийн өсөлтийн задаргаа	34
Дүрслэл 1.39	Мөнгөний үзүүлэлтүүдийн ерөнхий бүтэц ба хандлага	34

Дүрслэл 1.40	Мөнгөний нийлүүлэлт болон мөнгөний үржүүлэгч	34
Дүрслэл 1.41	Банкуудын хадгаламж болон зээлийн хүү	35
Дүрслэл 1.42	Банк хоорондын захын хүү	35
Дүрслэл 1.43	Банк хоорондын захын хүүний хэлбэлзэх интервал	35
Дүрслэл 1.44	Нэгдсэн төсвийн орлого, зарлагын гүйцэтгэлийн жилийн өөрчлөлт	37
Дүрслэл 1.45	Нэгдсэн төсвийн тэнцлийн гүйцэтгэл	38
Дүрслэл 1.46	Засгийн газрын богино ба урт хугацаат бондын арилжаа	39
Дүрслэл 1.47	Засгийн газрын бонд ба зээл	39
Дүрслэл 2.1	Банкны салбарын активын бүтэц	40
Дүрслэл 2.2	Банкны салбарын пассивын бүтэц	40
Дүрслэл 2.3	Банкны салбарын актив, пассивт гарсан өөрчлөлт	41
Дүрслэл 2.4	Банкны салбарын эх үүсвэрийн жилийн өсөлт	41
Дүрслэл 2.5	Банкны салбарын актив, зээлийн жилийн өсөлт	41
Дүрслэл 2.6	Олгосон зээлийн жилийн өсөлт	42
Дүрслэл 2.7	Салбаруудын зээлийн төвлөрөл	42
Дүрслэл 2.8	Зээлийн чанарын үзүүлэлт, салбараар	43
Дүрслэл 2.9	Хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн өсөлт	43
Дүрслэл 2.10	Чанаргүй зээлийн харьцаа, валютын төрлөөр	43
Дүрслэл 2.11	Өөрийн хөрөнгийн үзүүлэлтүүд	44
Дүрслэл 2.12	Банкны салбарын ашигт ажиллагаа	44
Дүрслэл 2.13	Банкны салбарын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар	44
Дүрслэл 2.14	Хөрвөх чадварын үзүүлэлтүүд	45
Дүрслэл 2.15	Өрхийн бодит орлогын өсөлт	45
Дүрслэл 2.16	Өрхийн орлого, зарлагын харьцаа	45
Дүрслэл 2.17	Өрхийн өрийн дарамт	46
Дүрслэл 2.18	Өрхийн өр, орлогын харьцаа	46
Дүрслэл 2.19	Хувийн салбарын өрийн дарамт	46
Дүрслэл 2.20	Орон сууцны үнэ, ипотекийн зээлдэгчдийн тооны өсөлт	47
Дүрслэл 2.21	Бүртгэлтэй банк бус санхүүгийн байгууллагын тоо	49
Дүрслэл 2.22	Банк бус санхүүгийн байгууллагын нийт хөрөнгийн бүтэц	50
Дүрслэл 2.23	Банк бус санхүүгийн байгууллагын нийт зээл, зээлийн чанар	50
Дүрслэл 2.24	Банк ба ББСБ-ын зээлийн сарын дундаж хүү	51
Дүрслэл 2.25	Хадгаламж, зээлийн хоршоо болон гишүүдийн тоо	52
Дүрслэл 2.26	Хадгаламж, зээлийн хоршоодын нийт зээл, зээлийн чанар	53
Дүрслэл 2.27	Хадгаламж, зээлийн хоршоодын өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгө	53
Дүрслэл 2.28	ТОП-20 индекс болон зах зээлийн үнэлгээ	54
Дүрслэл 2.29	Хөрвөх чадвар, хувьцааны арилжааны үнийн дүн	55
Дүрслэл 2.30	Бүртгэлтэй хувьцаат компанийн тоо, тэдгээрийн хуулиар хүлээсэн үүргийн хэрэгжилт	56
Дүрслэл 2.31	Арилжааны төлбөр тооцоо	57
Дүрслэл 2.32	Даатгалын компаниудын өр төлбөр, эзэмшигчдийн өмч	58
Дүрслэл 2.33	Батлан даалт гаргасан байдал болон санхүүжилтийн эх үүсвэр	61
Дүрслэл 3.1	Их дүнтэй төлбөр тооцооны системийн нэг өдрийн дундаж үзүүлэлт	65
Дүрслэл 3.2	Бага дүнтэй төлбөр тооцооны системийн нэг өдрийн дундаж үзүүлэлт	65
Дүрслэл 3.3	Картын гүйлгээний нэг өдрийн дундаж үзүүлэлт	66

ХҮСНЭГТҮҮД

Хүснэгт 1.1	Төсвийн орлогын гүйцэтгэл	20
Хүснэгт III.1	МУ-ын санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторууд	22
Хүснэгт 1.2	Урсгал тэнцлийн алдагдлын санхүүжилт	25
Хүснэгт 1.3	Монгол Улсын нийт гадаад өр	27
Хүснэгт 1.4	Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийн өөрчлөлт	29
Хүснэгт 1.5	Бодит салбарын үндсэн үзүүлэлтүүд	30
Хүснэгт 1.6	Бодит ДНБ-ий өсөлт (салбаруудаар)	30
Хүснэгт 1.7	Нэгдсэн төсвийн орлогын төлөвлөгөө ба урьдчилсан гүйцэтгэл	36
Хүснэгт 1.8	Нэгдсэн төсвийн орлогын урьдчилсан гүйцэтгэл	36
Хүснэгт 1.9	Нэгдсэн төсвийн зарлагын төлөвлөгөө ба гүйцэтгэл	37
Хүснэгт 2.1	Банк бус санхүүгийн байгууллагын голлох статистик үзүүлэлтүүд	49
Хүснэгт 2.2	Банк бус санхүүгийн байгууллагын эрхэлж буй үйл ажиллагааны төрөл	50
Хүснэгт 2.3	Банк бус санхүүгийн байгууллагын санхүүгийн голлох үзүүлэлтүүд	51
Хүснэгт 2.4	Орлого, зарлага, ашигт ажиллагаа	51
Хүснэгт 2.5	ББСБ-уудын зохистой харьцааны үзүүлэлтүүдийг хангасан байдал	52
Хүснэгт 2.6	Хадгаламж, зээлийн хоршоодын голлох статистик үзүүлэлтүүд	53
Хүснэгт 2.7	Даатгалын салбарын тусгай зөвшөөрөл, эрх эзэмшигчдийн тоо	57
Хүснэгт 2.8	Даатгалын компаниудын нийт хөрөнгийн хэмжээ	57
Хүснэгт 2.9	Даатгалын компаниудын хөрөнгө балансын зүйлээр	58
Хүснэгт 2.10	Даатгалын хураамжийн орлого болон нөхөн төлбөр, бүтээгдэхүүнээр	59
Хүснэгт 2.11	Хөдөө аж ахуйн бирж дээрх түүхий эдийн арилжааны үнийн дүн	61

ШИГТГЭЭ

Шигтгээ 1:	Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторууд, санхүүгийн халалт/эрсдэлийн зураглал	22
------------	---	----

ӨМНӨХ ҮГ

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс “Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-г хагас жил тутам боловсруулан олон нийтэд танилцуулдаг бөгөөд 10 дах дугаарыг Та бүхэнд өргөн барьж байна.

Тайлангийн 9 дэх дугаарыг олон нийтэд хүргэснээс хойш буюу 2017 оны 6 дугаар сараас хойш томоохон эдийн засаг бүхий улс орнуудын мөнгө, санхүүгийн бодлого, хэтийн төлөвөөс шалтгаалан олон улсын хөрөнгийн зах зээлд өсөлт ажиглагдсан, түүхий эдийн үнэ ханш өссөн зэрэг эерэг дүр зураг ажиглагдлаа. Монгол Улсын хувьд ОУВС-тай хамтран “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж байгаатай холбоотойгоор макро эдийн засагт бодлогын болон бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж эхлээд байна. Хөтөлбөрийн хүрээнд тавьсан макро эдийн засгийн үзүүлэлтүүд зорилтот түвшинд бүрэн хангагдаж, эдийн засагт сэргэлт ажиглагдаж эхэллээ. Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлтийг ОУВС-гаас 2017 онд 3.3 хувьд, 2018 онд 4.2 хувьд хүрнэ гэсэн эерэг тооцооллыг хийгээд байна.

ОУВС-гийн гүйцэтгэх захирлуудын зөвлөл 2017 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдөр Монгол Улсад хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн 1,2 дугаар шатны үнэлгээг дүгнэж, 55.9 сая зээлжих тусгай эрх буюу 79.1 сая ам.долларын санхүүжилтийг Монгол Улсад олгохоор болов. Ингэснээр хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол Улс ОУВС-гаас нийт 83.9 сая зээлжих тусгай эрх буюу 118.6 сая ам.долларын санхүүжилтийг хүлээн авч, энэ хэмжээгээр гадаад валютын албан нөөцийг нэмэгдүүллээ. Цаашид хөтөлбөр амжилттай хэрэгжсэнээр 3 жилийн хугацаанд нийт 314.5 сая зээлжих

тусгай эрх буюу 425 сая ам.долларын санхүүжилтийг манай улс хүлээн авах юм.

Хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол Улс урт хугацааны эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийн суурийг бэхжүүлэх, дэлхийн зах зээл дэх түүхий эдийн үнийн хэлбэлзлээс үүдэлтэй мөчлөг дагасан эдийн засгийн тогтолцоог халах урт хугацааны бодлогын сорилтууд манай улсыг хүлээж байна. Харин богино хугацаанд банкны салбарын эрсдэл даах чадавхийг нэмэгдүүлж бүтцийн өөрчлөлт хийх, төсвийн сахилга батыг сайжруулах, өрийн тогтвортой байдлыг хангах, санхүүгийн салбарын хууль эрх зүйн орчны шинэтгэлийг түргэтгэх зэрэг эдийн засгийн суурь шинэчлэлийн ажлууд хүлээгдэж байна.

Түүнчлэн хөтөлбөрийн хүрээнд банкны салбарт активын чанарын үнэлгээг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн хөндлөнгийн аудитын компаниар гүйцэтгүүлж байгаа бөгөөд энэхүү үнэлгээний үр дүн 2017 оны 12 дугаар сард эцэслэн гарч, уг үнэлгээнд үндэслэн банкны салбарт бүтцийн өөрчлөлт хийх юм.

ОУВС, Монгол Улсын Засгийн газартай хамтран “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж байгаа нь зах зээлд оролцогчдын Монгол Улсын эдийн засагт итгэх итгэлийг сэргээсэн үйл явдал болсон юм. Тухайлбал Монгол Улсын засгийн газар олон улсын санхүүгийн зах зээлд энэ онд Хуралдай болон Гэрэгэ бондуудыг амжилттай арилжиж, богино хугацааны гадаад өрийн дарамтыг бууруулж чадлаа. Хуралдай бондыг олон улсын зах зээлд 8.75 хувийн купонтой, Гэрэгэ бондыг 5.625 хувийн купонтойгоор арилжсан нь Монгол Улсын богино хугацааны эрсдэл харьцангуй буурч байгааг илтгэж байна.

Олон улсын зээлжих зэрэглэл тогтоогч байгууллагуудаас богино хугацаанд Монгол Улсын гадаад төлбөрийн чадвар харьцангуй дээрдсэн гэж үзэж байгаа бөгөөд цаашид ОУВС-гийн хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлж, уул уурхайн томоохон төслүүдийг амжилттай хэрэгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтойг онцолж байна.

Иймд төсөв, гадаад сектор, банкны салбарын эрсдэлийг цаашид бууруулахад ОУВС-гийн хөтөлбөрт туссан арга хэмжээг амжилттай хэрэгжүүлэх, салбарын эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн төсөв, мөнгөний бодлогын харилцан уялдааг хангах, мөчлөг сөрсөн макро зохистой бодлого хэрэгжүүлэх нь Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой юм.

Санхүүгийн салбар нь эдийн засагт хөрөнгийн хуваарилалтыг хийх гол суваг төдийгүй итгэлцэл дээр оршин тогтнодог эмзэг бүтэц тул түүний тогтвортой байдал нь санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын үнэн зөв мэдээлэлд үндэслэсэн бодитой хүлээлт, үйлдлээс ихээхэн хамааралдаг. Тиймээс Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь Монгол Улсын санхүүгийн тогтолцоо, түүний тогтвортой байдлыг хангах үндсэн чиг үүргийнхээ хүрээнд санхүү, эдийн засгийн бодлогын асуудлыг тогтмол авч хэлэлцэхийн зэрэгцээ, олон нийтэд хүргэж буй мэдээллийн чанарыг сайжруулах, санхүүгийн талаарх иргэдийн суурь мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-г тогтмол боловсруулан нийтэлсээр байна.

Санхүүгийн тогтвортой байдал нь системийн эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн макро зохистой арга хэмжээнээс гадна уламжлалт макро эдийн засгийн бодлого, санхүүгийн салбарын хяналт шалгалт, зохицуулалт, институцийн оновчтой тогтолцоо, тэдгээрийн

харилцан уялдаат байдал зэргээс хамаардаг өргөн цар хүрээтэй ойлголт юм.

Иймд бид “Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-г боловсруулахдаа албан ёсны эх сурвалж, статистикт үндэслэсэн нийт макро эдийн засаг, санхүүгийн салбарын нөхцөл байдал, хандлагын талаар харилцан уялдаа бүхий мэдээлэл өгөх зарчмыг баримталж байна.

Энэхүү тайлангийн агуулгыг цаашид сайжруулахад уншигч таны оролцоо, хувь нэмэр ихээхэн үнэ цэнтэй тул энэхүү тайлантай холбогдох аливаа саналаа Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн ажлын албанд хаяглан, fsc@mongolbank.mn цахим шуудангаар ирүүлж болно. Таны саналыг хүлээж авахдаа бид үргэлж таатай байх болно.

ТОЙМ

АНУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2017 оны III улиралд хүлээлтээс доогуур гарсан ч Хятад, Евро бүсийн эдийн засгийн идэвх сайжирсан хэвээр байгаа тул шинжээчид дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг 4 дүгээр сард хийсэн төсөөллөөс 0.1 нэгж хувиар нэмэгдүүлж, 2017 онд 3.6 хувь, 2018 онд 3.7 хувийн өсөлттэй байна гэж үзжээ.

Хятадын үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээл дэх хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, хэрэглээ өсч эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн бол Евро бүсийн гадаад болон дотоод эрэлт мөнгөний уламжлалт бус тэлэх бодлогын нөлөөгөөр өсч, хөдөлмөрийн зах сэргэж, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжив. Харин АНУ-ын хүн амын дундаж насжилт нэмэгдэж, үйлдвэрлэлийн салбарын бүтээмж буурснаар хэрэглээ буурч, эдийн засгийн өсөлтөд сөрөг нөлөө үзүүлсэн байна.

Холбооны нөөцийн банк (ХНБ) 2017 оны 6 дугаар сарын 14, 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн хурлаараа бодлогын хүүг тус тус 0.25 нэгж хувиар нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргаж, 1.5 хувьд хүргэв. АНУ-ын ажилгүйдлийн түвшин буурч, инфляци өсч, иргэдийн бодит орлого нэмэгдэж, дэлхийн санхүүгийн зах зээл тогтворжиж эхэлсэн нь ХНБ ийнхүү бодлогын хүүгээ нэмэх шалтгаан болсон.

Евро бүсийн аж үйлдвэрийн салбарын идэвхжил сайжирч, үйлдвэрлэлийн хэмжээ, ажлын байр нэмэгдэх хандлагатай байна. Ажилгүйдлийн түвшин 2017 оны 9 дүгээр сарын байдлаар 8.9 хувь болж, 2009 оны 1 дүгээр сараас хойшхи хамгийн бага түвшинд хүрч буурлаа.

Хятадын эдийн засаг 2017 оны эхний 2 улиралд тогтмол 6.9 хувиар өссөн бол III улиралд хүлээлтээс өндөр буюу 6.8 хувиар

өсөв. Үүнд жижиглэнгийн худалдааны салбар 10.3 хувиар, үл хөдлөх хөрөнгийн хөрөнгө оруулалт 7.5 хувиар, аж үйлдвэрийн салбар 6.6 хувиар өссөн нь голлох нөлөө үзүүлжээ.

АНУ-ын мөнгөний бодлогын төлөв, макро эдийн засгийн эерэг мэдээллүүдээс шалтгаалан АНУ-ын хөрөнгийн зах зээл 8 дугаар сараас эрчимтэй өсч, цаашлаад бүрэлдэж буй эдийн засагтай орнуудын хувьд ч өсөлт авчрав.

Монгол Улсын Засгийн газар ОУВС-тай хамтран хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр” амжилттай хэрэгжиж, хөтөлбөрийн хүрээнд авч хэрэгжүүлж буй бодлогын арга хэмжээ, гадаад эдийн засгийн таатай нөхцөл байдлаас шалтгаалан Монгол Улсын эдийн засагт нааштай үр дүн гарч, хөтөлбөрийн хүрээнд тавьсан зорилтууд бүрэн хангагдаад байна.

Өнгөрсөн оны сүүлчээс эхлэн ажиглагдсан экспортын бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээл дээрх үнийн өсөлт болон уул уурхайн салбарт хийгдэж буй томоохон бүтээн байгуулалтын голлох нөлөөгөөр манай эдийн засгийн өсөлт эрчимжиж, 2017 оны эхний 3 улирлын байдлаар 5.8 хувьд хүрлээ. “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн үнэлгээнд дурдсанаар манай улсын эдийн засаг 2017 онд 3.3 хувь, 2018 онд 4.2 хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна.

Манай улсын экспортын голлох түүхий эд болох зэсийн үнэ 2017 оны 10 дугаар сарын эцэст 6877 ам.доллар/тн-д хүрч, оны эхнээс 23.4 хувиар өсөөд байна. БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт төсөөллөөс давж 6.9 хувьд хүрсэн, аж үйлдвэрийн салбарын үзүүлэлтүүд сайжирсан, БНХАУ хаягдал зэсийн импортод хориг тавих магадлалтай байгаа, БНХАУ-ын

эрэлт өндөр түвшинд хадгалагдсан зэрэг нь үнийн өсөлтөд эрэлт талаас голлон нөлөөлсөн. Харин зэсийн томоохон нийлүүлэгч болох Индонези улс дахь Грасберг уурхайн эзэмшлийн асуудал, Чили улсад болсон газар хөдлөлт зэргээс үүдэн нийлүүлэлт буурсан зэрэг нь зэсийн үнэд эерэгээр нөлөөлөв.

Монгол Улсын коксжих нүүрсний экспортын үнэ 2017 оны 9 дүгээр сарын эцэст 75 ам.доллар/тонн-д хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 121 хувиар өсөөд байна. Үнийн өсөлтөөс үүдэн Монгол Улсын нүүрсний экспортын орлого 2017 оны 10 дугаар сард өмнөх оны мөн үеэс 216 хувиар өссөн бол нийт экспортын орлогод эзлэх хувийн жин 37 хувьд хүрч өсөөд байна.

Нэг унци алтны үнэ 2017 оны эхэнд 1159 ам.доллар байсан бол энэ оны 11 дүгээр сарын дундуур 1280 ам.долларт хүрч оны эхнээс 10.4 хувиар өслөө. Нэг талаас ХНБ бодлогын хүүгээ өсгөх хүлээлт өндөр байгаа нь алтны ханшинд сөргөөр нөлөөлж байгаа хэдий ч, нөгөө талаас оны эхнээс үүсээд байсан геополитикийн эрсдэл, ам.долларын ханшийн сулрал зэрэг нь алтны үнэ 1250-1290 ам.долларын түвшинд тогтвортой хадгалагдахад голлон нөлөөллөө.

Өнгөрсөн оны сүүлчээс эхлэн ажиглагдсан экспортын бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээл дээрх үнийн өсөлт болон уул уурхайн салбарт хийгдэж буй томоохон бүтээн байгуулалтын голлох нөлөөгөөр манай эдийн засгийн өсөлт эрчимжиж, 2017 оны эхний 3 улирлын байдлаар 5.8 хувьд хүрэв.

Монгол Улсын төлбөрийн тэнцэл 2017 оны эхний 10 сарын гүйцэтгэлээр 283.2 сая ам.долларын ашигтай гарч, ашиг өмнөх оны мөн үеэс 561 сая ам.доллараар өссөн үзүүлэлттэй байна. Санхүүгийн дансны ашиг өнгөрсөн оны мөн үеийн гүйцэтгэлээс 40 хувь буюу 250.3 сая ам.доллараар нэмэгдсэн байна.

Төлбөрийн тэнцлийн урсгал ба хөрөнгийн дансны гүйцэтгэлийг 2017 оны эхний 10 сараар авч үзвэл барааны гадаад худалдааны тэнцэл сайжирч, үйлчилгээний худалдааны алдагдал буурсантай холбоотойгоор өнгөрсөн оны мөн үеэс 323.3 сая ам.доллараар сайжран 438.4 сая ам.долларын алдагдалтай гарлаа. Үүнийг дэлгэрүүлбэл урсгал ба хөрөнгийн тэнцлийн алдагдал буурахад анхдагч орлогын дансны алдагдал 429.3 сая ам.доллараар өсч 1,126.3 сая ам.долларт хүрсэн хэдий ч бараа худалдааны ашиг 577.5 сая ам.доллараар өсч 1,332.0 сая ам.долларт, үйлчилгээний худалдааны дансны алдагдал 228.5 сая ам.доллараар буурч 858.0 сая ам.долларт тус тус хүрсэн нь гол нөлөө үзүүлжээ.

Санхүүгийн данс 2017 оны эхний 10 сарын гүйцэтгэлээр 927.5 сая ам.долларын ашигтай гарсан нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 250.3 сая ам.доллараар өссөн үзүүлэлт боллоо.

M2 мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт 2016 оны 1 дүгээр улирлаас эхлэн эерэг дүнтэй болж, өссөөр 12 дугаар сарын байдлаар 21.0 хувь, 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 25.1 хувь байна. Мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлтийн 20.4 нэгж хувийг бусад хадгаламжийн өсөлт, 4.6 нэгж хувийг M1 мөнгөний өсөлт тус тус бүрдүүлж байна.

2017 оны 10 дугаар сарын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээгээр Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт орлого 5835.4 тэрбум төгрөгт хүрч, орлогын төлөвлөгөө 14.1 хувиар буюу 722.7 тэрбум төгрөгөөр давж, өмнөх оны мөн үеийнхээс 29.8 хувиар буюу 1341.1 тэрбум төгрөгөөр илүү байна. Харин төсвийн нийт зарлага дээрх хугацаанд 6504.6 тэрбум төгрөг буюу 83.7 хувийн гүйцэтгэлтэй гарч, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцэл 669.2 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарлаа. ОУВС-гийн “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн

хөтөлбөр"-ийн 1, 2 дугаар шатны үнэлгээнд дурьдсанаар Монгол Улсын 2017 оны нэгдсэн төсвийн тодотгол, 2018 оны нэгдсэн төсөв нь тус хөтөлбөрийн хүрээнд тавьсан зорилтуудыг хангаж байгаа бөгөөд төсвийн өнөөгийн гүйцэтгэл нь орлогын өсөлт, зарлагад тавьсан хяналтын үр дүнд тооцоолсноос өндөр гарч, төсвийн алдагдал 2017 оны эцсийн байдлаар ДНБ-ий 7.6 хувьд хүрэх төсөөлөлтэй байна.

Банкны салбарт 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт 14 банк 1770 салбар нэгжтэйгээр үйл ажиллагаа явуулж байна. Нийт харилцагчдын тоо 8.9 сая, зээлдэгчдийн тоо 880 мянгад хүрлээ¹.

Банкны салбарын нийт активын хэмжээ 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 3.1 их наяд төгрөгөөр өсч 27.7 их наяд төгрөгт хүрлээ. Нийт активын бүтцийг авч үзвэл 45.1 хувь нь зээл, 19.4 хувь нь мөнгөн хөрөнгө, 24.4 хувь нь Засгийн газрын болон Төв банкны үнэт цаас, үлдэх 11.1 хувь нь бусад хөрөнгө байна.

Харин банкны салбарын нийт эх үүсвэрийн хэмжээ 2017 оны 10 дугаар сарын эцэст өмнөх оны мөн үеэс 12.3 хувиар өсч, 24.4 их наяд төгрөг байна. Эх үүсвэрийн өсөлтөд банкуудын иргэдээс татан төвлөрүүлсэн харилцахын хэмжээ 10.7 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 2.8 их наяд төгрөгөөр буюу 23.6 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

2015 оны 5 дугаар сараас 2016 оны 6 дугаар сар хүртэлх хугацаанд банкны салбарын зээлийн жилийн өөрчлөлт сөрөг утгатай байсан бол 2016 оны 6 дугаар сараас эхлэн өсч, 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 6.4 хувьд хүрээд байна. Нийт чанаргүй зээлийн хэмжээ 2017 оны 10 дугаар сарын эцсийн байдлаар 1169.0 тэрбум төгрөгт хүрч (нийт зээлийн 8.8

хувь), өмнөх оны мөн үеэс 32.9 тэрбум төгрөгөөр буюу 2.9 хувиар өссөн бол хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл 965.3 тэрбум төгрөгт хүрч (нийт зээлийн 7.3 хувь) 8.9 хувиар нэмэгдлээ. Нийт чанаргүй зээлийн 41.2 хувийг уул уурхайн болон боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын чанаргүй зээл, нийт хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн 39.8 хувийг тус хоёр салбарын хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээл дангаараа бүрдүүлж байна.

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар 535 Банк бус санхүүгийн байгууллага, 290 Хадгаламж зээлийн хоршоо, 17 Даатгалын компани, Монголын хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй 300 хувьцаат компани үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд тэдгээрийн тоо жил ирэх тусам нэмэгдэж байгаа хэдий ч банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагуудын санхүүгийн салбарт эзлэх хувь бага хэвээр байна.

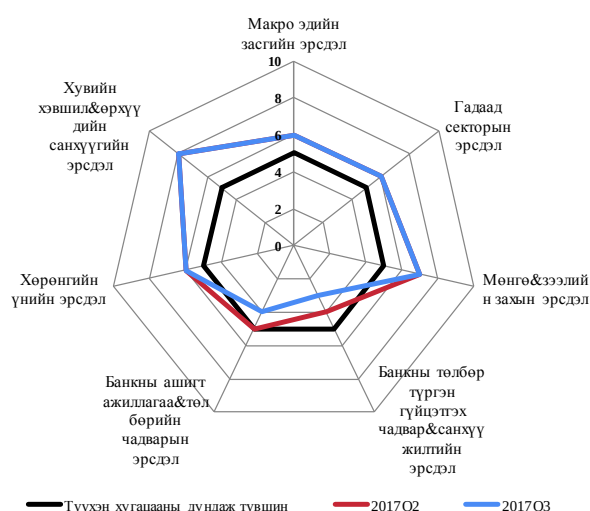
Банк, санхүүгийн салбарын голлох хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах, зарим хуулийг шинэчлэн найруулах, шинээр боловсруулах талаар төрийн бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсаны дагуу Монголбанкнаас Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль, Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулан хууль санаачлагчид уламжлаад байна.

Санхүүгийн тогтвортой байдлыг үнэлэх "Cobweb" аргачлалын дагуу тооцсон Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын зураглал, түүний гол үзүүлэлтүүдийн гүйцэтгэлээс харвал:

¹ Давхардсан тоогоор.

Дүрслэл Т.1

Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын зураглал*

Эх сурвалж: Монголбанк, Сангийн яам, УСХ.

Тэмдэглэл: Графикын төвд ойр байх тусам эрсдэл, эмзэг байдал бага, нөхцөл байдал тааламжтай байгааг илтгэнэ. *Аргачлалтай Монгол Улсын Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлангийн 9 дэх дугаарын 12-р хуудаснаас танилцна уу.

- Монгол Улсын макро эдийн засгийн суурь үзүүлэлтүүд 2005-2007 онд харьцангуй тогтвортой, сайн гүйцэтгэлтэй байсан тул² тус хугацаанд макро эдийн засгийн эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга түүхэн хугацааны дунджаас бага буюу 2-3 нэгж орчимд байв. Гэвч 2008 оноос дэлхийн зах зээл дээрх голлох эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн бууралтаар дамжин тус хямрал манай улсад нүүрлэж эхэлснээр гадаад худалдааны болон төсвийн алдагдал нэмэгдэж, улмаар эдийн засгийн бодит өсөлт саарч эхэлсэн. Үүнтэй зэрэгцэн төрийн албан хаагчдын цалин, нийгмийн халамжийн зарлагын өсөлт, мөнгөний нийлүүлэлт болон банкны системийн зээлийн огцом тэлэлт, нефтийн бүтээгдэхүүний үнийн өсөлттэй холбоотой хүндрэлүүд нь инфляцийн дарамтыг

ихээхэн нэмэгдүүлснээр макро эдийн засгийн эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга 2009 оны эхний улиралд 8 нэгжид хүрч өссөн (муудсан). Харин Монголбанкнаас инфляцийн дарамтыг бууруулах, ханшийн сулралтыг сааруулах зорилгоор мөнгөний бодлогын төлөвийг чангаруулсан³, мөн эдийн засгийн уналтыг дагаж өрхийн хэрэглээ саарснаар эрэлтийн шалтгаантай инфляцийн дарамт багассан тул 2009 оны 2 дугаар улирлаас инфляци буурч эхэлсэн байна. Түүнчлэн 2009 онд МУ-ын Засгийн газраас ОУВС-тай хамтран хямралын эсрэг Стэнд-бай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлснээр валютын дотогшлох урсгалыг нэмэгдүүлж, 2010 оноос дэлхийн зах зээл дэх түүхий эдийн үнэ өссөнөөр манай улсын эдийн засаг сэргэж эхэлсэн юм. Эдгээр эерэг өөрчлөлтүүдийн үр дүнд макро эдийн засгийн эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга буурсаар (сайжирсаар) 2011 оны 2 дугаар улиралд 1 нэгж болсон. Гэвч 2011-2012 онд эдийн засгийн мөчлөг дагасан хавтгайрсан халамжийн бодлого хэрэгжүүлсэн нь төсвийн алдагдал, эрэлтийн гаралтай инфляцийн дарамтыг нэмэгдүүлсэн тул үзүүлэлтийн утга 2012 оны 3 дугаар улиралд 8 нэгжид хүрсэн. 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар макро эдийн засгийн эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга 6 нэгж буюу түүхэн хугацааны дундаж түвшнээсээ 1 нэгжээр өндөр байна. Үүнд Засгийн газрын өр (ДНБ-д эзлэх хувиар)-ийн хэмжээ харьцангуй өндөр байгаа нь голлон нөлөөлж байна.

- Гадаад секторын эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга 2014 оны 2 дугаар улиралд 7 нэгжид хүрч өссөн (муудсан)

² Тухайлбал, 2006-2007 онд ДНБ-ий бодит өсөлт дунджаар 9.4 хувь, инфляци дунджаар 5.4 хувь, төсвийн тэнцэл дунджаар ДНБ-ий 4.0 хувьтай тэнцэх хэмжээнд ашигтай, улсын өр дунджаар ДНБ-ий 39.7 хувьтай тэнцүү байсан.

³ Мөнгөний бодлогын хүүг 2008 онд 1.35 нэгж хувиар, 0.5 нэгж хувиар 2 удаа, 2009 оны 3 дугаар сард ОУВС-гийн Стэнд-бай хөтөлбөрөөр хүлээсэн үүргийн дагуу 4.25 нэгж хувиар тус тус өсгөсөн.

бөгөөд үүнд 2013 оноос эхтэй төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлт нөхцөл байдлын улмаас нэрлэсэн үйлчилж буй ханш суларч, улмаар ханшийн сулралтыг сааруулах зорилгоор Монголбанкнаас валютын интервенц хийснээр гадаад валютын албан нөөцийн хүрэлцээ багассан нь голлон нөлөөлсөн юм. Харин 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар үзүүлэлтийн утга 6 нэгж гарсан. Үүнд нэрлэсэн үйлчилж буй ханшийн сулралт өндөр, Монгол Улсын гадаад өрийн хэмжээ их байгаа нь нөлөөлжээ.

- ◆ Мөнгө, санхүүгийн секторын эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн гүйцэтгэлээс харвал 2008 оны дэлхийн санхүү, эдийн засгийн хямралын сөрөг нөлөөгөөр ДНБ-ий бодит өсөлт болон мөнгөний өсөлт саарч макро орчны нөхцөл байдал тааламжгүй болсон нь банкуудын эрсдэлийн болгоомжлол (risk aversion)-ыг нэмэгдүүлж, мөн санхүүгийн зуучлалын эрсдэлийг өсгөсөн (банкуудын активын чанар муудсан)-өөр зээл болон хадгаламжийн хүүний зөрүү өссөн. Энэ нь 2009 оны 4 дүгээр улиралд мөнгө, санхүүгийн секторын эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга өсч 8 нэгжид хүрэхэд голлон нөлөөлсөн юм. Харин 2017 оны 3 дугаар улиралд үзүүлэлтийн утга 7 нэгж гарлаа.
- ◆ Банкуудын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга 2013 оны эцсээс эхлэн огцом өсч 2014 онд 9 нэгжид хүрсэн. Үүнд Монголбанкнаас хэрэгжүүлсэн гол нэрийн бараа бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр болон орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлэх хөтөлбөрийн нөлөөгөөр зээлийн хэмжээ огцом

нэмэгдсэнээр зээл ба хадгаламжийн харьцаа өссөн, түүнчлэн банкны богино хугацаат гадаад өрийн хэмжээ өссөн зэрэг нь голлон нөлөөлж байв. Харин 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар тус үзүүлэлтийн утга 3 нэгж байна. Үүнд банкууд харьцангуй эрсдэлт багатай, хөрвөх чадвар сайтай Засгийн газрын болон Төв банкны богино хугацаат үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалт хийх сонирхол нэмэгдсэнээр банкны салбарын хөрвөх чадварын харьцаа нэмэгдсэн⁴, мөн банкуудын гадаад богино хугацаат гадаад өр төлбөрийн хэмжээ буурсан нь нөлөөлж байна.

- ◆ Дэлхийн санхүү, эдийн засгийн хямралын нөлөөгөөр манай улсын эдийн засгийн өсөлт саарч, бизнес эрхлэгчдийн борлуулалтын эргэц удааширсны улмаас зээлдэгчдийн төлбөрийн чадвар буурч, улмаар чанаргүй зээлийн хэмжээ 2008-2009 онд огцом өссөн билээ. Чанаргүй зээлийн хэмжээ ийнхүү өссөнөөр зээлийн эрсдэлийн сангийн зардлыг нэмэгдүүлж, улмаар банкны ашигт ажиллагааг бууруулсан юм. Дээрх шалтгааны улмаас банкны ашигт ажиллагаа, төлбөрийн чадварын эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга 2010 оны 1 дүгээр улиралд 9 нэгжид хүрч өссөн (муудсан). Харин 2011 оноос эдийн засаг сэргэж эхэлснээр зээлийн чанар сайжирч, банкны ашиг нэмэгдсэнээр үзүүлэлтийн утга буурч эхэлсэн. 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар уг үзүүлэлтийн утга 4 нэгж гарлаа.
- ◆ 2013 оны сүүлийн хагасаас эхлэн орон сууцны үнэ огцом өссөний⁵ зэрэгцээ Монголын хөрөнгийн биржийн ТОП-20 индексийн жилийн өсөлт буурснаар хөрөнгийн үнийн эрсдэлийг илэрхийлэх

⁴ Хөрвөх чадвар сайтай актив болон богино хугацаат эх үүсвэрийн харьцаа.

⁵ Орон сууцны үнийн өсөлт нь санхүүгийн мөчлөг дагасан эрсдэлийг дэмжихэд түгээмэл ашиглагддаг үзүүлэлт юм.

үзүүлэлтийн утга 2013 оны 3 дугаар улиралд 7 нэгжид хүрсэн. 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар тус үзүүлэлтийн утга 6 нэгж буюу түүхэн хугацааны дундаж түвшнээсээ 1 нэгжээр өндөр байна.

- ◆ 2008 оноос дэлхийн зах зээл дээрх голлох эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн бууралтаар дамжин дэлхийн санхүү, эдийн засгийн хямрал манай улсад нүүрлэж эхэлснээр бодит эдийн засгийн идэвхжил саарч, улмаар хувийн хэвшлийн болон өрхүүдийн зээлийн эргэн төлөх чадавхид хүндрэл учирч, зээлийн чанар муудаж эхэлсэн. Иймд 2009 оны 3 дугаар улиралд өрхүүд

болон хувийн секторын санхүүгийн эрсдэлийг илэрхийлэх үзүүлэлтийн утга 8 нэгжид хүрч өссөн. Харин 2010 оноос эдийн засгийн идэвхжил сэргэснээр чанаргүй зээлийн хэмжээ буурч, үзүүлэлтийн утга буурч (сайжирч) эхэлсэн байна. Гэвч 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар тус үзүүлэлтийн утга түүхэн хугацааны дундаж түвшнээс 3 нэгж өндөр буюу 8 нэгжид хүрээд байна. Үүнд эдийн засгийн хүндрэлт байдлаас шалтгаалан хувийн хэвшлийн чанаргүй зээлийн харьцаа өндөр байгаа нь голлон нөлөөлж байна.

МАКРО-САНХҮҮГИЙН ОРЧИН

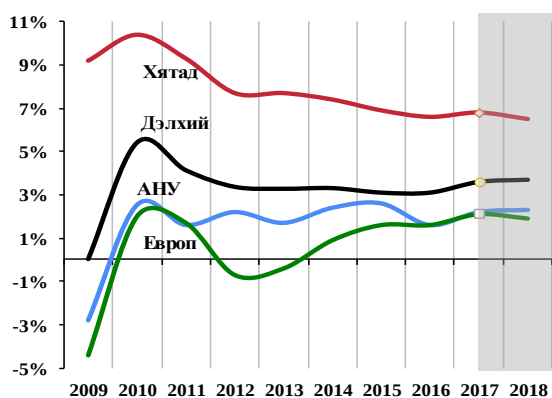
1.1 ДЭЛХИЙН ЭДИЙН ЗАСАГ, САНХҮҮГИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ТОЙМ

ДЭЛХИЙН ЭДИЙН ЗАСАГ

АНУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2017 оны III улиралд хүлээлтээс доогуур гарсан ч Хятад, Евро бүсийн эдийн засгийн идэвх сайжирсан хэвээр байгаа тул шинжээчид дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг 4 дүгээр сард хийсэн төсөөллөөс 0.1 нэгж хувиар нэмэгдүүлж, 2017 онд 3.6 хувь, 2018 онд 3.7 хувийн өсөлттэй байна гэж үзжээ. Хятадын үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээл дэх хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, хэрэглээ өсч эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн бол Евро бүсийн гадаад болон дотоод эрэлт мөнгөний уламжлалт бус тэлэх бодлогын нөлөөгөөр өсч, хөдөлмөрийн зах сэргэж, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжив. Харин АНУ-ын хүн амын дундаж насжилт нэмэгдэж, үйлдвэрлэлийн салбарын бүтээмж буурснаар хэрэглээ буурч, эдийн засгийн өсөлтөд сөрөг нөлөө үзүүлэв.

Дүрслэл 1.1

Дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөлөл

Эх сурвалж: ОУВС-гийн төсөөлөл, “Дэлхийн эдийн засгийн хандлага (World economic outlook update)” тайлан, 2017 оны 10 дугаар сар

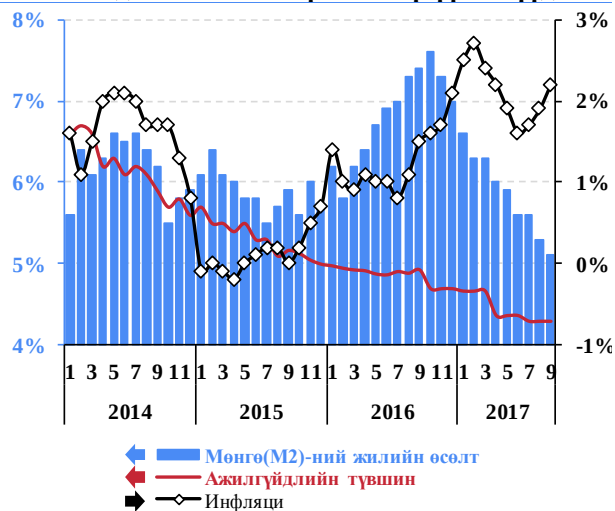
АНУ-ын эдийн засаг 2017 оны III улиралд хүлээлтээс бага буюу 2.3 хувиар өсч, өмнөх улирлаас 0.2 нэгж хувиар буурав. Хэдийгээр хөдөлмөрийн зах идэвхжиж, жижиглэн худалдаа болон хөрөнгө оруулалт зэрэг өссөн ч Харви болон Ирма хар салхины нөлөөгөөр хувийн хэрэглээ буурч, барилгын салбарын өсөлт саарч, эдийн засагт сөргөөр нөлөөллөө. ДНБ-ий 70 орчим хувийг бүрдүүлэгч хувийн хэрэглээний зардал өмнөх улиралд 3.3 хувиар өсч байсан бол III улиралд 2.4 хувь болж, экспорт II улиралд 3.5 хувиар өссөн бол 2.3 хувь болж, импорт III улиралд -0.8 хувьд хүрч тус тус буурлаа. Харин тайлант хугацаанд бизнесийн салбарын хөрөнгө оруулалт өмнөх улиралд 3.9 хувь байсан бол III улиралд 6.0 хувиар өсч эдийн засгийн өсөлтөд эерэгээр нөлөөллөө. Түүнчлэн хөдөлмөрийн зах зэлийн төлөв сайжирч 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 261 мянган ажлын байр шинээр нэмэгдэж ажилгүйдлийн түвшин 4.1 хувьд хүрэв.

Холбооны нөөцийн банк (ХНБ) 2017 оны 6 дугаар сарын 14, 12 дугаар сарын 13-ны өдрүүдэд бодлогын хүүг тус бүр 0.25 нэгж хувиар нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргаж, 1.5 хувьд хүргэв. АНУ-ын ажилгүйдлийн түвшин буурч, инфляци өсч, иргэдийн бодит орлого нэмэгдэж, дэлхийн санхүүгийн зах зээл тогтворжиж эхэлсэн нь ХНБ ийнхүү бодлогын хүүгээ нэмэх шалтгаан болсон.

Шинжээчдийн үзэж байгаагаар ХНБ 2018-2019 онд гурван ч удаа бодлогын хүүгээ нэмэгдүүлэх хүлээлттэй байна.

Дүрслэл 1.2

АНУ-ын эдийн засгийн зарим гол үзүүлэлтүүд

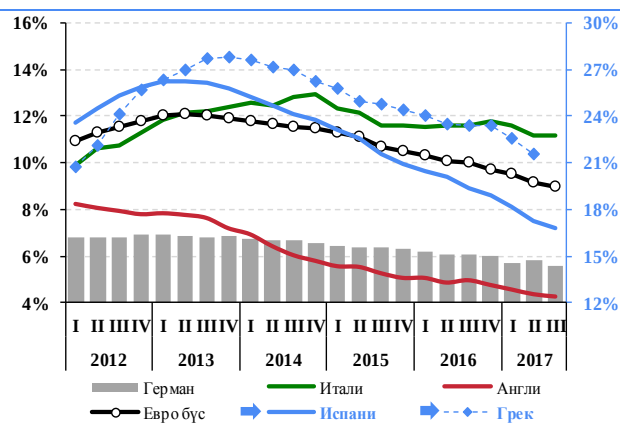
Евро бүсийн эдийн засаг 2017 оны III улиралд 2.5 хувиар өсч 2011 оны I улирлаас хойшхи хамгийн дээд түвшиндээ хүрлээ. Мөнгөний уламжлалт бус тэлэх бодлого, валютын ханшийн таатай өөрчлөлт нь гадаад болон дотоод эрэлтийг дэмжиж, өрхийн хэрэглээ өмнөх оны мөн үеэс 1.9 хувиар өсч, хөдөлмөрийн зах сэргэж буй нь Евро бүсийн эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн хэвээр байна. Түүнчлэн 2017 оны 4 дүгээр сард 56.7 байсан аж үйлдвэрийн салбарын идэвхжлийг илтгэх PMI индекс 10 дугаар сард 58.5 болж, 2011 оноос хойшхи дээд түвшиндээ хүрч өссөн байна. Ийнхүү Евро бүсийн аж үйлдвэрийн салбарын идэвхжил сайжирч, үйлдвэрлэлийн хэмжээ, ажлын байр нэмэгдэх хандлагатай байна. Ажилгүйдлийн түвшин 2017 оны 9 дүгээр сарын байдлаар 8.9 хувь болж, 2009 оны 1 дүгээр сараас хойшхи хамгийн бага түвшинд хүрч буурлаа. Түүнчлэн Евро бүсийн инфляци 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 1.4 хувьд хүрч өмнөх улирлаас 0.1 нэгж хувиар буурсан байна. Инфляци Европын төв банкны уламжлалт бус

мөнгөний бодлогоос үл хамааран 2018 оныг хүртэл зорилтот 2 хувьд хүрэхээргүй байна.

Евро бүсийн нийт ДНБ-ий 21 хувийг эзлэх Франц, 11 хувийг эзлэх Испани улсын эдийн засгийн өсөлт хүлээлтээс доогуур гарсан боловч 29 хувийг эзлэх Герман /ХБНГУ/, 16 хувийг бүрдүүлдэг Итали улсын өсөлт хүлээлтээс өндөр гарсан нь тус бүсийн өсөлтөд эерэгээр нөлөөллөө.

Дүрслэл 1.3

Евро бүсийн ажилгүйдлийн түвшин

Хятадын эдийн засаг 2017 оны эхний 2 улиралд тогтмол 6.9 хувиар өссөн бол III улиралд хүлээлтээс өндөр буюу 6.8 хувиар өсөв. Үүнд жижиглэнгийн худалдааны салбар 10.3 хувиар, үл хөдлөх хөрөнгийн хөрөнгө оруулалт 7.5 хувиар, аж үйлдвэрийн салбар 6.6 хувиар өссөн нь голлох нөлөө үзүүлжээ.

Түүнчлэн тус улсын аж үйлдвэрийн салбарын идэвхжлийг илтгэх Caixin PMI индекс 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 51.0 нэгжид хүрч өссөн нь хэрэглэгчид, бизнес эрхлэгчдийн итгэл нэмэгдэж, аж үйлдвэрийн салбар сайжирсан төлөв ажиглагдаж байгааг илэрхийлж байна.

Хятадын Ардын Банк юанийн ханшийг хамгаалах зорилгоор энэ жил мөнгөний бодлогоо чангаруулах арга хэмжээг авч, богино болон урт хугацааны хүүгээ хэд хэдэн удаа нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргав. Цаашид

зээлийн өсөлтийг бууруулах зорилгоор нэг жилийн хугацаатай хадгаламжийн болон зээлийн хүүгээ 2017 оны 4 дүгээр улиралд нэмэгдүүлэх магадлал өндөр байна.

Хятадын санхүү, эдийн засгийн байдал өр болон банк, санхүүгийн байгууллагуудын балансын эмзэг байдлаас ихээхэн хамааралтай хэвээр байна. Хятадын эрх баригчид өрийн

асуудал эдийн засгийн өсөлтөд нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байгаа ч хувийн салбарын өр ДНБ-ий 260 гаруй хувьд хүрээд буй нь компаниуд өрийн хямралд өртөх, чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдэх, цаашлаад банкны системд тогтворгүй байдал бий болох эрсдэлтэй байна. Иймд өрийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх шаардлагатайг олон улсын шинжээчид сануулсаар байна.

ДЭЛХИЙН САНХҮҮГИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ

Европын Төв банк болон Английн Төв банкны Ерөнхийлөгч нарын 2017 оны 6 сарын сүүлээр өгсөн мэдэгдлийн дараагаар АНУ-аас бусад хөгжингүй орнууд мөнгөний бодлогоо хатууруулж болзошгүй гэсэн хүлээлт бий болж дэлхийн санхүүгийн зах зээлд онцлох сэдэв болов. Улмаар урт хугацааны Засгийн газрын бондуудын өгөөж өссөн боловч статистик мэдээллээр улс орнуудын инфляци бага түвшинтэй гарсан нь цаашдаа бондуудын өгөөж буурах нөхцөлийг бий болгов.

АНУ-ын мөнгөний бодлогын төлөв, макро эдийн засгийн эерэг мэдээллүүдээс шалтгаалан АНУ-ын хөрөнгийн зах зээл 8 дугаар сараас эрчимтэй өсч, цаашлаад бүрэлдэж буй эдийн засагтай орнуудын хувьд ч өсөлт авчрав.

Дүрслэл 1.4

Зарим хөрөнгийн захын индекс

Эх сурвалж: Блүмберг.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн статистик болно, 2015.12.31=100.

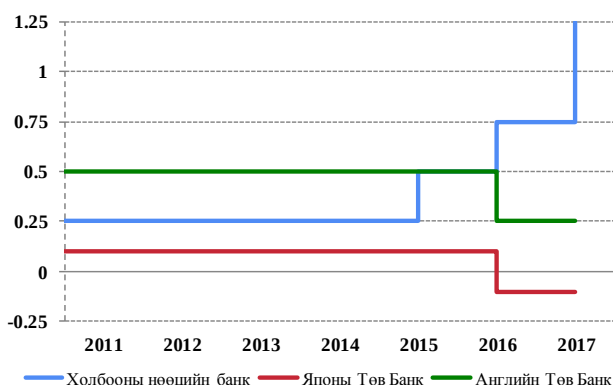
2016 оны 11 дүгээр сарын АНУ-ын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн дараагаас дэлхийн хөрөнгийн зах зээл хурдацтайгаар өсч ирсэн бол 2017 оны 9 дүгээр сард Европын Төв банкны уулзалт болж, Холбооны Нөөцийн Сан тайлан тэнцлээ сайжруулах төлөвлөгөөгөө баталсны дараагаар дэлхийн хөрөнгийн зах зээл дахин эрчээ авав.

Тухайлбал АНУ-ын S&P 500 компаниудын орлогын бараг тал хувь нь гадны орнуудаас бүрддэг бөгөөд Европ болон шинээр гарч ирж буй зах зээлийн эрэлт өнгөрсөн хугацаанд улам нэмэгдсэн нь S&P 500 индексийн компаниудын орлого оны эхнээс 14 хувь хүртэл өсөхөд нөлөөлсөн байна. Азийн хөрөнгийн зах зээл ч бас 2017 онд тогтвортой өссөн хэвээр байна. Эхний 2 улиралд Хятадын ДНБ 6.9 хувиар өссөн нь хувьцааны үнэд эерэгээр нөлөөлснөөс гадна Хятадын эдийн засаг 3 дугаар улиралд илүү өсөлт харуулав. Тус хугацаанд Юанийн ам.доллартай харьцах ханш 1.9 хувиар чангарсан нь хөрөнгийн урсгалд ямар нэгэн хүндрэл учруулаагүй юм.

Томоохон эдийн засаг бүхий улс орнуудын төв банкууд мөнгөний харилцан адилгүй бодлого явуулж байна. Холбооны нөөцийн банк (ХНБ) 2017 оны 6, 12 дугаар сард бодлогын хүүг тус бүр 0.25 нэгж хувиар нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргаж, 1.5 хувьд хүргэв.

Дүрслэл 1.5

Хөгжингүй улс орнуудын бодлогын хүү

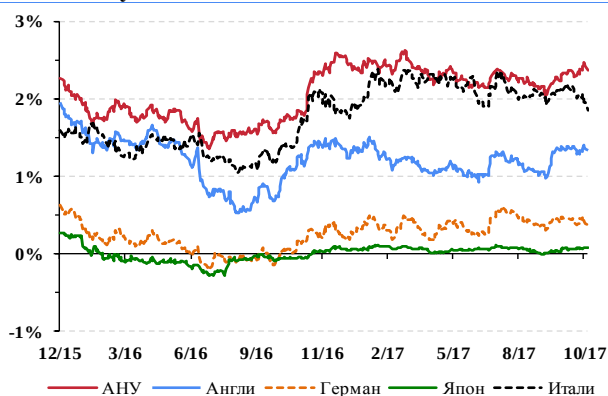
Эх сурвалж: Блүмберг.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн статистик болно.

Шинжээчдийн үзэж байгаагаар ХНБ ирэх жилүүдэд мөнгөний хатуу бодлого баримтлах төлөвтэй байгаа бол Европын төв банк, Японы төв банкууд бодлогын хүүгээ урт хугацаанд бага түвшинд хадгалах төлөвтэй байгаа юм. Мөнгөний бодлогын дээрх харилцан адилгүй байдал нь бондын зах зээлд мөн нөлөөлж байна.

Дүрслэл 1.6

Зарим хөгжингүй орнуудын Засгийн газрын 10 жилийн хугацаатай бондын өгөөж

Эх сурвалж: Блүмберг.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн статистик болно.

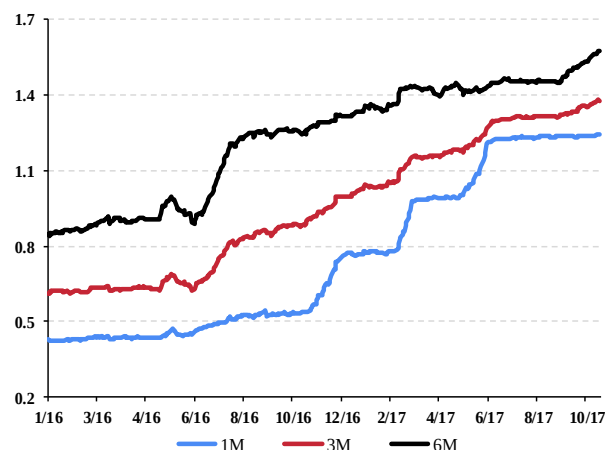
Тухайлбал АНУ-ын хөрөнгийн зах зээлийн өгөөж өсөлттэй хэвээр байгаа бөгөөд Засгийн газрын 1 жилийн богино хугацаат үнэт цаасны өгөөж 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар 1.31 хувьд хүрээд байна. Харин 5 жилийн

хугацаатай үнэт цаасны өгөөж өмнөх улирлаас 0.03 нэгж хувиар өсч, 2017 оны 3 дугаар улирлын эцсээр 1.92 хувьтай байна. 10 жилийн хугацаатай үнэт цаасны өгөөж 0.02 нэгж хувиар өсч 2.33 хувьд хүрсэн бол 30 жилийн хугацаатай үнэт цаасны өгөөж мөн 0.02 нэгж хувиар өсч 2.86 хувьд хүрээд байна.

Япон улсын төв банкны бодлогод өөрчлөлт гараагүй бөгөөд 10 жилийн хугацаатай бондын өгөөж төв банкны зорилтот тэг хувьтай ойролцоо байна. Тус улсын 2017 оны 3 дугаар улирлын үр дүнгийн тайлангаар эдийн засагт аажим бөгөөд тогтмол өсөлт ажиглагдаж байна.

Дүрслэл 1.7

Банк хоорондын захын хүү, LIBOR

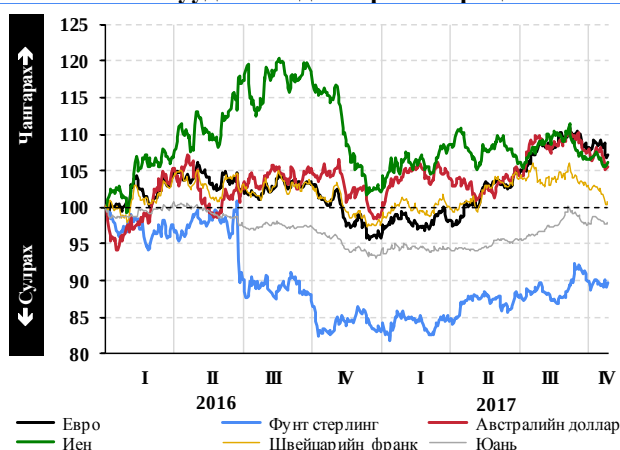
Эх сурвалж: Блүмберг.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн статистик болно.

2016 оны АНУ-ын ерөнхийлөгчийн сонгуулийн дараа ам.доллар нь урт удаан хугацааны турш давамгайлах байр сууриа хадгалж байсан боловч, 2017 оны эхнээс хойш энэхүү мөнгөн тэмдэгтийн ханш эсрэгээрээ эргэсэн юм.

Дүрслэл 1.8

Голлох валютуудын ам.доллартай харьцах ханш

Эх сурвалж: Блүмберг.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн статистик болно, 2015.12.31=100.

ДЭЛХИЙН ТҮҮХИЙ ЭДИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ

Манай улсын экспортын голлох түүхий эд болох зэсийн үнэ 2017 оны 10 дугаар сарын эцэст 6877 ам.доллар/тн-д хүрч, оны эхнээс 23.4 хувиар өсөөд байна.

БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт төсөөллөөс давж 6.9 хувьд хүрсэн, аж үйлдвэрийн салбарын үзүүлэлтүүд сайжирсан, БНХАУ хаягдал зэсийн импортод хориг тавих магадлалтай байгаа, БНХАУ-ын эрэлт өндөр түвшинд хадгалагдсан зэрэг нь үнийн өсөлтөд эрэлт талаас голлон нөлөөлсөн. Харин зэсийн томоохон нийлүүлэгч болох Индонези улс дахь Грасберг уурхайн эзэмшлийн асуудал, Чили улсад болсон газар хөдлөлт зэргээс үүдэн нийлүүлэлт буурсан зэрэг нь зэсийн үнэд эерэгээр нөлөөлж, улмаар тайлант хугацаанд зэсийн үнэ 7122 ам.доллар/тонн-д хүрсэн юм.

Монгол Улсын зэсийн салбар 2016 онд нийт экспортын орлогын 37 хувийг бүрдүүлдэг голлох салбар байсан бол нүүрсний үнийн өсөлтөөс үүдэн 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт экспортын 25 хувийг бүрдүүлж байна. Улмаар экспортын орлогын зэсийн

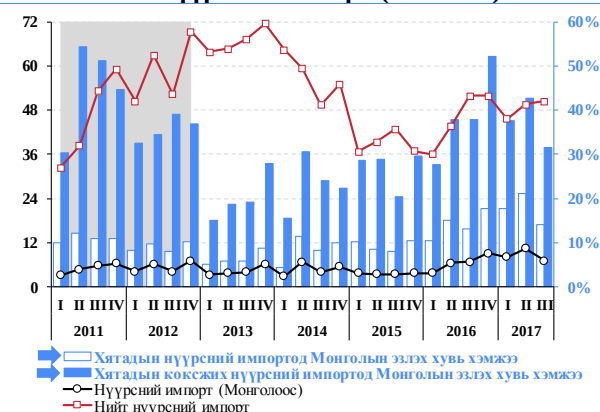
АНУ-ын мөнгөний бодлогын цаашдын чиг хандлага, хүлээлт өөрчлөгдөж, бодлогын тодорхой бус байдал нэмэгдсэн нь ам. долларын ханшид цаашид сулрах дарамт бий болгов. Ингэснээр 2017 оны 3 дугаар улиралд америк долларын ханш хөгжингүй орнууд болон бүрэлдэж буй эдийн засагтай орнуудын валютуудын эсрэг суларсан ба ялангуяа Евро бүсийн эдийн засгийн идэвхжил, мөнгөний бодлогын хүлээлтээс шалтгаалан еврогийн эсрэг хамгийн ихээр сулав.

салбараас хамаарах хамаарал буурч буй нь тогтвортой байдалд эерэгээр нөлөөлж байна.

Австралийн сайн чанарын коксжих нүүрсний гэрээний жишиг үнэ 2017 оны I улирлын эцэст 184 ам.доллар/тн байсан бол 2017 оны II, III улиралд дунджаар 153 ам.доллар/тн-д хүрч бууран, тогтворжоод байна. 2017 оны 4 дүгээр сард Австралид болсон байгалийн гамшгаас үүдэн нийлүүлэлт саатсанаар нүүрсний үнэ 314 ам.доллар/тонн-д хүрч өссөн нь 2011 оноос хойшхи хамгийн өндөр үзүүлэлт байв.

Дүрслэл 1.9

БНХАУ-ын нүүрсний импорт (сая тонн)

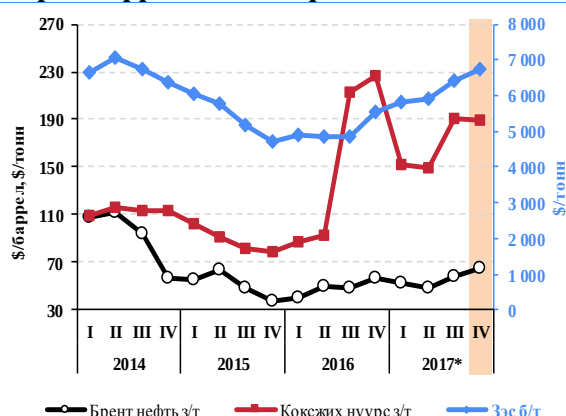
Эх сурвалж: Блүмберг.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 3 дугаар улирлын статистик болно, 2015.12.31=100.

Монгол Улсын коксжих нүүрсний экспортын үнэ 2017 оны 9 дүгээр сарын эцэст 75 ам.доллар/тонн-д хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 121 хувиар өсөөд байна. Үнийн өсөлтөөс үүдэн Монгол Улсын нүүрсний экспортын орлого 2017 оны 10 дугаар сард өмнөх оны мөн үеэс 216 хувиар өссөн бол нийт экспортын орлогод эзлэх хувийн жин 37 хувьд хүрч өссөн.

Дүрслэл 1.10

Зарим түүхий эдийн үнэ

Эх сурвалж: Блүмберг.

Нэг унци алтны үнэ 2017 оны эхэнд 1159 ам.доллар байсан бол энэ оны 11 дүгээр сарын дундуур 1280 ам.долларт хүрч оны эхнээс 10.4 хувиар өслөө. Нэг талаас ХНБ бодлогын хүүгээ өсгөх хүлээлт өндөр байгаа нь алтны ханшинд сөргөөр нөлөөлж байгаа хэдий ч, нөгөө талаас оны эхнээс үүсээд байсан

геополитикийн эрсдэл, ам.долларын ханшийн сулрал зэрэг нь алтны үнэ 1250-1290 ам.долларын түвшинд тогтвортой хадгалагдахад голлон нөлөөллөө. АНУ-ын шинэ Ерөнхийлөгчийн татвар, эрүүл мэндийн бодлогын шинэчлэл гэх мэт томоохон асуудлууд хойшлогдсон хэвээр байгаа нь оны эхнээс алтны үнэ өсөхөд голлон нөлөөлөөд байна. АНУ-ын ХНБ бодлогын хүүгээ цаашид ч өсгөх хүлээлттэй байгаа нь ам.долларын хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг нэмэгдүүлэн нөгөөтэйгүүр цаашид алтны үнэд дарамт үзүүлэх боломжтойг онцолж байна.

2017 оны эхэнд 57 ам.долларын түвшинд нээгдсэн нэг баррель Брент төрлийн газрын тосны үнэ 11 дүгээр сарын дундуур 63.3 ам.долларт хүрч оны эхнээс 11 хувиар өсөөд байна. ОПЕК-ийн гишүүн орнуудын хуралдаанаар газрын тосны гарцын хязгаарлалтыг хадгалахаар тохиролцсон. Түүнчлэн Саудын Араб болон Иран улсуудын хооронд үүсээд буй улс төрийн маргаан нь зах зээлд тодорхой бус байдлыг бий болгоод байна. Дэлхийн томоохон банк, санхүүгийн байгууллагууд газрын тосны үнийг 2018 оны эцэс хүртэл баррель тутамд 56 ам.доллар байхаар таамаглаад байна.

1.2 МОНГОЛ УЛСЫН МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОЙМ

МОНГОЛ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

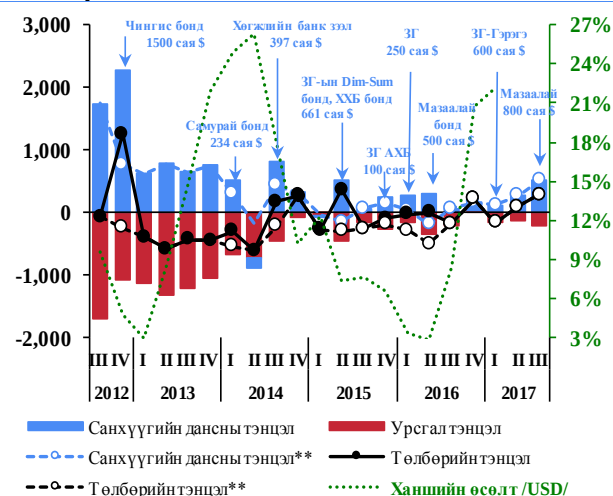
Олон улсын зээлжих зэрэглэл тогтоогч байгууллагуудаас Монгол Улсын урт хугацааны эдийн засгийн төлөвийг эерэгээр харж байгаа хэдий ч богино болон дунд хугацаанд төсөв, гадаад өрийн хувьд эрсдэл хэвээр байгааг анхааруулсаар байна.

Гадаад секторын төлөвийг илэрхийлэгч төлбөрийн тэнцлийн статистикийг авч үзвэл 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт

төлбөрийн тэнцлийн алдагдал өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 561 сая ам.доллараар сайжирч 283.2 сая ам.долларын ашигтай гарсан. Үүнд нэг талаас урсгал дансны алдагдал 39.8 хувиар буурч 504.2 сая ам.долларт хүрч, нөгөө талаас санхүүгийн дансны тэнцэл 37.0 хувиар сайжирч 927.5 сая ам.долларт хүрсэн нь нөлөөлжээ.

Дүрслэл 1.11

Төлбөрийн тэнцлийн алдагдал

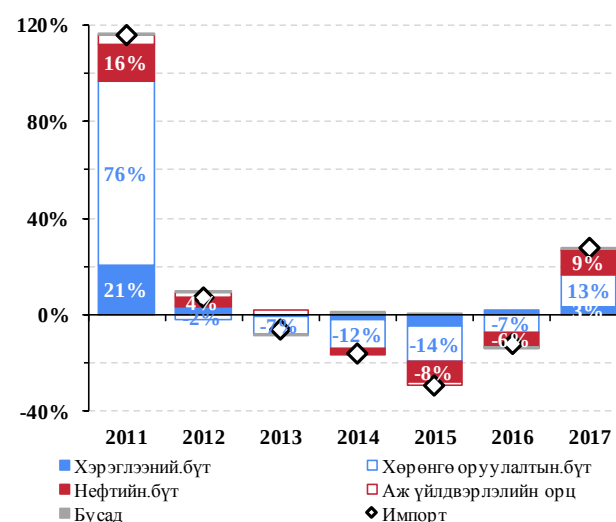
2011-2013 онд дунджаар 4.8 тэрбум ам.долларын алдагдалтай явж ирсэн төлбөрийн тэнцлийн урсгал дансны алдагдал 2014 оноос эхлэн огцом буурч, улмаар 2015 онд өмнөх оноос 2 дахин буурсан бол 2016 онд өмнөх оноос 26.2 хувиар буурч -699.7 сая ам.долларт хүрсэн. Уг үзүүлэлт 2017 оны эхний 10 сарын байдлаар 39.8 хувиар буюу 333.2 сая ам.доллараар буурахад барааны гадаад худалдааны ашиг 75.7 хувиар өссөн, үйлчилгээний гадаад худалдааны алдагдал 21.8 хувиар буурсан нь урсгал дансны тэнцэл сайжрахад нөлөөлжээ.

Гаалийн статистик мэдээгээр гадаад худалдааны тэнцэл 2017 оны 10 сарын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 73.0 хувийн өсөлттэй буюу 701.0 сая ам.доллараар өсч 1,659.0 сая ам.долларт хүрсэн. Үүнд экспортын өсөлт импортын өсөлтөөс давсан (экспорт 39.0 хувиар, импорт 28.0 хувиар өссөн) нь голлон нөлөөлжээ. 2017 оны 10 сарын байдлаар гадаад худалдааны нийт эргэлт өмнөх оны мөн үеэс 34.3 хувийн өсөлттэй буюу 2,225.0 сая ам.доллараар өсч 8,719.0 сая ам.долларт хүрсэн нь төсвийн

орлого бүрдэлт, цаашлаад эдийн засгийн идэвхжилд эерэг нөлөөтэй юм.

Дүрслэл 1.12

Импортын жилийн өсөлт

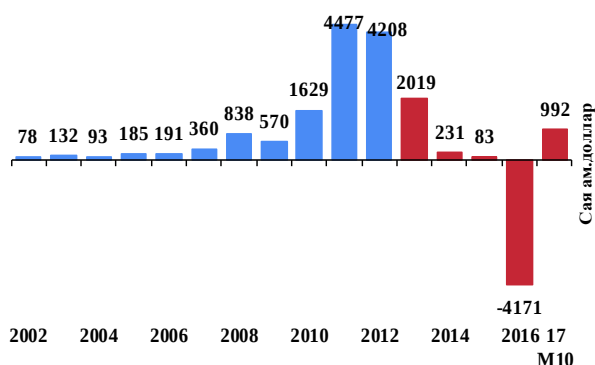
2017 оны 10 сарын байдлаар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад нефтийн бүтээгдэхүүний импорт 65.6 хувиар, хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн 37.8 хувиар, хэрэглээний бүтээгдэхүүн 9.8 хувиар, аж үйлдвэрийн орц 6.4 хувиар өссөн байна.

Нийт экспорт тайлант хугацаанд өмнөх оны мөн үеэс 39.0 хувиар буюу 1,463.0 сая ам.доллараар өсөв. Нүүрсний экспорт тайлант хугацаанд өмнөх оны мөн үеэс 2.2 дахин өссөн нь дээрх өсөлтийг голлон тайлбарлаж байна. Харин зэсийн хүдэр, баяжмал 7.0 хувиар, гянтболдын хүдэр, баяжмал 25.0 хувиар, мөнгөжөөгүй алт 98.0 хувиар тус тус буурсан нь нийт экспортод сөргөөр нөлөөлөв.

2017 оны 10 сарын гүйцэтгэлээр санхүүгийн дансны ашиг өмнөх оны мөн үеэс 250.3 сая ам.доллараар өсч 927.5 сая ам.долларт хүрлээ. Санхүүгийн дансны гол үзүүлэлтийн нэг болох гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2017 оны 10 сарын байдлаар 992.1 сая ам.долларт хүрчээ.

Дүрслэл 1.13

Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт (цэвэр дүнгээр)

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэгдэл: Томоохон компаниудын хөрөнгө оруулагчаас авсан зээлийн эргэн төлөлт хийгдсэн тул гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт /цэвэр дүнгээр/ 2016 онд -4170.9 тэрбум ам.долларт хүрсэн.

Харин багцын хөрөнгө оруулалтын дансны хувьд Засгийн газар олон улсын зах зээлд 2017 оны 3 сарын 9-ний өдөр 600 сая ам.долларын Хуралдай бондыг, 11 сарын 1-ний өдөр 800.0 сая ам.долларын Гэрэгэ бондыг амжилттай арилжлаа. Хуралдай бонд нь 8.75 хувийн хүүтэй 2024 онд эргэн төлөгдөх хуваарьтай 7 жилийн хугацаатай бонд бөгөөд уг бондоор Засгийн газрын баталгаатай Хөгжлийн банкны 580.0 сая ам.долларын евро бондын 82.0 хувь буюу 476.0 сая ам.долларыг дахин санхүүжүүлээд байна. Харин Гэрэгэ бондын хувьд 5.625 хувийн хүүтэй, 5.5 жилийн хугацаатай бөгөөд энэхүү бондын эх үүсвэрээр Чингис бонд болон Дим-сам бондын эргэн төлөлтийн тодорхой хувийг санхүүжүүлэх юм. Ингэснээр Монгол Улс ойрын хугацаанд гадаад өр төлбөрийн дефолтын эрсдэлээс сэргийлсэн явдал болов.

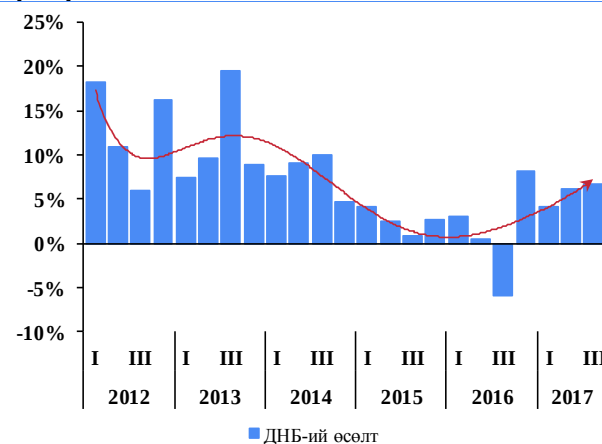
Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлт 2015 онд 2.4 хувь, 2016 онд 1.2 хувийн өсөлттэй байсан бол 2017 оны эхний 3 улиралд 5.8 хувийн өсөлттэй гарлаа.

Уул уурхайн салбарын өсөлт эхний 3 улиралд -1.9 хувьтай гарав. Харин уул уурхайн бус салбар мөн хугацаанд 8.2 хувиар өссөн ба

үүний дотор боловсруулах үйлдвэрлэл 22.7 хувь, худалдааны салбар 17.2 хувь, бүтээгдэхүүний цэвэр татвар 19.5 хувийн өсөлттэй байв.

Дүрслэл 1.14

Улирлын ДНБ-ий жилийн өсөлт, 2010 оны үнээр

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

2017 оны 10 дугаар сарын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээгээр Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт орлого 5835.4 тэрбум төгрөгт хүрч, орлогын төлөвлөгөө 14.1 хувиар давжээ.

Хүснэгт 1.1

Төсвийн орлогын гүйцэтгэл (2017 оны 10 дугаар сар, тэрбум төгрөг)

Татварын төрөл	Төлөв.	Гүйц.	Зөрүү	Хувь
Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж	5,113	5,835	-723	114%
Татварын орлого	4,179	5,081	-901	122%
<i>Үүнээс:</i>				
Хувь хүний орлогын албан татвар	480	486	-6	101%
ААН-ийн орлогын албан татвар	464	841	-378	181%
Нийгмийн даатгалын орлого	917	1,039	-123	113%
Онцгой албан татвар	394	410	-16	104%
Татварын бус орлого	933	755	179	81%
<i>Үүнээс:</i>				
Нийтлэг татварын бус орлого	795	712	83	90%
Хөрөнгийн орлого	1	1	0	60%
Тусламжийн орлого	137	42	95	30%

Эх сурвалж: Сангийн яам.

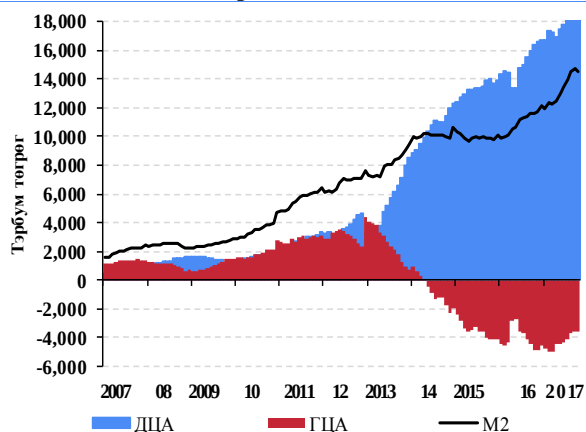
Харин төсвийн зарлагын хувьд 83.7 хувийн гүйцэтгэлтэй буюу 6504.5 тэрбум төгрөгт хүрч, төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 669.2 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарав.

M2 мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 25.1

хувиар өсч 14.5 их наяд төгрөгт хүрлээ. Харин M1 мөнгө өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 25.8 хувиар буюу 538.9 тэрбум төгрөгөөр өсч, мөнгөний нийлүүлэлтийн 18.1 хувь буюу 2.6 их наяд төгрөгтэй тэнцэж байна.

Дүрслэл 1.15

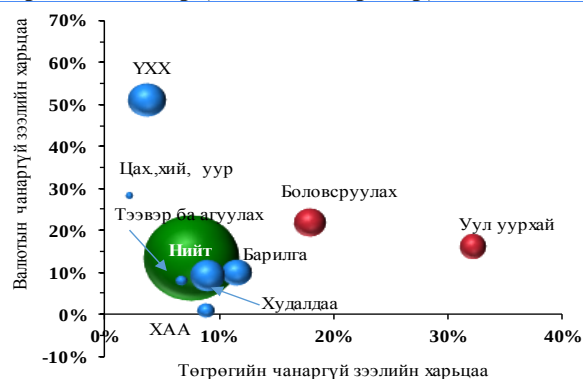
Гадаад, дотоод цэвэр актив болон M2 мөнгө

Нийт эдийн засгийн идэвхжил саарсантай холбоотойгоор банкны салбарын зээлийн чанар муу хэвээр байна. Уул уурхай, боловсруулах үйлдвэрийн салбарт олгосон зээлийн чанар бусад салбартай харьцуулахад муу байна.

Дүрслэл 1.16

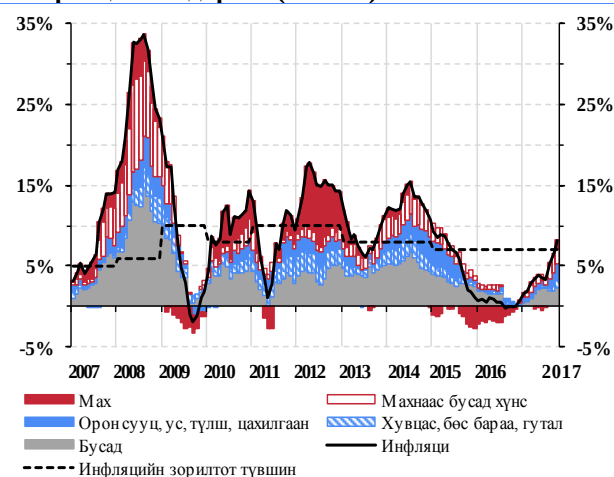
Зээлийн чанар, салбараар, 2017 оны 9 дүгээр сарын байдлаар (валютын төрлөөр)

2017 оны 10 дугаар сард улсын хэрэглээний үнийн индекс жилийн 6.9 хувиар, Улаанбаатар хотын хэрэглээний үнийн индекс жилийн 8.2 хувиар тус тус өссөн байна. Дээрх хугацаанд Улаанбаатар хотын жилийн инфляцийг бүтцээр нь задлан авч үзвэл 1.0 нэгж хувийг мах, 2.0 нэгж хувийг махнаас бусад хүнсний бараа, 0.8 нэгж хувийг хувцас, бөс бараа, 2.0 нэгж хувийг орон сууц, ус, түлшний үнийн өөрчлөлт тайлбарласан бол үлдсэн 3.4 нэгж хувийг бусад бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлт бий болгожээ.

Дүрслэл 1.17

Инфляцийн задаргаа (УБ хот)

Шигтгээ 1: Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторууд, санхүүгийн халалт/эрсдэлийн зураглал

2007-2009 онд тохиолдсон дэлхийн санхүү, эдийн засгийн хямрал нь олон улсад санхүүгийн секторын хэт халалт (overheating)-аас урьдчилан сэргийлэх, түүнийг эрт илрүүлэх, цаашлаад болзошгүй хямралын эсрэг арга хэмжээ авах нь чухал ач холбогдолтой болохыг харуулсан билээ. Иймд бодлого боловсруулагчид болон олон улсын байгууллагууд энэхүү хэт халалтыг эрт илрүүлэх, системийн эрсдэлийг тодорхойлох, болзошгүй хямралд бэлэн байх зорилгоор санхүүгийн тогтвортой байдлын урьдчилан дохиологч индикаторуудыг тодорхойлж ашиглах нь түгээмэл болоод байна.

ОУВС болон Дэлхийн банкнаас **санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторууд нь** санхүүгийн тогтвортой байдлын асуудлуудыг системийн хэмжээнд харуулах, санхүүгийн байгууллагуудаас гадна бодит сектор, улсын сектор, санхүүгийн дэд бүтцийн байдлыг илэрхийлж чадах индикаторуудыг хэлнэ гэж тодорхойлсон байдаг.

Монголбанкны СТБЗ-ийн Ажлын албанаас энэ хүрээнд судалгааны ажил гүйцэтгэн (i) олон улсын түвшинд хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал, (ii) Монгол улсын санхүүгийн салбарын онцлогт тохирсон байдал, (iii) Монгол улсын эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг дохиолох чадвар, (iv) тоон мэдээллийн олдоцтой байдал зэрэг шалгуур үзүүлэлтүүдийг харгалзан үзэж нийт 29 индикаторыг **санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторуудаар тодорхойллоо.**

Индикаторуудын сонголтыг хийхдээ системийн эмзэг байдлыг илэрхийлэх эрсдэлийн ангилал талаас нь Монгол улсын санхүүгийн салбарын онцлогт тохирсон байдлаар тодорхойлов. Үүнд:

- Макро эдийн засгийн нөхцөл байдлаас үүсэх эрсдэл (5 индикатор),
- Гадаад секторын эрсдэл (6 индикатор),
- Мөнгөний зах зээл, зээлийн өсөлтийн эрсдэл (5 индикатор),
- Банкны салбарын хөрвөх чадвар, санхүүжилтийн эрсдэл (5 индикатор),
- Банкны салбарын ашигт ажиллагаа, төлбөрийн чадварын эрсдэл (4 индикатор),
- Үнэт цаас болон үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээлийн эрсдэл (4 индикатор).

Ингэж Монгол улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторуудыг анх удаа нэгтгэсэн байдлаар тодорхойлон, эдгээрийг тооцоход шаардлагатай дата баазыг үүсгэж, системийн эрсдэлийн мониторингийг тогтмол хийж эхэлсэн нь Монгол улсын санхүүгийн тогтолцоо, түүний тогтвортой байдлыг хангах ажлын нэг чухал алхам болоод байна.

Дээрх санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторуудыг **Хүснэгт Ш.1-т** харуулав.

Хүснэгт III.1 Монгол улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторууд

I. Макро эдийн засгийн нөхцөл байдал	
1 Бодит ДНБ-ий өсөлт	
2 Инфляци	
3 Төсвийн тэнцэл/ДНБ	
4 Улсын секторын нийт өр/ДНБ	
5 Улсын секторын богино хугацаат өр/ДНБ	
II. Гадаад секторын үзүүлэлтүүд	
6 Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт/ДНБ	
7 Гадаад өр/ДНБ	
8 Экспортын өсөлт	
9 Валютын нөөцийн өөрчлөлт ба импортын хэрэгцээг хангах түвшин	
10 Нэрлэсэн ба бодит үйлчилж буй ханшийн өөрчлөлт	
11 Голлох түүхий эдийн үнийн өөрчлөлт	
III. Мөнгө, зээлийн захын үзүүлэлтүүд	
12 M2 мөнгөний өсөлт	
13 Зээлийн өсөлт	
Дотоодын зээл/ДНБ	
Хувийн сектор олгосон зээл/ДНБ	
14 АНУ болон МУ-ын мөнгөний бодлогын хүүний зөрүү	
15 Банк хоорондын захын хүү	
16 Зээл хадгаламжийн хүүгийн зөрүү	
IV. Банкны салбарын хөрвөх чадвар, санхүүжилтын үзүүлэлтүүд	
17 Банкны нийт зээл, хадгаламжийн харьцаа	
18 Банкны 1 жилээс бага хугацаатай гадаад зээл	
19 Долларжилт	
20 Хөрвөх актив/Богино хугацаат өр төлбөр	
21 Төв банкнаас банкны системд олгосон зээл, санхүүжилтын өсөлт	
V. Банкны салбарын ашигт ажиллагаа, төлбөрийн чадварын үзүүлэлтүүд	
22 Банкны активын өгөөж (ROA)	
23 Чанаргүй зээл/Нийт зээл (NPL ratio)	
24 Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ	
25 Үл хөдлөх хөрөнгийн/Барилгын/Уул уурхайн салбарт олгосон зээл, нийт зээлийн харьцаа	
VI. Үнэт цаас болон үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээл	
26 ТОП-20 индексийн өөрчлөлт	
27 Уул уурхайн гол 3 компаний хувьцааны үнийн өөрчлөлт	
28 Засгийн газрын бондын үнэ ба өгөөж	
29 Орон сууцны үнийн индекс	

Индикаторуудыг тодорхойлоход тавигдсан үндсэн шалгуур нөхцөлүүд:

1. Тухайн индикаторын санхүү, эдийн засгийн хямрал тохиох үе болон хүндрэлийн эрт үеийг дохиолох чадвартай болох нь онолын хувьд эсвэл олон улсын түвшний эмпирик судалгаагаар нотлогдож, хүлээн зөвшөөрөгдсөн эсэх;
2. Монгол Улсын эдийн засаг, санхүүгийн салбарын бүтэц, онцлогт тохирсон ба өмнөх үед тохиолдож байсан эдийн засаг, санхүүгийн салбарын хүндрэл, хямралыг харуулж байгаа эсэх;
3. Өндөр давтамжтай мониторинг (high frequency monitoring) гүйцэтгэх боломжтой буюу тоон мэдээллийн цуваа урт, тогтмол гардаг эсэх.

Тодорхойлсон санхүүгийн тогтвортой байдлын үзүүлэлтүүдээ ашиглаж олон улсад системийн эрсдэлийн шинжилгээнд түгээмэл ашиглагддаг санхүүгийн тогтвортой байдлын **халалт/эрсдэлийн зураглал (financial stability heat map)-ыг гүйцэтгэв**. Тус урьдчилан дохиологч аргачлалын хамгийн чухал зүйл болох дохиологч босго утгууд (thresholds)-ыг тодорхойлохдоо (i) ОУВС (2013)⁶ болон Bhattacharyay (2009)⁷ судалгаанд дурдагдсан буюу санхүү, эдийн засгийн хямрал/хүндрэлийн үеийн тоон мэдээллийг ашиглаж тодорхойлох арга, (ii) ОУВС (2009)⁸ -ийн судалгаанд дурдагдсан буюу эдийн засгийн хүндрэлгүй үеийн үзүүлэлтийн стандарт хазайлтаар тодорхойлох зэрэг аргуудыг ашиглав. Үр дүнг **Дүрслэл 1**-д тоймлон харуулав.

Энэхүү зураглалыг тооцохдоо хэрэв тухайн индикатор өндөр эрсдэлийн босго утгыг давсан бол өндөр эрсдэлийн дохио өгч байна гэж үзэн **улаан өнгөөр**, бага эрсдэлийн босго утгыг давсан бол анхааруулах дохио өгч байна гэж үзэн **шар өнгөөр**, бага эрсдэлийн босго утгаас даваагүй тохиолдолд хэвийн гэж үзэн **ногоон өнгөөр** тэмдэглэсэн болно.

⁶ IMF (2013), Staff guidance note for Public Debt Sustainability Analysis in market-access countries, May

⁷ Bhattacharyay Biswa N. (2009). Towards a Macroprudential Surveillance and Remedial Policy Formulation System for Monitoring Financial Crisis. CESIFO Working Paper.

⁸ IMF (2009). Global Financial Stability Report: Responding to the Financial Crisis and Measuring Systemic Risks, April

Дүрслэл Ш.1 Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын халалт/эрсдэлийн зураглал

Ангилал	Дл.	Индикатор	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	17
I. Макро эдийн засгийн нөхцөл байдал	№1	Бодит ДНБ-ийн өсөлт														
	№2	Төсвийн алдагдал/ДНБ														
	№3	Инфляци														
	№4	Улсын секторын нийт ор/ДНБ														
	№5	Улсын секторын урт хугацаат ор/ДНБ														
II. Гадаад секторын эрсдэл	№6	Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт /ДНБ														
	№7	Гадаад ор/ДНБ														
	№8	Валютын нөөцийн өөрчлөлт														
		Валютын нөөц – импортын хэрэгцээг хангах түвшин														
	№9	Нэрлэсэн үйлчилж буй ханшны өөрчлөлт														
		Бодит үйлчилж буй ханшны өөрчлөлт														
	№10	Экспортын өсөлт														
	№11	Эзсийн үнийн өөрчлөлт														
		Нүүрсний үнийн өөрчлөлт														
		Алтын үнийн өөрчлөлт														
		Нүүрсний үнийн өөрчлөлт														
III. Монгоний зах зээл, зээлийн өсөлт	№12	M1 монгоний өсөлт														
		M2 монгоний өсөлт														
	№13	Дотоодын зээлийн өсөлт														
		Дотоодын зээл/ДНБ														
		Хувийн секторт олгосон зээл/ДНБ														
	№14	Гадаад валют болон төгрөгийн хүүгийн зөрүүний өөрчлөлт														
	№15	Банк хоорондын захын хүү														
	№16	Зээл хадгаламжийн хүүгийн зөрүү														
IV. Банкны салбарын хөрвөх чадвар, санхүүжилтийн эрсдэл	№17	Банкны нийт зээл, хадгаламжийн харьцаа														
	№18	Нэг жилээс бага хугацаатай ОУ-ын зээллийн хэмжээ														
		Нэг жилээс бага хугацаатай ОУ-ын зээллийн өөрчлөлт														
	№19	Долларжилт														
	№20	Хөрвөх актив/Богино хугацаат ор төлбөр														
	№21	Тов банкнаас банкны системд олгосон зээл, санхүүжилтийн өсөлт														
V. Банкны салбарын ашигт ажиллагаа, төлбөрийн чадварын эрсдэл	№22	Банкны активын өгөөж (ROA)														
	№23	Чанаргүй зээл/Нийт зээл (NPL ratio)														
	№24	Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ (CAR)														
	№25	Үл хөдлөх хөрөнгийн салбарт олгосон зээл/Нийт зээл														
		Барилгын салбарт олгосон зээл/Нийт зээл														
		Уул уурхайн салбарт олгосон зээл/Нийт зээл														
VI. Хөрөнгийн үнийн эрсдэл: Үнэт цаасны болон үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээл	№26	ТОП-20 индексийн өөрчлөлт														
	№27	Уул уурхайн ТОП-3 компанийн хувьцааны үнийн индекс														
	№28	ЗГ-ын бондын үнэ (10 жилийн)														
		ЗГ-ын бондын үнэ (5 жилийн)														
		ЗГ-ын бондын өгөөж (10 жилийн)														
		ЗГ-ын бондын өгөөж (5 жилийн)														
	№29	Орон сууцны үнийн индекс														

Тэмдэглэл: **Ногоон өнгө** нь тухайн индикатор бага эрсдэлтэй түвшинд байгааг, **шар өнгө** нь дунд хэмжээний эрсдэлтэй түвшинд байгааг, **улаан өнгө** нь өндөр эрсдэлийн дохио өгч байгааг илэрхийлнэ.

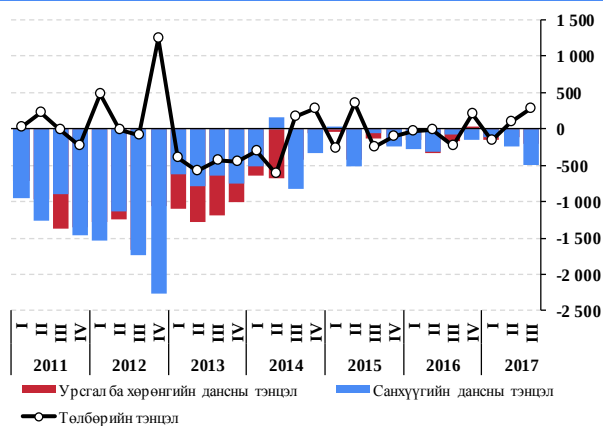
ГАДААД СЕКТОР

Нийт төлбөрийн тэнцэл

Монгол Улсын төлбөрийн тэнцэл 2017 оны эхний 10 сарын гүйцэтгэлээр 283.2 сая ам.долларын ашигтай гарч, ашиг өмнөх оны мөн үеэс 561 сая ам.доллараар өссөн үзүүлэлттэй байна. Санхүүгийн дансны ашиг өнгөрсөн оны мөн үеийн гүйцэтгэлээс 40 хувь буюу 250.3 сая ам.доллараар нэмэгдсэн байна.

Дүрслэл 1.18

Төлбөрийн тэнцлийн гүйцэтгэл (сая ам.доллар)

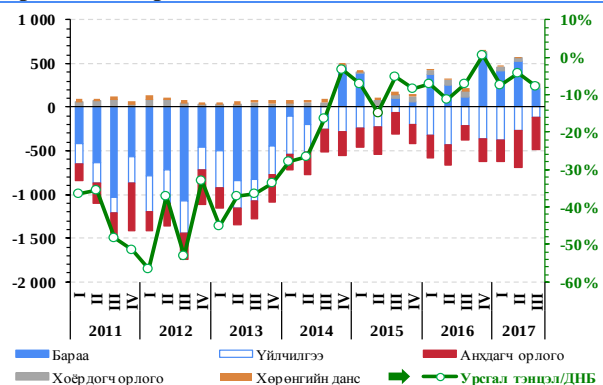
Эх сурвалж: Монголбанк.

Урсгал ба хөрөнгийн данс

Төлбөрийн тэнцлийн урсгал ба хөрөнгийн данс 2017 оны эхний 10 сарын гүйцэтгэлээр 438.4 сая ам.долларын алдагдалтай гарсан нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 323.3 сая ам.доллараар буурсан эерэг үзүүлэлттэй байна.

Дүрслэл 1.19

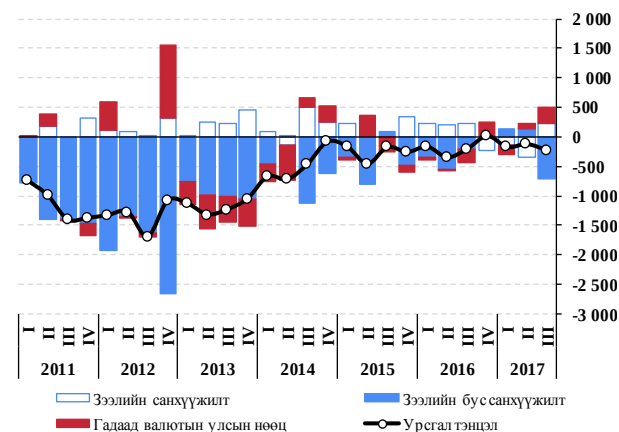
Урсгал ба хөрөнгийн дансны тэнцэл

Эх сурвалж: Монголбанк.

Дүрслэл 1.20

Урсгал тэнцлийн санхүүжилт

Эх сурвалж: Монголбанк.

Ийнхүү урсгал ба хөрөнгийн тэнцлийн алдагдал буурахад анхдагч орлогын дансны алдагдал 429.3 сая ам.доллараар өсч 1,126.3 сая ам.долларт хүрсэн хэдий ч бараа худалдааны ашиг 577.5 сая ам.доллараар өсч 1,332.0 сая ам.долларт, үйлчилгээний худалдааны дансны алдагдал 228.5 сая ам.доллараар буурч 858.0 сая ам.долларт тус тус хүрсэн нь гол нөлөө үзүүлжээ.

Урсгал тэнцлийн алдагдал 2016 онд ДНБ-ий 5.5 хувьтай тэнцэж байсан бол 2017 оны эхний 9 сарын байдлаар 5.7 хувь болж өссөн үзүүлэлттэй байна.

Дүрслэл 1.2

Урсгал тэнцлийн алдагдлын санхүүжилт

Огноо	Зээлийн санхүүжилт	Зээлийн бус санхүүжилт	Гадаад валютын ноог
2010	20%	179%	-98%
2011	-9%	110%	0%
2012	-10%	140%	-30%
2013	-19%	79%	39%
2014	-37%	112%	24%
2015	-18%	89%	28%
2016	-59%	156%	3%
2017Q3*	52%	87%	-39%

*: 2017 оны 9 дүгээр сарын гүйцэтгэл.

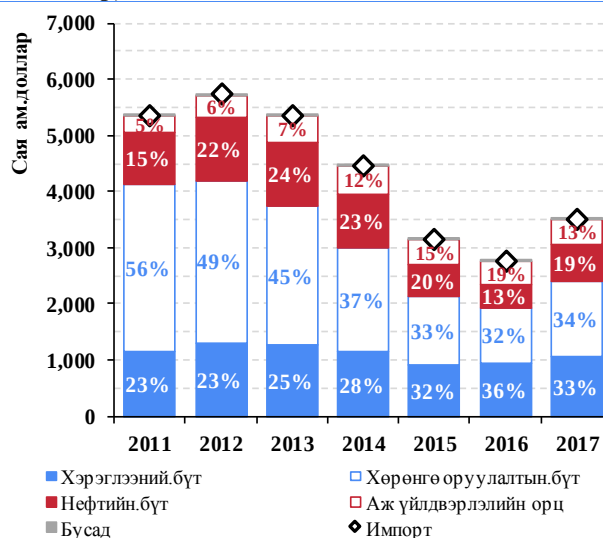
Эх сурвалж: Монголбанк.

⁹ Зээлийн санхүүжилт нь төлбөрийн тэнцлийн тайлангийн бусад хөрөнгө оруулалт хэсгийн худалдааны зээл болон зээлийн дүнгийн нийлбэртэй тэнцүү.

Импорт өнгөрсөн оны мөн үеэс 28 хувиар өссөн бөгөөд гол нэрийн бүтээгдэхүүний ангиллаар авч үзвэл хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн 38 хувиар (14 нэгж хувь), нефтийн бүтээгдэхүүн 66 хувиар (9 нэгж хувь) тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна.

Дүрслэл 1.24

Нийт импорт (жил бүрийн эхний 10 сарын байдлаар)

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар.

Гадаад валютын ханш

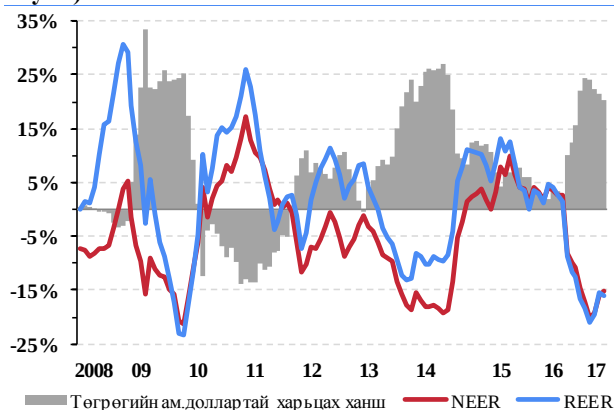
Төгрөгийн ам.доллартай харьцах Монголбанкнаас зарласан дундаж ханш 2017 оны 10 дугаар сард 2,458.7 төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 6.5 хувиар суларсан бол гадаад худалдааны эргэлтээр жигнэж тооцсон нэрлэсэн ханш (NEER) 2017 оны 9 дүгээр сарын байдлаар 10.8 хувиар, бодит үйлчилж буй ханш (REER) 2017 оны 9 дүгээр сарын байдлаар 8.4 хувиар тус тус суларсан байна. Нэрлэсэн үйлчилж буй ханшийн сулралт нь ам.долларын эсрэг төгрөгийн ханш суларч байгаатай холбоотой юм.¹⁰

¹⁰ Жигнэсэн дунджаар тооцсон нэрлэсэн болон бодит ханшийг гадаад худалдааны түнш орнуудтай хийсэн худалдааны жингээр жигнэж тооцдог болно.

¹¹ Засгийн газрын баталгаа бүхий гадаад зээлийг оруулаагүй.

Дүрслэл 1.25

Гадаад валютын ханш (жилийн өөрчлөлтийн хувь)*

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 9 дүгээр сарын статистик болно.

(+) Чангарлт

(-) Сулралт

Гадаад өр

Монгол Улсын нийт гадаад өр (улсын болон хувийн секторыг нийтэд нь оруулснаар) сүүлийн 6 жил тасралтгүй өсч 2017 оны 9 дүгээр сарын эцсийн байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 6 хувиар буюу 1,374.5 сая ам.доллараар нэмэгдэж, 26 тэрбум ам.долларт хүрсэн байна.

Хүснэгт 1.3

Монгол Улсын нийт гадаад өр (сая ам.доллар)

Үзүүлэлт	2014	2015	2016Q3	2017Q3	Өөрчлөлт	
					Дүн	Хувь
Нийт гадаад өр	21,851	22,718	24,649	26,024	1,374.5	6%
I. Засгийн газар	3,501	3,760	4,900	6,241	1,341.3	27%
II. Төвбанк*	1,570	1,960	1,729	1,904	174.8	10%
III. Банк	1,762	2,129	2,540	2,342	-197.5	-8%
Богино хугацаат	357	407	491	460	-31.3	-6%
Урт хугацаат	1,406	1,721	2,049	1,883	-166.2	-8%
IV. Бусад сектор	3,977	3,749	8,224	8,093	-131.5	-2%
Богино хугацаат	555	326	462	601	138.3	30%
Урт хугацаат	3,421	3,423	7,762	7,492	-269.8	-3%
V. Шууд хөрөнгө оруулалт	11,041	11,121	7,256	7,444	187.4	3%

Эх сурвалж: Монголбанк.

Гадаад өрийн бүтцийн хувьд Төв банкны гадаад өр өнгөрсөн оны мөн үеэс 174.8 сая ам.доллараар, Засгийн газрын гадаад өр¹¹ 1,341.3 сая ам.доллараар тус тус өссөн бол

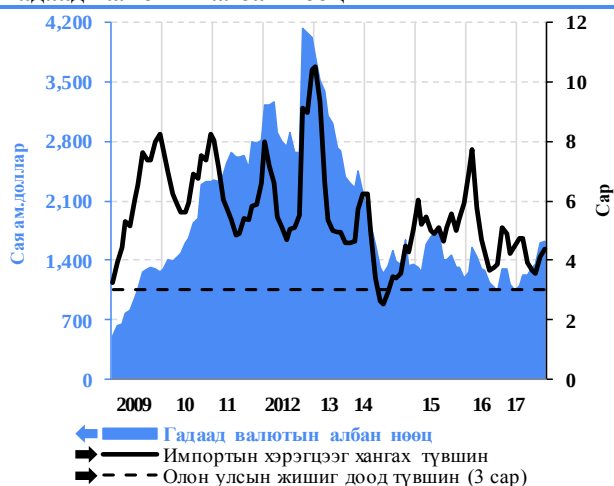
хувийн хэвшлийн гадаад өр 141.6 сая ам.доллараар буурсан байна. Ингэснээр Засгийн газрын гадаад өр³ 6.2 тэрбум ам.долларт буюу ДНБ-ий 57 хувьд¹² хүрсэн үзүүлэлттэй байна.

Гадаад валютын албан нөөц (ГВАН)

2017 оны 9 дүгээр сарын эцсийн байдлаар ГВАН өмнөх оны мөн үеэс 49 хувиар буюу 534.6 сая ам.доллараар өсч 1627.0 сая ам.долларт хүрээд байна. Гадаад валютын улсын нөөцөөр импортын хэрэгцээг хангах түвшин¹³ 4.38 сард хүрсэн байна.

Дүрслэл 1.26

Гадаад валютын албан нөөц

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 9 дүгээр сарын статистик болно.

ГВАН-ийн одоогийн түвшин нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үндсэн чиглэлд заасан 12 сарын импортын хэрэгцээт түвшинг хангахгүй байна:

- 2017 оны 9 дүгээр сарын валютын шууд төлбөртэй импортын барааны дүнгээр авч үзвэл, 4.61 сарын импортын хэрэгцээг,

- Монгол Улсын валютын шууд төлбөртэй импортын барааны сүүлийн 12 сарын дундаж гүйцэтгэлээр авч үзэхэд, 5.29 сарын импортын төлбөр тооцооны хэрэгцээг хангахаар байна.

ГВАН одоогийн түвшнээс нэмэгдэх нь гадаад зах зээлээс дотоодын эдийн засгийг хамгаалах дархлааг бэхжүүлэх ач холбогдолтой юм.

Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл

Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг олон улсын зэрэглэл тогтоогч Фитч, Стандарт энд пүүрс, Мүүдиз агентлагуудаас тогтоож байна. Манай улсын зээлжих зэрэглэл¹⁴ болон төлөв¹⁵ сүүлийн жилүүдэд буурч хөрөнгө оруулалтын хувьд өндөр эрсдэлтэй орны ангилалд багтсан хэвээр байна.

Фитч агентлаг ОУВС-гийн Монгол Улсад хэрэгжүүлэх “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийг хүрээнд олон талт болон хоёр талт санхүүгийн эх үүсвэр татах нөхцөл бүрдсэнтэй холбогдуулан Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг 11 дүгээр сарын 17-ны өдөр зэрэглэлийг “В-” хэвээр, төлөвийг “Тогтвортой”-оос “Эерэг” болгон сайжруулан үнэлсэн. Түүнчлэн тус агентлаг улсын төсвийн үзүүлэлтүүд, тэдгээрийн төлөв харьцангуй сайжирсан, нийт өрийн хэмжээ буурах хандлагатай бөгөөд Монгол Улсын эдийн засаг сэргэж байгаа хэмээн онцолжээ. Фитч агентлагийн үзэж байгаагаар цаашид эдийн засгийг сайжруулах чиглэлээр макро эдийн засгийн суурь бодлогын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэн, дунд хугацаанд өрийн тогтвортой байдлыг хангах, ОУВС-гийн хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлж, уул

¹² Сүүлийн нэг жилийн ДНБ-ийг /2016 оны 4 дүгээр улирлаас 2017 оны 3 дугаар улирал/ холбогдох хугацааны дундаж ханшаар хөрвүүлэв.

¹³ ГВАН-ийг валютын төлбөртэй импортын сүүлийн 3 сарын дундаж үзүүлэлтэд харьцуулж тооцсон.

¹⁴ Тухайн улсын Засгийн газрын зээлийн чадварыг илэрхийлдэг ба худалдааны нөхцөлтэй авсан өр төлбөрөө хугацаанд нь, бүтнээр эргэн төлөх чадвартай эсэх мөн тус үүргээ биелүүлэх бэлэн байдлыг харуулдаг.

¹⁵ Зээлжих зэрэглэлийн хандлагыг илтгэх бөгөөд “эерэг” төлөв нь зэрэглэл сайжрах боломжтойг, “сөрөг” төлөв нь зэрэглэл буурч болзошгүй эрсдэлтэйг илэрхийлнэ.

уурхайн томоохон төслүүдийг амжилттай хэрэгжүүлэх нь зээлжих зэрэглэлийг сайжруулахад чухал нөлөөтэйг онцлов.

Хүснэгт 1.4

Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийн өөрчлөлт

Огноо	Moody's		Fitch		Standard and Poors	
	Үнэлгээ	Төлөв	Үнэлгээ	Төлөв	Үнэлгээ	Төлөв
2005	VII/18					
	X/4	B1	•	B+		
	XI/1				B	•
2006	XII/29				B	(+)
	XII/26				B+	▲
2007	XII/13				BB-	▲
	IX/20			B+		(+)
2008	VI/2			B+		•
	XII/9			B+		(-)
	XII/19				BB-	
						(-)
2009	I/18			B	▼	(-)
	VI/10	B1	(-)			
	X/30	B1	•			
	X/11			B		•
	XI/20				BB-	•
2010	XI/23			B+	▲	•
2011	XII/19				BB-	(+)
2012	X/29				BB-	•
2013	IV/16				BB-	(-)
	XII/13			B+		(-)
2014	IV/29				B+	▼
	V/26	B1	(-)			•
	VII/17	B2	▼			
	XII/11			B+		(-)
2015	IV/29				B+	
	XI/03				B	▼
	XI/04			B		•
	XI/24			B		•
2016	I/14	B2	(-)	B		•
	III/31	B2	(-)			
	IV/28				B	•
	VII/21			B		•
	VIII/19				B-	▼
	VIII/26	B3	▼			•
	XI/18	Caa1	▼			
2017	XI/21			B-	▼	•
	II/15	Caa1	▼			
	II/20			B-		•
	III/30	Caa1	▼			
	IV/18				B-	•
	XI/17			B-		(+)
	XI/30	Caa1	•			

Зэрэглэлийн өөрчлөлт ▲ ▼

Төлөв: (+)-эерэг, •-тогтвортой, (-)-сөрөг

Эх сурвалж: Moody's, Fitch, S&P's, Монголбанк.

Мүүдиз агентлаг хамгийн сүүлд буюу 2017 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдөр Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээг шинэчилж манай улсын зээлжих зэрэглэл

болон төлөвийг “Caa1, тогтвортой” хэвээр үнэллээ. Тус агентлаг Монгол Улсын эдийн засаг хурдацтай өсөх хүлээлттэй байгаа боловч өрийн дарамт өндөр хэвээр, мөн эдийн засгийн төрөлжилт тааруу байгаа учир түүхий эдийн ханшийн хэлбэлзлээс эдийн засаг ихээхэн хамаралтай байгаа нь эдийн засгийн өсөлтийг удаашруулж байна гэж үзжээ. Түүхий эдийн үнийн өсөлт ба эдийн засгийн ерөнхий төлөв байдлыг авч үзвэл ОУВС-тай хамтран хэрэгжүүлж буй хөтөлбөрийн хүрээнд тогтоосон төсвийн болон эдийн засгийн зорилтот түвшин хангагдсан эдийн засагт эерэг дүр зураг ажиглагдаж эхлээд байна. Түүнчлэн улсын гадаад өрийг дахин санхүүжүүлж чадсан нь засгийн газрын хөрвөх чадвар, улсын гадаад төлбөр гүйцэтгэх чадварт учраад байсан дарамтыг бууруулж чадсан гэдгийг тус агентлаг онцолсон байна.

Сангийн яамнаас мэдээлснээр Стандарт энд Пүүрс агентлаг нь 2018 оны 1 дүгээр сард Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг дахин үнэлж үнэлгээний тайлангаа олон нийтэд мэдээлэх урьдчилсан товтой байна.

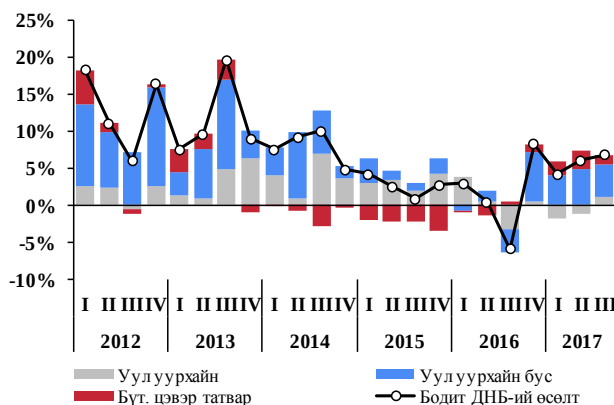
Зээлжих зэрэглэлийн агентлагууд Монгол Улсын эдийн засгийг богино хугацаанд эрсдэл, сорилттой тулгарч буй боловч ирэх жилүүдэд ОУВС-гийн хөтөлбөр болон уул уурхайн томоохон төсөл хөтөлбөрүүд амжилттай хэрэгжсэнээр эдийн засаг сэргэх, улсын төсөв, гадаад төлбөрийн чадвар огцом сайжрах хүлээлттэй байгаа тул Монгол Улсын дунд болон урт хугацааны эдийн засгийн төлөвийг эерэгээр үнэлсэн хэвээр байна.

БОДИТ СЕКТОР

Өнгөрсөн оны сүүлчээс эхлэн ажиглагдсан экспортын бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээл дээрх үнийн өсөлт болон уул уурхайн салбарт хийгдэж буй томоохон бүтээн байгуулалтын голлох нөлөөгөөр манай эдийн засгийн өсөлт эрчимжиж, 2017 оны эхний 3 улирлын байдлаар 5.8 хувьд хүрэв. Харин ОУВС-гийн “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн 1, 2 дугаар шатны үнэлгээнд дурдсанаар манай улсын эдийн засгийн өсөлт 2017 онд 3.3 хувьтай байх төсөөлөлтэй байна.

Дүрслэл 1.27

Эдийн засгийн өсөлтийн задаргаа

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

Сүүлийн жилүүдэд эдийн засгийн өсөлтийн дийлэнх хувийг тайлбарлаж байсан уул уурхайн салбарын өсөлт удааширч 2017 оны 3 дугаар улиралд 1.2 хувьтай байв. Харин уул уурхайн бус салбар тус хугацаанд өмнөх оны мөн үеэс 5.5 хувиар өссөнөөр 3 дугаар улирлын бодит ДНБ-ий өсөлт 6.7 хувьд хүрэв.

Хүснэгт 1.5

Бодит салбарын үндсэн үзүүлэлтүүд, 2010 оны зэрэгцүүлэх үнээр

	2015		2016				2017		
	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Бодит ДНБ, тэрбум төгрөг	4 472	4 301	2 937	4 246	4 209	4 656	3 060	4 504	4 492
Уул уурхайн	1 138	1 276	814	863	994	1 295	764	810	1 045
Уул уурхайн бус	3 334	3 025	2 124	3 383	3 215	3 361	2 296	3 694	3 447
Бодит ДНБ-ий өсөлт	0.8%	2.7%	3.0%	0.5%	-5.9%	8.3%	4.2%	6.1%	6.7%
Уул уурхайн	2.0%	4.1%	3.8%	0.5%	-3.2%	0.5%	-1.7%	-1.2%	1.2%
Уул уурхайн бус	-1.2%	-1.4%	-0.9%	-0.1%	-2.7%	7.8%	5.9%	7.3%	5.5%

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

Уул уурхайн бус салбарыг эдийн засгийн үндсэн үйл ажиллагааны ангиллаар авч үзвэл ДНБ-ий нийт 5.8 хувийн өсөлтийн 1.9 хувийг худалдааны салбар, 1.9 хувийг бүтээгдэхүүний цэвэр татвар, 1.2 хувийг боловсруулах үйлдвэрлэлийн өсөлт тайлбарлаж байна. Харин уул уурхайн салбар тайлант хугацаан дахь нийт бодит ДНБ-ий -0.5 хувийн бууралтыг тайлбарлаж байна.

Хүснэгт 1.6

ДНБ-ий бодит өсөлт (салбаруудаар)

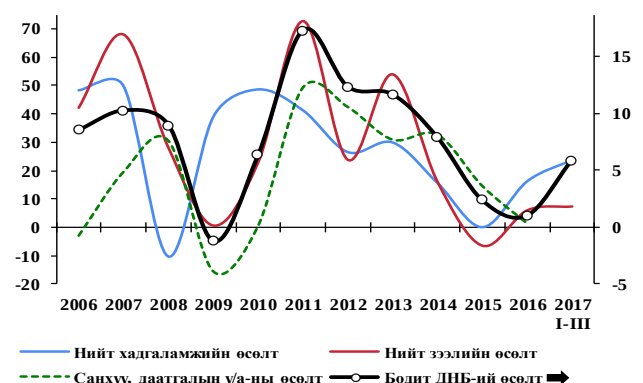
Бодит ДНБ	2016		2017 I-III	
	1.2%	100%	5.8%	100%
1 Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	0.8%	65.3%	0.7%	11.8%
2 Уул уурхай, олборлолт	0.0%	4.0%	-0.5%	-7.7%
3 Боловсруулах үйлдвэрлэл	-0.1%	-5.8%	1.2%	20.5%
4 Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.0%	2.2%	0.1%	1.3%
5 Барилга	-0.2%	-18.8%	-0.6%	-9.5%
6 Бөөн/жиж худалдаа; машин, мотоцикл засвар үйлчилгээ	-0.3%	-23.3%	1.9%	32.6%
7 Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	0.7%	58.0%	0.3%	4.5%
8 Мэдээлэл, холбоо	0.0%	-3.2%	0.1%	2.4%
9 Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	0.2%	18.3%	0.7%	11.4%
10 Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	0.0%	3.2%	1.9%	32.7%

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

Эдийн засгийн идэвх сүүлийн жилүүдэд саарч байсантай уялдан санхүү, даатгалын салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллагуудын ашиг, орлого, зээл, хадгаламжийн үйлчилгээ хумигдсан.

Дүрслэл 1.28

Хадгаламж, зээл, санхүү даатгалын үйл ажиллагааны өсөлт

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

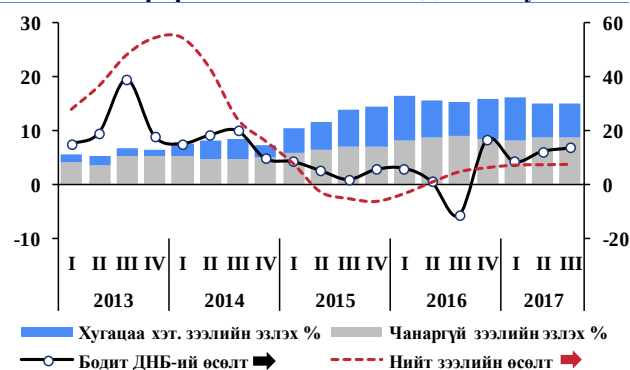
Харин 2017 он гарсаар санхүү, даатгалын салбарын үйл ажиллагаа идэвхжиж байгаа нь

энэ оны эхний 9 сарын байдлаар нийт хадгаламжийн үлдэгдэл өмнөх оны мөн үеэс 23.7 хувиар, нийт зээлийн үлдэгдэл 7.4 хувиар өссөнөөс харагдаж байна.

Эдийн засгийн идэвхжил сэргэж байгаатай холбогдуулан хугацаа хэтэрсэн, чанаргүй зээлийн жилийн өсөлт саарч, тэдгээрийн нийт зээлийн багцад эзлэх хувь сүүлийн улирлуудад бага зэрэг буурах хандлагатай болж байна.

Дүрслэл 1.29

Бодит ДНБ, нийт зээлийн өсөлт, хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь

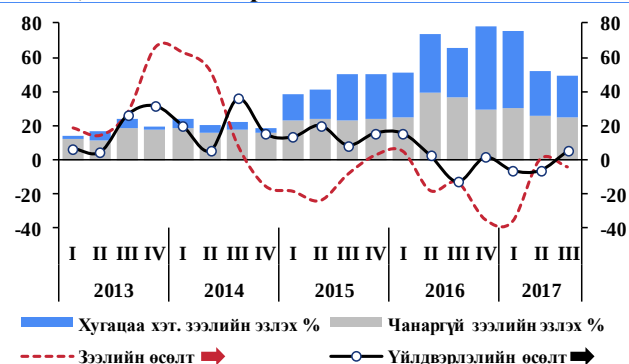
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

Уул уурхайн салбар

Олон улсын зах зээл дээр түүхий эдийн үнэ өссөн нөлөөгөөр нүүрс, төмрийн хүдрийн олборлолт сэргэж, улмаар уул уурхайн салбар (нийт зээлийн багцын 7%, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 23.3%) болон түүнээс өндөр хамаарал бүхий бусад салбаруудын үйлдвэрлэл сүүлийн улирлуудад эрчимжиж байна.

Дүрслэл 1.30

Уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

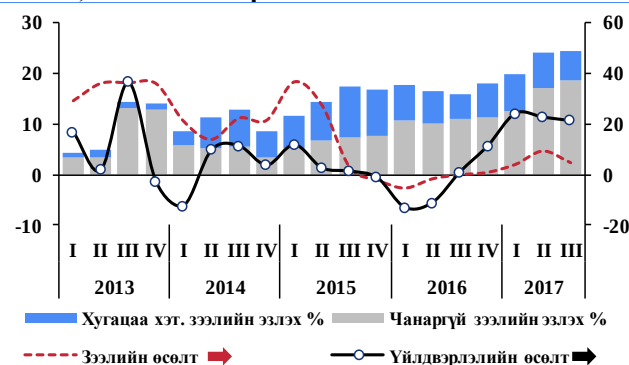
Харин тайлант хугацаанд буюу 2017 оны эхний 3 улирлын гүйцэтгэлээр тус салбар 1.9 хувиар агшсан нь зэсийн баяжмал болон түүнд агуулагдах металлын агууламжийн бууралттай холбоотой байлаа.

Боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар

Боловсруулах үйлдвэрийн салбар (нийт зээлийн багцын 10.1%, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 16.5%-ын өсөлт 2017 он гарсаар эрчимжиж тайлант хугацаанд 22.7 хувьд хүрээд байгаа бөгөөд үүнийг голчлон кокс шахмал түлш, төмөрлөг бус эрдэс бодис, нэхмэл бүтээгдэхүүн болон үр тарианы гурил, мах жимс ногоо, ундаа зэрэг хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл бүрдүүлж байна.

Дүрслэл 1.31

Боловсруулах салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар

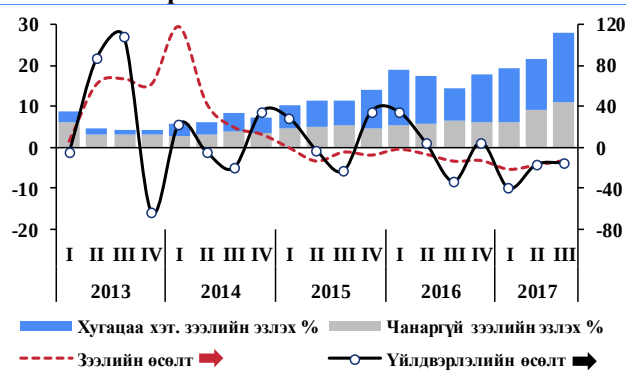
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

Барилга, үл хөдлөх хөрөнгийн салбар

Өрхүүдийн орон сууц худалдан авах эрэлт буурсантай уялдан барилгын салбарын агшилт үргэлжилсэн хэвээр байна. Тус салбар нь 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар нийт зээлийн багцын 9.1%, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 17.0%; орон сууцны ипотекийн зээлийг оруулсанаар нийт зээлийн багцын 23.8%, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 19.6%-ийг тус тус эзэлж байна.

Дүрслэл 1.32

Барилгын салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар

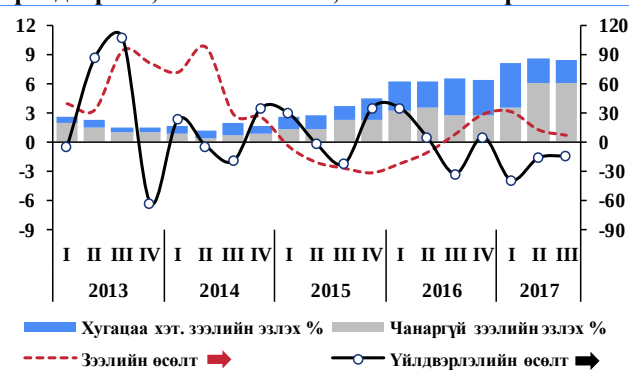

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

Тодруулбал, тайлант хугацаанд буюу 2017 оны эхний 3 улирлын байдлаар тус салбар 18.8 хувиар агшсан бөгөөд үүнд төсөв болон түүнтэй адилтгах хөрөнгө оруулалтын зарцуулалт буурч, улмаар инженерийн барилга байгууламж болон орон сууцны бус барилгын ажил удааширсан нь голлон нөлөөлжээ.

Дүрслэл 1.33

Үл хөдлөх хөрөнгийн үйлчилгээний салбарын¹⁶ үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар

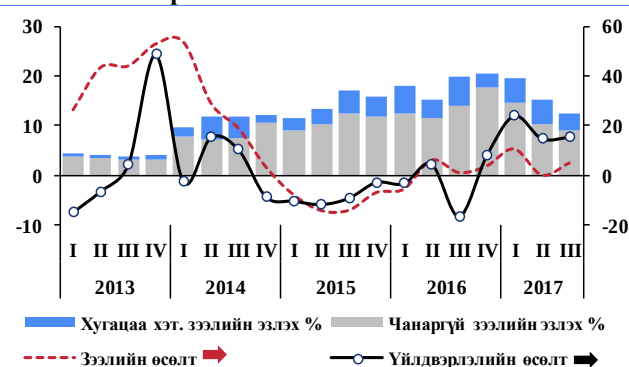
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

Худалдааны салбар

Худалдааны салбар (нийт зээлийн багцын 13.0%, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 10.9%) нь 2017 оны эхний 3 улирлын байдлаар 17.2 хувиар өсч, эдийн засгийн өсөлтийг бүрдүүлсэн голлох салбаруудын нэг байв. Үүнд уул уурхайн салбарт хийгдэж буй бүтээн байгуулалтын хүрээнд хүнд даацын машин механизм, тоног төхөөрөмжийн борлуулалт өссөнөөс гадна суудлын автомашин, автобензин, шатахууны борлуулалт нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлөв.

Дүрслэл 1.34

Худалдааны салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

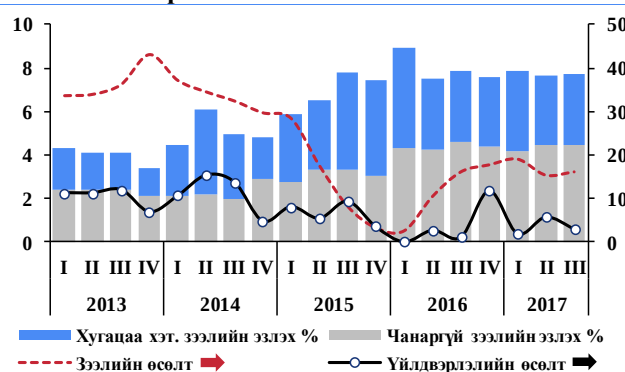
¹⁶ Үл хөдлөх хөрөнгийн үйлчилгээний салбарын зээлийн дийлэнх хувийг орон сууцны ипотекийн зээл бүрдүүлдэг бөгөөд үйлдвэрлэлийг барилгын салбараар төлөөлүүлэв.

Бусад салбар

Бусад салбарууд ¹⁷ (нийт зээлийн багцын 21.9%, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 16.8%)-ын хувьд тайлант хугацаанд нийтдээ 3.9 хувиар өссөн бөгөөд үүний дийлэнх хувийг санхүү, даатгалын үйл ажиллагааг багтаадаг бусад үйлчилгээ болон хөдөө аж ахуй, тээврийн салбарын өсөлт бүрдүүлэв.

Дүрслэл 1.35

Бусад салбарын үйлдвэрлэл, зээлийн өсөлт, зээлийн чанар

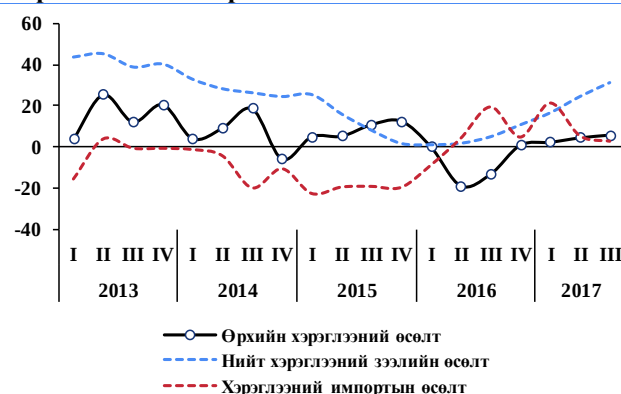
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

Өрхийн хэрэглээ

Эдийн засгийн идэвхжил сэргэж байгаатай уялдан өрхийн хэрэглээ 2017 он гарсаар 4.1 хувиар, удаан болон түргэн эдэлгээтэй хэрэглээний импорт 8.2 хувиар тус тус тэлээд байна.

Дүрслэл 1.36

Өрхийн хэрэглээ, нийт хэрэглээний зээл ¹⁸ , хэрэглээний импортын өсөлт

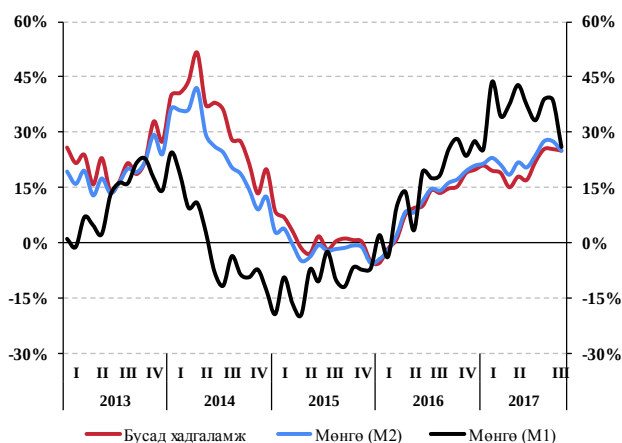
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар өрхийн хэрэглээний зээл нийт зээлийн багцын 24.3 хувь, нийт чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн 4.7 хувийг түс түс эзэлж байна.

МӨНГӨ САНХҮҮГИЙН СЕКТОР

Дүрслэл 1.37

Мөнгөний үзүүлэлтүүд (жилийн өсөлтийн хувь)

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын статистик болно.

М2 мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт 2016 оны 1 дүгээр улирлаас эхлэн эерэг дүнтэй болж, өссөөр 12 дугаар сарын байдлаар 21.0 хувь, 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 25.1 хувь байна. Мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлтийн 20.4 нэгж хувийг бусад хадгаламжийн өсөлт, 4.6 нэгж хувийг М1 мөнгөний өсөлт бүрдүүлж байна.

М1 мөнгө өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 25.8 хувиар буюу 538.9 тэрбум төгрөгөөр өсч, нийт мөнгөний нийлүүлэлтийн 18.1 хувь буюу 2.6 их наяд төгрөгтэй тэнцэж байна. М1 мөнгийг бүрдүүлж буй төгрөгийн харилцах өмнөх оны мөн үеэс 554.6 тэрбум төгрөгөөр

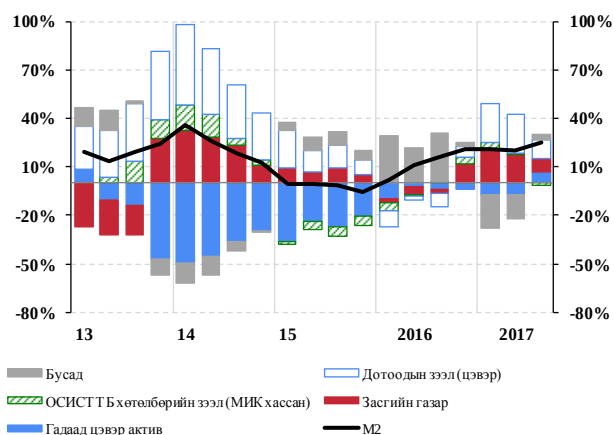
¹⁷ Хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, тээвэр, мэдээлэл холбоо, бусад үйлчилгээний салбаруудыг хамруулсан.

¹⁸ Нийт хэрэглээний зээлд хэрэглээ, цалин, тэтгэврийн зээлүүдийг хамруулсан.

өсч, хадгаламжийн байгууллагаас гадуурх мөнгө 15.7 тэрбум төгрөгөөр буурсан байна. М1 мөнгөний жилийн өсөлтийн 26.5 нэгж хувийг төгрөгийн харилцах бүрдүүлж, мөнгөний өсөлтийн -0.7 нэгж хувийг хадгаламжийн байгууллагаас гадуурх мөнгө бүрдүүлж байна.

Дүрслэл 1.38

М2 мөнгөний жилийн өсөлтийн задаргаа

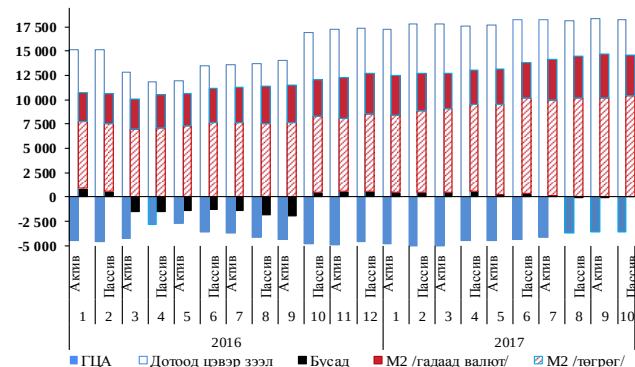
Бусад хадгаламж өмнөх оны мөн үеэс 24.9 хувиар буюу 2.3 их наяд төгрөгөөр нэмэгдэж, мөнгөний нийлүүлэлтийн 82.0 хувь буюу 11.9 их наяд төгрөгтэй тэнцэж байна. Энэхүү бусад хадгаламжийн жилийн өсөлтийн 20.7 нэгж хувийг төгрөгийн хадгаламж, 5.0 нэгж хувийг валютын харилцах тус тус бүрдүүлж, 0.8 нэгж хувийг валютын хадгаламжийн бууралт бүрдүүлж байна.

М2 мөнгийг байршуулалт талаас нь харвал 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар дотоод цэвэр зээлийн жилийн өсөлт 7.6 хувьтай байна. Үүний 5.9 нэгж хувийг иргэдийн зээл, 2.2 нэгж хувийг бусад санхүүгийн байгууллагуудын зээл, 0.4 нэгж хувийг Засгийн газрын зээлийн өсөлтийг бүрдүүлж, 0.8 нэгж хувийг хувийн байгууллагуудын зээл, 0.2 нэгж хувийг улсын байгууллагуудын зээлийн бууралт бүрдүүлж байна.

Төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлээс шалтгаалан Монгол улсын гадаад цэвэр актив (ГЦА) 2013 оноос хойш буурсаар байсан боловч 2017 оны 2-р улирлаас ГЦА сайжирч байна. Тухайлбал 2017 оны 10 сарын байдлаар ГЦА өмнөх оны мөн үеэс 25.4 хувиар өсч -3,613.0 тэрбум төгрөгт хүрчээ.

Дүрслэл 1.39

Мөнгөний үзүүлэлтүүдийн ерөнхий бүтэц ба хандлага (тэрбум төгрөг)

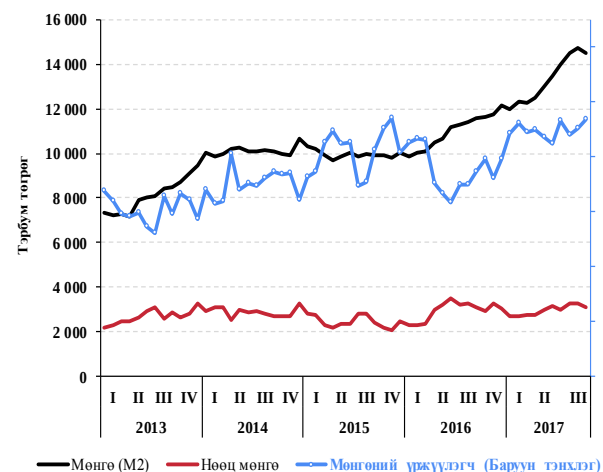

Эх сурвалж: Монголбанк.

Гадаад валютын харилцах, хадгаламжийн М2 мөнгөнд эзлэх хувь 2016 оны эцсээс эхлэн буурах хандлагатай болсон. Тодруулбал, 2017 оны 2-р улирлын байдлаар 26.9 хувь болсон, харин 3-р улиралд өсч 29.0 хувьтай болжээ. Мөн төгрөгийн харилцах, хадгаламж М2 мөнгөнд 67.1 хувийг эзэлж байна.

Дүрслэл 1.40

Мөнгөний нийлүүлэлт ба мөнгөний үржүүлэгч

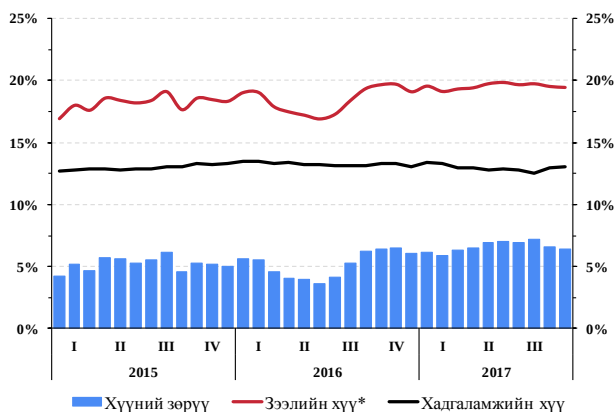
Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: *Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын статистик болно.

Мөнгөний үржүүлэгч¹⁹ сүүлийн 4 жилийн дунджаар 3.9 нэгж байгаа бөгөөд 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 4.7 нэгжтэй тэнцүү байна.

Дүрслэл 1.41

Банкуудын хадгаламж болон зээлийн хүү

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: *Ипотекийн зээлийн хүүг оруулж тооцсон. Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын статистик болно.

Макро эдийн засгийн суурийг бэхжүүлэх, төгрөгийн ханшийг хамгаалах, эдийн засгийн дунд хугацааны тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Монголбанк 2017 оны 6 дугаар сард мөнгөний бодлогын хүүг 2.0 нэгж хувиар бууруулан 12.0 хувь болгож, 2017 оны 9 дүгээр сард энэ түвшинд хэвээр хадгалах шийдвэр гарган мөрдөн ажиллаж байна.

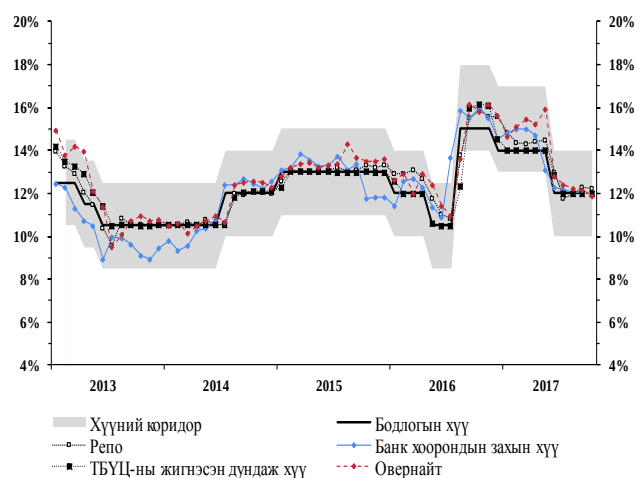
Санхүүжилтийн нөхцөл харьцангуй чангарсантай холбоотойгоор банкуудын төгрөгийн зээлийн жигнэсэн дундаж хүү²⁰ 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар өнгөрсөн оны мөн үеэс 0.2 нэгж хувиар буурч жилийн 19.5 хувьд хүрэв. Харин хадгаламжийн жигнэсэн дундаж хүү өмнөх оны мөн үеэс 0.2 нэгж хувиар буурсан буюу 10 дугаар сарын байдлаар 13.1 хувь байна. Зээл, хадгаламжийн хүүний зөрүү 6.4 хувьтай тэнцэж байна.

“Хүүний коридор” нэвтрүүлснээс хойш буюу 2013 оны 2 дугаар сараас хойших хугацаанд богино хугацаат хэлцлийн хүүнүүд бодлогын

хүүнээс +/-2 хувийн дотор хэлбэлзэж байсан бол 2017 оны 6 дугаар сарын 15-наас дээд хязгаар нь бодлогын хүүнээс +2 нэгж хувь, доод хязгаар нь -2 нэгж хувь дотор байна. (Хүүний коридор гэдэг нь банк хоорондын захын хүүний хэлбэлзэх муж бөгөөд зөвхөн хүүг төдийгүй түүний хэлбэлзэх мужийг тодорхойлдог орчин үеийн төв банкны арга хэрэгсэл юм).

Дүрслэл 1.42

Банк хоорондын захын хүү

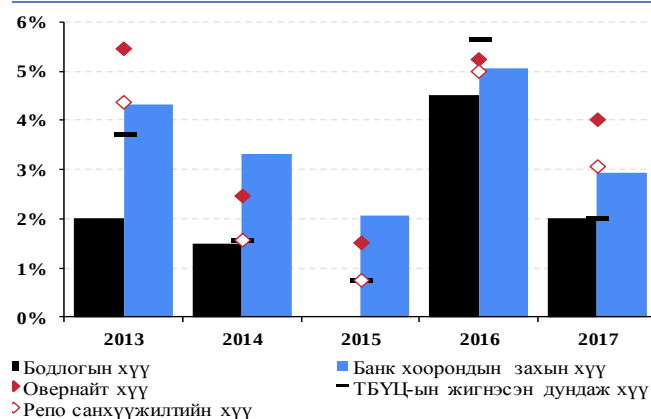

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 10 дугаар сарын статистик болно.

Дүрслэл 1.43

Банк хоорондын захын хүүний хэлбэлзэх интервал*

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: *Хүүний жил бүр хэлбэлзэх интервалыг тухайн жилийн хамгийн их утгаас хамгийн бага утгыг хасч тооцов.

¹⁹ Нөөц мөнгөний нэгж өсөлт нь хэдий хэмжээний нийт мөнгө (M2)-ний өсөлт бий болгосныг харуулах бөгөөд M2 мөнгө ба нөөц мөнгөний харьцаагаар тодорхойлогдоно.

²⁰ Банкуудын зээлийн жигнэсэн дундаж хүү нь Монголбанкны хөтөлбөрийн (УТХ) зээлийг оруулан тооцсон хүү болно. Харин хөтөлбөрийн зээлийг хасч тооцвол төгрөгийн зээлийн жигнэсэн дундаж хүү 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 19.9 хувь байна.

УЛСЫН ТӨСӨВ

Нэгдсэн төсвийн орлогын урьдчилсан гүйцэтгэл

2017 оны 10 дугаар сарын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээгээр Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн нийт орлого 6411.8 тэрбум төгрөгт хүрч төлөвлөсөн хэмжээнээс 15.9 хувь буюу 881.1 тэрбум төгрөгөөр, төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт орлого 5835.4 тэрбум төгрөгт хүрч төлөвлөсөн хэмжээнээс 14.1 хувиар буюу 722.7 тэрбум төгрөгөөр давж биелжээ.

Хүснэгт 1.7

Нэгдсэн төсвийн орлогын төлөвлөгөө ба урьдчилсан гүйцэтгэл (тэрбум төгрөг)

Нэгдсэн төсвийн орлого	Жилийн төлөвлөгөө	2017 оны 1-10 сар		
		*	**	**/*
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	6 623	5 531	6 412	115,9%
Тогтворжуулалтын сан	209	177	271	52,6%
Ирээдүйн өв сан	267	241	306	27,1%
Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн	6 148	5 113	5 835	14,1%
I. Татварын орлого	5 075	4 179	5 081	21,6%
1. Орлогын албан татвар	1 097	944	1 328	40,7%
1.1. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	495	464	841	81,5%
1.2. Хүн амын орлогын албан татвар	602	480	486	1,3%
2. Нийгмийн даатгалын шимтгэл, хураамж	1 189	917	1 039	13,4%
3. Хөрөнгийн албан татвар	107	92	97	5,3%
4. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	1 285	1 069	1 312	22,7%
5. Онцгой албан татвар	491	394	410	4,0%
6. Тусгай зориулалтын орлого	12	9	11	12,5%
7. Гадаад үйл ажиллагааны орлого	414	343	406	18,4%
8. Бусад татвар, төлбөр, хураамж	481	412	478	16,2%
II. Татварын бус орлого	1 072	933	755	-19,2%
1. Нийтлэг татварын бус орлого	918	795	712	-10,5%
2. Хөрөнгийн орлого	1	1	1	-39,6%
3. Тусламжийн орлого	154	137	42	-69,6%

Эх сурвалж: Сангийн яам.

Тэмдэглэл: *Төлөвлөгөө,

**Урьдчилсан гүйцэтгэл

Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт орлого төлөвлөгөөнөөс ийнхүү давахад ААН-ийн орлогын албан татвар 377.7 тэрбум төгрөг, НӨАТ 242.9 тэрбум төгрөг, нийгмийн даатгалын шимтгэл 122.6 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн дүнгээс их хэмжээгээр давсан нь ихээхэн нөлөөлсөн бөгөөд түүнчлэн онцгой албан татвар, тусгай зориулалтын орлого, гадаад үйл ажиллагааны орлого, бусад татвар, төлбөр, хураамжийн орлого зэрэг татварын орлогууд бүгд төлөвлөгөөнөөсөө давсан нь голчлон нөлөөллөө. Харин татварын бус орлого тайлант хугацаанд 178.8 тэрбум төгрөгөөр тасарсан нь нэгдсэн төсвийн

тэнцвэржүүлсэн орлогын өсөлтөд сөргөөр нөлөөлжээ.

Хүснэгт 1.8

2017 оны 10 дугаар сарын нэгдсэн төсвийн орлогын урьдчилсан гүйцэтгэл, үндсэн бүрэлдэхүүнээр (тэрбум төгрөг)

Төсвийн орлого	УТ*	ОНТ*	НДС*
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	4 740	1 898	1 698
Тогтворжуулалтын сан	271	0	0
Ирээдүйн өв сан	306	0	0
Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн	4 164	1 898	1 698
I. Татварын орлого	3 280	761	1 209
1. Орлогын албан татвар	841	486	0
1.1. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	841	0	0
1.2. Хүн амын орлогын албан татвар	0	486	0
1.3. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн татвар	0	0	0
2. Нийгмийн даатгалын шимтгэл хураамж	0	0	1 209
3. Хөрөнгийн албан татвар	0	97	0
4. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	1 312	0	0
5. Онцгой албан татвар	410	0	0
6. Тусгай үйл ажиллагааны орлого	11	0	0
5. Гадаад худалдааны орлого	406	0	0
6. Бусад татвар	300	178	0
II. Татварын бус орлого	884	1 137	489

Эх сурвалж: Сангийн яам.

Тэмдэглэл: *УТ- Улсын төсөв, ОНТ- Орон нутгийн төсөв, НДС- Нийгмийн даатгалын сан.

Улсын төсөв

Улсын төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн орлого 4,164.0 тэрбум төгрөгт хүрч 15.7 хувиар буюу 564.1 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс давжээ. Үүнд ААН-ийн орлогын албан татвар 377.7 тэрбум төгрөгөөр, НӨАТ 243.0 тэрбум төгрөгөөр, импортын гаалийн татвар 63.3 тэрбум төгрөгөөр, бусад татвар, төлбөр хураамж 64.4 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь голчлон нөлөөлсөн бол татварын бус орлого 201.3 тэрбум төгрөгөөр тасарсан нь улсын төсвийн орлого бүрдүүлэлтэд сөргөөр нөлөөлөв.

Орон нутгийн төсөв

Орон нутгийн төсвийн орлого 1,898.4 тэрбум төгрөгт хүрч 0.05 хувиар буюу 0.9 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс илүү төвлөрөв. Орон нутгийн төсвийн орлого бүрдүүлэлтийг

орлогын ангиллаар авч үзвэл татварын орлого 1.8 хувиар давсан, татварын бус орлого 1.1 хувиар тасарсан үзүүлэлттэй байна.

Нийгмийн даатгалын сангийн орлого

Нийгмийн даатгалын санд 1,698.4 тэрбум төгрөг төвлөрсний 1,209.0 тэрбум төгрөг нь

Төсвийн зарлагын гүйцэтгэл

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлага 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 7,767.2 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөгдсөнөөс 6,504.6 тэрбум төгрөгийн буюу 83.7 хувийн, улсын төсвийн зарлага 7,464.0 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөгдсөнөөс 6,331.7 тэрбум төгрөгийн буюу 84.8 хувийн гүйцэтгэлтэй гарлаа.

Хүснэгт 1.9

Нэгдсэн төсвийн зарлагын төлөвлөгөө ба гүйцэтгэл (тэрбум төгрөг)

Нэгдсэн төсвийн зарлага	Жилийн төлөвлөгөө	2017 он 1-10 сар		
		*	**	**
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн	9 088	7 767	6 505	8
Урсгал зардал	7 078	5 971	5 399	9
1. Бараа, үйлчилгээний зардал	3 247	2 747	2 394	8
1.1. Цалин хөлс	1 796	1 493	1 438	9
1.2. Нийгмийн даатгал	165	136	131	9
1.3. Бараа, үйлчилгээний бусад зардал	1 286	1 117	826	7
2. Зээлийн үйлчилгээний төлбөр	1 202	967	886	9
3. Татаас	273	236	199	8
4. Урсгал шилжүүлэг	2 356	2 022	1 920	9
Хөрөнгийн зардал	1 687	1 493	932	6
1. Дотоод эх үүсвэрээр:	1 687	1 493	932	6
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	323	303	173	5
Тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцэл	-2 941	-2 654	-669	2

Эх сурвалж: Сангийн яам.

Тэмдэглэл: *Төлөвлөгөө,

**Урьдчилсан гүйцэтгэл.

Үүнээс урсгал зардал 571.7 тэрбум төгрөг, хөрөнгийн зардал 560.6 тэрбум төгрөгөөр тус тус дутуу гүйцэтгэлтэй гарчээ. Урсгал зардлын бараа үйлчилгээний зардлын бүрэлдэхүүнд багтах цалин хөлс 55.3 тэрбум төгрөг, нийгмийн даатгалын зардал 5.8 тэрбум төгрөг, бараа үйлчилгээний бусад зардал 297.4 тэрбум төгрөгийн дутуу гүйцэтгэлтэй байна. Бараа үйлчилгээний бусад зардлын дэлгэрэнгүй ангиллыг авч үзвэл бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр 156.9 тэрбум, бараа үйлчилгээний бусад зардал 71.0 тэрбум төгрөг, байр ашиглалттай

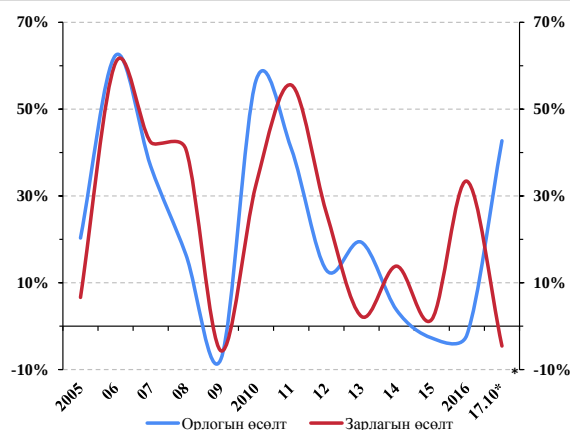
нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого бол, дотоод хандив тусламжийн орлогоор 489.4 тэрбум төгрөгийг бүрдүүлжээ. Тайлант хугацаанд нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого төлөвлөгөөнөөс 9.7 хувиар буюу 107.0 тэрбум төгрөгөөр илүү төвлөрчээ.

холбоотой зардал 24.4 тэрбум төгрөг, норматив зардал 22.0 тэрбум төгрөгөөр дутуу гүйцэтгэлтэй байгаа нь энэхүү дутуу гүйцэтгэлийн дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Бусад голлох зарлагын хувьд зээлийн үйлчилгээний төлбөр 81.1 тэрбум төгрөг, татаас 36.1 тэрбум төгрөг, урсгал шилжүүлэг 101.8 тэрбум төгрөгийн дутуу гүйцэтгэлтэй байна.

Дүрслэл 1.44

Нэгдсэн төсвийн орлого, зарлагын гүйцэтгэлийн жилийн өөрчлөлт

Эх сурвалж: Сангийн яам.

Тэмдэглэл: *-2017 оны 10 дугаар сарын орлого, зарлагын урьдчилсан гүйцэтгэлийн жилийн өөрчлөлт болно.

Халамжийн сангийн зарлага

Улсын төсвийн халамжийн сангаас халамжийн тэтгэвэрт 108.1 тэрбум төгрөг, ахмад дайчин, алдар цолтой ахмад настанд үзүүлэх хөнгөлөлт тусламжийн зардал 3.7 тэрбум, алдарт эхийн одонтой эхчүүдэд олгох тэтгэмжийн зардал 28.5 тэрбум төгрөг, хүүхдэд олгох мөнгөн тэтгэмжийн зардал

145.4 тэрбум, насны хишгийн зардалд 19.7 тэрбум төгрөгийн тус тус гүйцэтгэлтэй байна. Ингэснээр нийгмийн халамжийн зардлын гүйцэтгэл нийт дүнгээр 392.6 тэрбум төгрөг буюу 92.5 хувийн гүйцэтгэлтэй гарчээ.

Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага

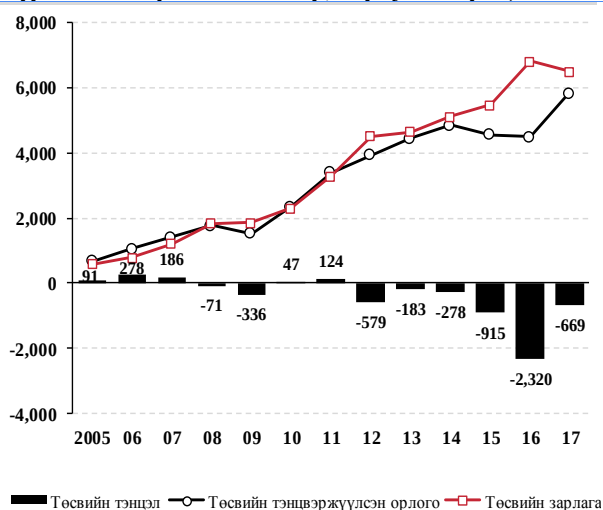
Нийгмийн даатгалын сангийн төлөвлөгдсөн зардал 97.4 хувийн буюу 1539.1 тэрбум

Төсвийн тэнцэл

2017 оны эхний 10 сарын байдлаар Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 669.2 тэрбум, улсын төсвийн нийт тэнцэл 953.2 тэрбум төгрөгийн тус тус алдагдалтай гарлаа. Эдгээр алдагдал нь 10 сарын төлөвлөсөн дүнгийн 25.2, 40.8 хувийг тус тус харгалзан эзэлж байна.

Дүрслэл 1.45

Нэгдсэн төсвийн тэнцлийн гүйцэтгэл (жил бүрийн 10 сарын байдлаар, тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: Сангийн яам.

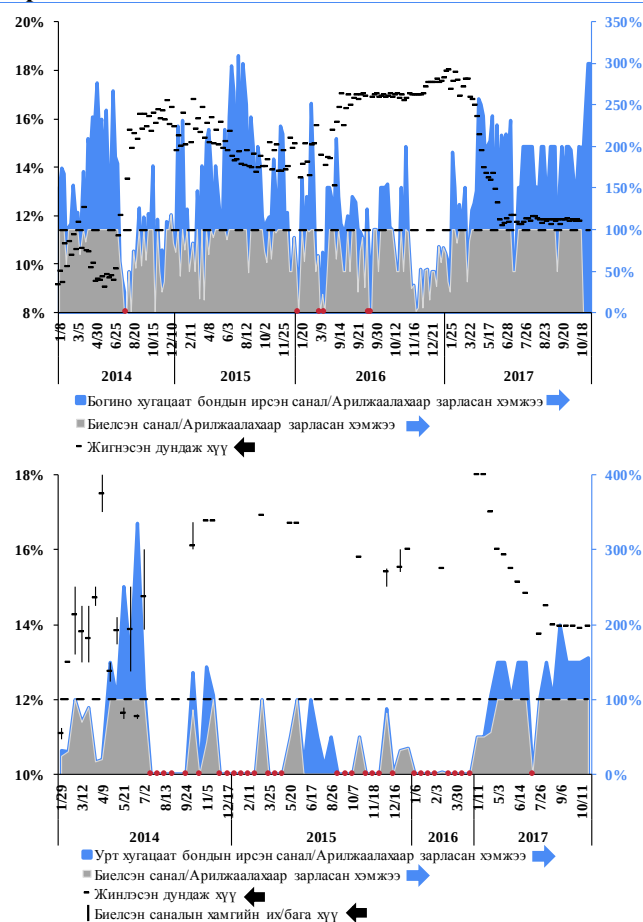
Тайлант хугацаанд гадаад төслийн зээлийн үндсэн төлбөрт 132.4 тэрбум, Засгийн газрын урт хугацаат дотоод бонд, векселийн үндсэн төлбөрт 2,508.3 тэрбум төгрөгийг тус тус төлж, 536.2 тэрбум төгрөгийн гадаад төслийн зээл авч, 1760.0 тэрбум төгрөгийн Засгийн газрын урт хугацаат дотоод бонд, 1366.2 тэрбум төгрөгийн богино хугацаат дотоод

төгрөгийн гүйцэтгэлтэй байна. Үүнээс 1307.2 тэрбум төгрөгийг тэтгэвэр, тэтгэмжийн зардалд зарцуулсан нь төлөвлөгөөний 99.5 хувьтай тэнцэж байна. Түүнчлэн тус сангаас улсын эмнэлгүүдэд 180.1 тэрбум төгрөгийн, хувийн эмнэлгүүдэд 9.7 тэрбум төгрөгийн шилжүүлгийг хийжээ.

бонд, 1,498.2 тэрбум төгрөгийн урт хугацаат гадаад бондыг тус тус арилжаалсан гүйцэтгэлтэй байна.

Дүрслэл 1.46

Засгийн газрын богино ба урт хугацаат бондын арилжаа

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: Улаан цэгүүдээр Засгийн газрын бондыг арилжаалахаар зарласан боловч худалдан авах санал ирээгүй өдрүүдийг тэмдэглэв.

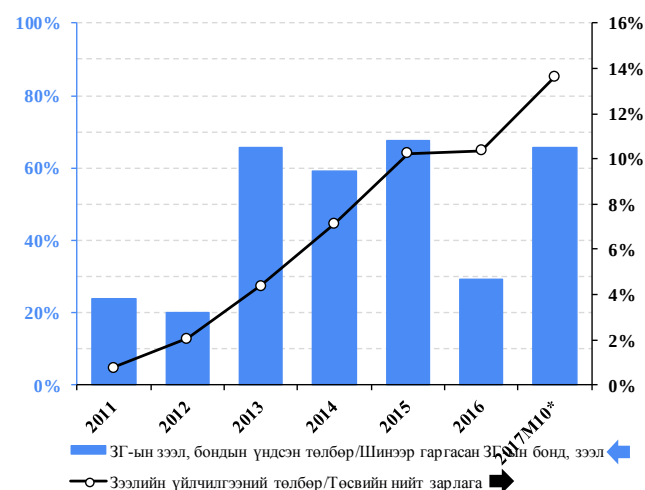
2017 оны 11 сарын байдлаар Монголбанкаар дамжин хийгддэг Засгийн газрын богино хугацаат бондын анхдагч зах зээлийн 25 удаагийн арилжаагаар нийт 2939.0 тэрбум төгрөгийн бонд арилжаалахаар зарласан ба биелсэн саналын хэмжээ уг дүнгийн 89 хувь буюу 2629.0 тэрбум төгрөгт хүрэв. Харин урт хугацаат бондын хувьд 72.8 тэрбум төгрөгийн бонд арилжаалагджээ.

Манай улсын хувьд төсвийн алдагдлыг Засгийн газрын бонд, зээлээр санхүүжүүлж ирсэн бөгөөд ялангуяа бондын санхүүжилт төсвийн алдагдлын дийлэнх хувийг санхүүжүүлдэг. Шинээр гаргасан Засгийн газрын бонд, зээлийн багагүй хэсгийг үндсэн төлбөрт төлж байгаа нь Засгийн газар шинэ өр үүсгэх замаар хуучин өр төлбөрөө төлж буйг харуулж байна. Тухайлбал, 2013-2016 онуудад Засгийн газрын шинээр авсан зээл, шинээр гаргасан бондын дунджаар 55.3 хувийг зээл, бондын үндсэн төлбөрт төлж байсан бол 2017 оны эхний 10 сарын төсвийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр уг үзүүлэлт дээрх дундаж үзүүлэлтээс өндөр буюу 65.6 хувьтай байна.

Төсвийн алдагдлыг зардал өндөртэй бондоор буюу өрийг өрөөр санхүүжүүлэх нь засгийн газрын өрийн тогтвортой байдлыг цаашид алдагдуулах эрсдэлтэй юм.

Дүрслэл 1.47

Засгийн газрын бонд ба зээл (шинээр гаргах, үндсэн төлбөр)

Эх сурвалж: Сангийн яам.

Тэмдэглэл: *2017 оны 10 дугаар сарын урьдчилсан гүйцэтгэл

САНХҮҮГИЙН САЛБАР, ТҮҮНИЙ ДАРХЛАА

2.1 БАНКНЫ САЛБАРЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

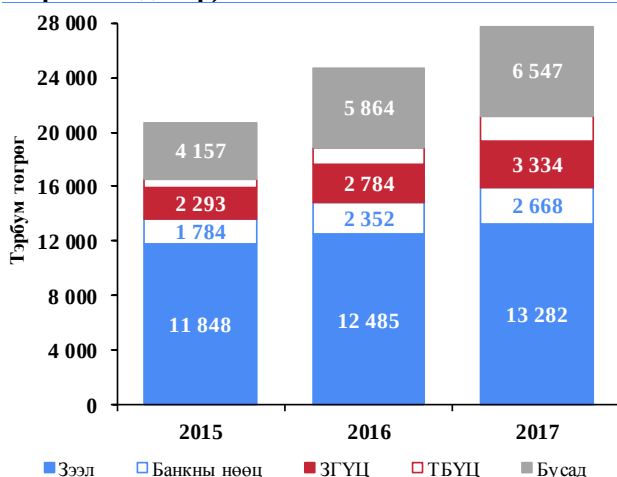
БАНКНЫ САЛБАР

Ерөнхий төлөв байдал

Банкны салбарт 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт 14 банк 1770 салбар нэгжтэйгээр үйл ажиллагаа явуулж байна. Нийт харилцагчдын тоо 8.9 сая, зээлдэгчдийн тоо 880 мянгад хүрлээ²¹.

Дүрслэл 2.1

Банкны салбарын активын бүтэц (жил бүрийн 10 сарын байдлаар)

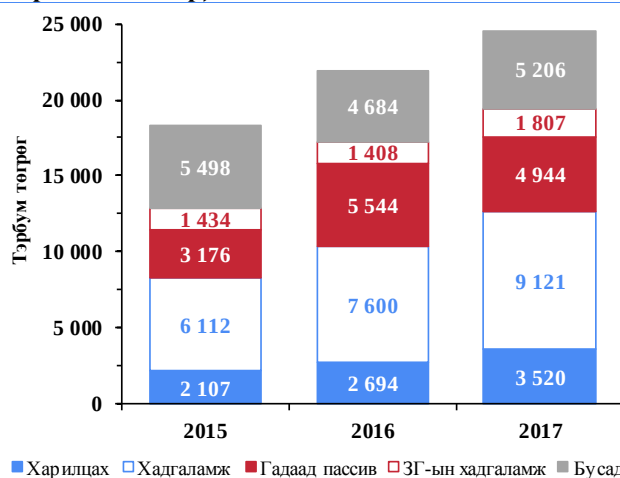
Эх сурвалж: Монголбанк.

Банкны салбарын нийт активын хэмжээ 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 3.1 их наяд төгрөгөөр өсч 27.7 их наяд төгрөгт хүрлээ. Нийт активын бүтцийг авч үзвэл 45.1 хувь нь зээл, 19.4 хувь нь мөнгөн хөрөнгө, 24.4 хувь нь Засгийн газрын болон Төв банкны үнэт цаас, үлдэх 11.1 хувь нь бусад хөрөнгө байна.

Банкны салбарын активын бүтцийн гол өөрчлөлтүүдийг харвал нийт активт эзлэх зээлийн хэмжээ өнгөрсөн оны мөн үеэс 2.4 нэгж хувиар буурсан байна. Тус хандлага сүүлийн жилүүдэд үргэлжилж байгаа бөгөөд эдийн засагт зээлийн эрсдэл өндөр байгаагаар холбоотой юм.

Дүрслэл 2.2

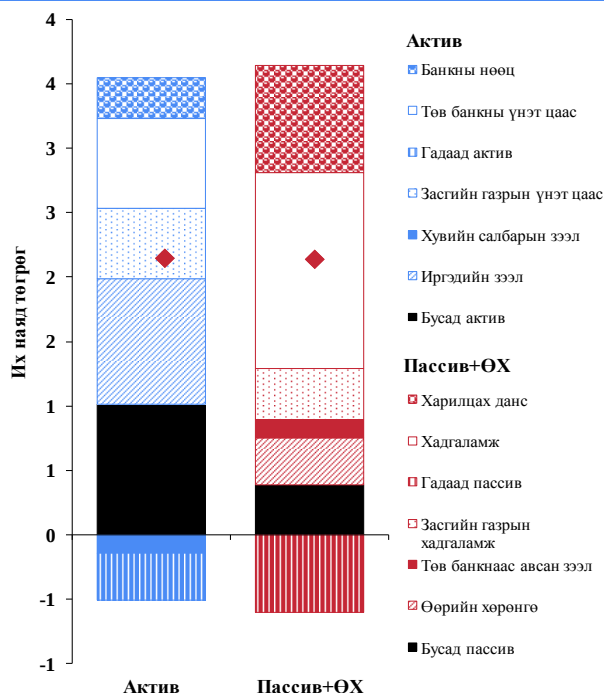
Банкны салбарын пассивын бүтэц (жил бүрийн 10 сарын байдлаар)

Эх сурвалж: Монголбанк.

Банкны салбарын нийт эх үүсвэрийн хэмжээ 2017 оны 10 дугаар сарын эцэст өмнөх оны мөн үеэс 12.3 хувиар өсч, 24.4 их наяд төгрөг байна. Эх үүсвэрийн өсөлтөд банкуудын иргэдээс татан төвлөрүүлсэн харилцахын хэмжээ 10.7 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 2.8 их наяд төгрөгөөр буюу 23.6 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ.

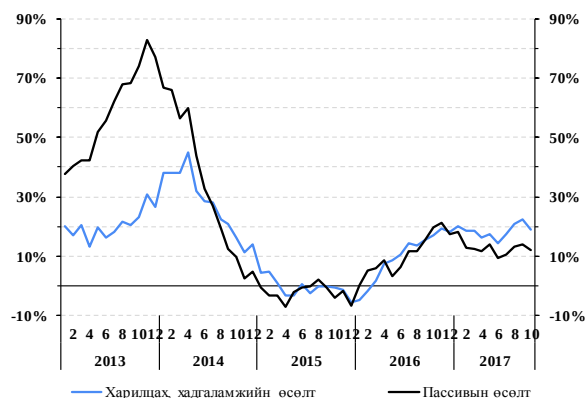
²¹ Давхардсан тоогоор.

Дүрслэл 2.3**Банкны салбарын актив, пассивт гарсан өөрчлөлт (2016.10-2017.10)**

Эх сурвалж: Монголбанк.

Эх үүсвэр

Банкны салбарын нийт эх үүсвэрийн 60.4 хувийг иргэд аж ахуй нэгж, төрийн байгууллагуудаас татсан харилцах, хадгаламж, 26.1 хувийг банк санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэр, үлдэх 13.5 хувийг төслийн санхүүжилт, банкнаас гаргасан үнэт цаас зэрэг бусад төрлийн эх үүсвэрүүд бүрдүүлж байна.

Дүрслэл 2.4**Банкны салбарын эх үүсвэрийн жилийн өсөлт**

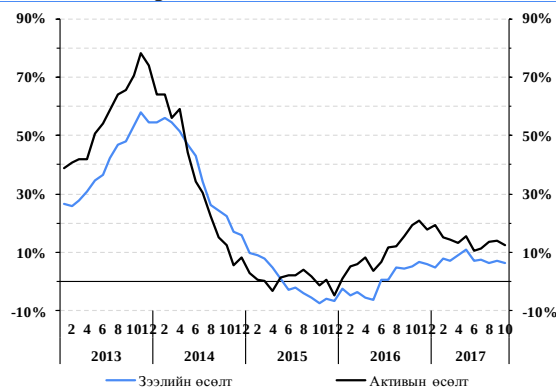
Эх сурвалж: Монголбанк.

Банкны салбарын нийт харилцах, хадгаламжийн 69.5 хувийг төгрөгийн, 30.5 хувийг валютын харилцах, хадгаламж бүрдүүлж байна. Гадаад валютын харилцах, хадгаламжийн нийт харилцах, хадгаламжид эзлэх хувийн жин оны эхнээс 5.1 нэгж хувиар буурчээ.

Банкуудын эх үүсвэр өссөн хэвээр байна. Монголбанкнаас мөнгөний уламжлалт бус бодлогын хүрээнд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөрийн санхүүжилт болон харилцах хадгаламжийн тогтвортой өсөлттэй холбоотойгоор эх үүсвэрийн хэмжээ 2013 онд өсч байсан хэдий ч 2014 оноос хойш өсөлтийн хурд эргэн буурч, 2015 оны 1 дүгээр сард сөрөг утгатай болсон. Харин 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт пассивын жилийн өсөлт 12.2 хувь байна.

Зээл

Банкны салбарын зээлийн өсөлт сүүлийн 17 сар дараалан эерэг гарав. Санхүүгийн салбарын зээлийн багцын дийлэнх хувийг бүрдүүлдэг банкны салбарын зээлийн өсөлт эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүссэн, санхүүгийн зах зээлийн нөхцөл чангарсан, эдийн засгийн идэвхжил удааширснаар банкууд шинээр зээл олгох нь эрсдэлтэй гэж үзэн зээлээ хумьсан зэргээс шалтгаалан 2014 оны 2 дугаар сараас тасралтгүй буурч эхэлсэн.

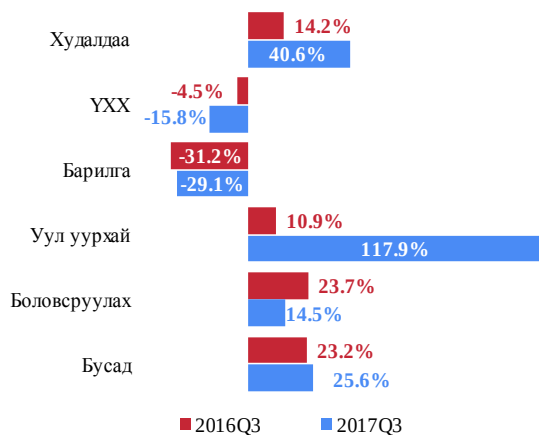
Дүрслэл 2.5**Банкны салбарын актив, зээлийн жилийн өсөлт**

Эх сурвалж: Монголбанк.

Улмаар 2015 оны 5 дугаар сараас 2016 оны 5 дугаар сар хүртэлх хугацаанд банкны салбарын зээлийн жилийн өөрчлөлт сөрөг утгатай байсан бол 2016 оны 6 дугаар сараас эхлэн өсч, 2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар 6.4 хувьд хүрээд байна.

Дүрслэл 2.6

Олгосон зээлийн жилийн өсөлт (салбараар)

Эх сурвалж: Монголбанк.

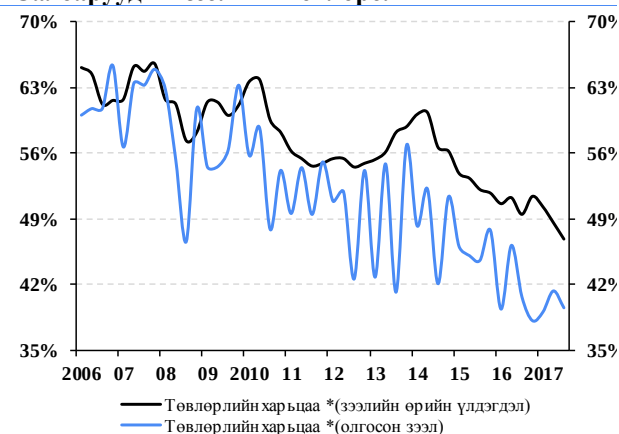
Нийт зээлийг салбарын ангиллаар авч үзвэл үл хөдлөх хөрөнгө болон боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт олгосон зээл 2017 оны эхний 3 дугаар улиралд өмнөх оны дүнгээс буурсан бол бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, уул уурхай олборлолт болон бусад салбарт олгосон зээл өсжээ.

Зээлийн төвлөрлийн хэмжээ өндөр хэвээр байна. Банкны системийн хэмжээнд зээлийн төвлөрлийн эрсдэлд орох магадлал өндөр байгаа бөгөөд үүний шалтгаан нь манай орны эдийн засаг төрөлжилт багатай, цөөн тооны салбараас өндөр хамааралтай байгаатай холбоотой юм.

2017 оны эхний 9 сарын байдлаар банкны салбарын нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 53.8 хувь уул уурхай, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилга, үл хөдлөх хөрөнгө, худалдаа зэрэг 5 салбарт төвлөрч байна. Иймд эдгээр салбаруудад хүндрэл үүсэхэд банкны салбарын зээлийн чанарт сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй юм.

Дүрслэл 2.7

Салбаруудын зээлийн төвлөрөл

Голлох салбарууд	Зээлийн өрийн үлдэгдэл (2017Q3)	Оны эхнээс гарсан өөрчлөлт
Бөөний/жижиглэн худалдаа	13.0%	-1.2%
Үл хөдлөх хөрөнгө	14.7%	-1.2%
Барилга	9.1%	-1.7%
Уул уурхай, олборлолт	7.0%	0.8%
Боловсруулах үйлдвэрлэл	10.1%	-0.4%
Бусад	46.2%	3.7%

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: *Зээлийн багцад хамгийн өндөр жин эзэлж буй 4 салбарын зээлийн нийт дүнд эзлэх хувь.

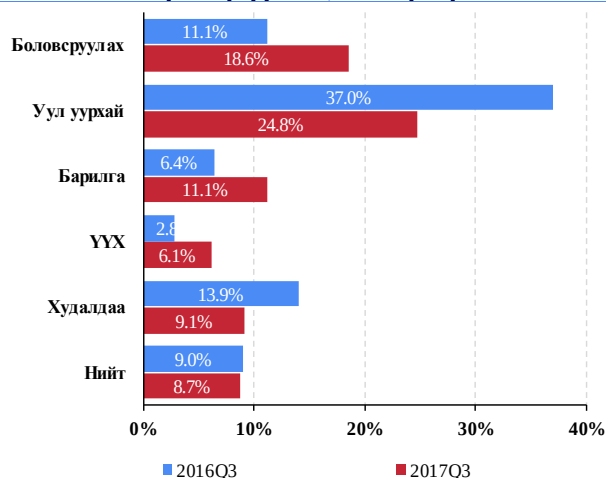
Нийт чанаргүй зээлийн хэмжээ 2017 оны 10 дугаар сарын эцсийн байдлаар 1169.0 тэрбум төгрөгт хүрч (нийт зээлийн 8.8 хувь), өмнөх оны мөн үеэс 32.9 тэрбум төгрөгөөр буюу 2.9 хувиар өссөн бол хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл 965.3 тэрбум төгрөгт хүрч (нийт зээлийн 7.3 хувь) 8.9 хувиар нэмэгдлээ.

2017 оны 9 дүгээр сарын байдлаар уул уурхай, худалдаа, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилгын салбарын чанаргүй зээлийн харьцаа бусад салбаруудтай харьцуулахад өндөр буюу харгалзан 24.8, 9.1, 18.6, 11.1 хувь байгаа бөгөөд өмнөх оны мөн үеэс барилгын салбар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн чанаргүй зээлийн харьцаа харгалзан 4.7, 7.4 нэгж хувиар тус тус өсчээ.

Банкны салбарын хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн 67.6 хувь нь уул уурхай, бөөний болон жижиглэн худалдаа, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилгын салбаруудад төвлөрсөн бөгөөд нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 41.1 хувийг дээрх 4 салбарт олгосон зээл бүрдүүлж байгаа юм.

Дүрслэл 2.8

Зээлийн чанарын үзүүлэлт, салбараар

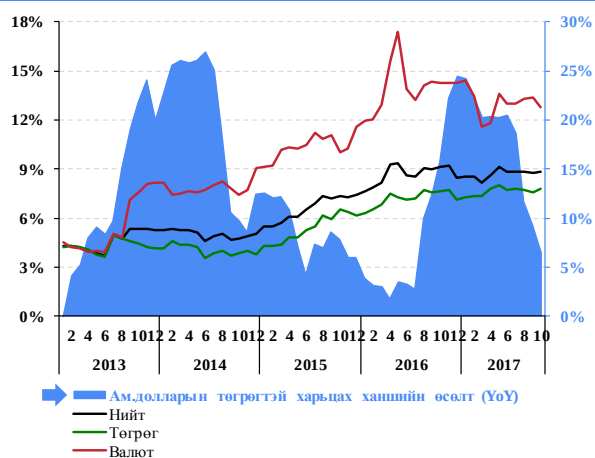
Голлох салбарууд	Тухайн салбарын чанаргүй зээл/Нийт чанаргүй зээл (2017Q3)
Уул уурхай, олборлолт	19.8%
Бөөний болон жижиглэн худалд	13.5%
Боловсруулах үйлдвэрлэл	21.4%
Барилга	11.5%
Үл хөдлөх хөрөнгө	10.3%
Бусад	23.5%

Эх сурвалж: Монголбанк.

2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар нийт чанаргүй зээлийн 41.2 хувийг уул, уурхайн болон боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын чанаргүй зээл, нийт хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн 39.8 хувийг тус хоёр салбарын хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээл дангаараа бүрдүүлж байна.

Дүрслэл 2.10

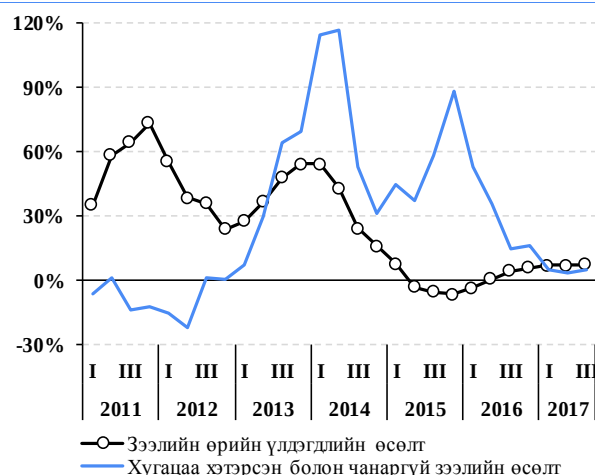
Чанаргүй зээлийн харьцаа (валютын төрлөөр)

Эх сурвалж: Монголбанк.

Дүрслэл 2.9

Хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн жилийн өсөлт

Голлох салбарууд	Нийт чанаргүй зээл ба хугацаа хэтэрсэн зээлд эзлэх хувь
Уул уурхай, олборлолт	23.3%
Бөөний болон жижиглэн худалдаа	10.9%
Боловсруулах үйлдвэрлэл	16.5%
Барилга	17.0%
Үл хөдлөх хөрөнгө	8.4%

Эх сурвалж: Монголбанк.

2017 оны 10 дугаар сарын эцсийн байдлаар төгрөгийн чанаргүй зээлийн нийт төгрөгийн зээлд эзлэх хувь 7.8 хувь байхад валютын чанаргүй зээлийн нийт валютын зээлд эзлэх хувь 12.8 хувь буюу 5.0 нэгж хувиар өндөр байна.

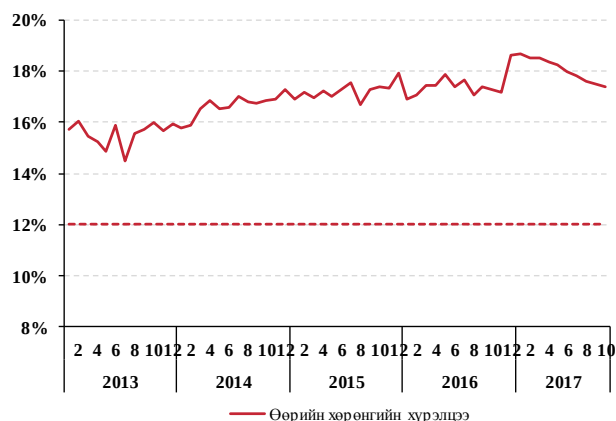
Өөрийн хөрөнгө

Банкны салбарын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний үзүүлэлтүүд тогтвортой байна. Эдийн засгийн нөхцөл байдал хүндрэлтэй, чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн хэмжээ нэмэгдсэн хэдий ч банкны салбарын зохистой харьцааны үзүүлэлтүүд тогтвортой хэвээр байна.

Банкны системийн эрсдэл даах чадварыг тодорхойлдог өөрийн хөрөнгийн хэмжээ 10 дугаар сарын эцсийн байдлаар 3.2 их наяд төгрөгт хүрч өмнөх оны эцсээс 13.3 хувиар буюу 372.0 тэрбум төгрөгөөр өслөө.

Дүрслэл 2.11

Өөрийн хөрөнгийн үзүүлэлтүүд

Эх сурвалж: Монголбанк.

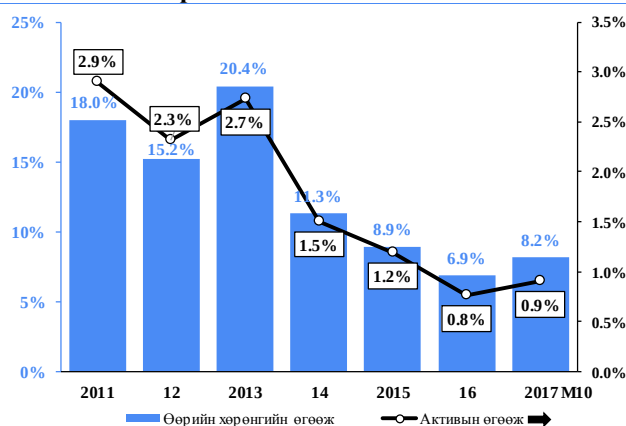
2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар банкны салбарын I зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө ба эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцаа 13.3 хувь, өөрийн хөрөнгө ба эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцаа 17.4 хувь тус тус байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон шалгуур үзүүлэлтийг бүрэн хангаж байна.

Ашигт ажиллагаа

2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар банкны салбарын нийт ашиг 196.6 тэрбум төгрөг байна.

Дүрслэл 2.12

Банкны салбарын ашигт ажиллагаа

Эх сурвалж: Монголбанк.

Харин ашигт ажиллагааны үзүүлэлт болох өөрийн хөрөнгийн болон активын өгөөж сүүлийн жилүүдэд тасралтгүй буурч 2017 оны 10 дугаар сард харгалзан 8.2 хувь, 0.9 хувьд

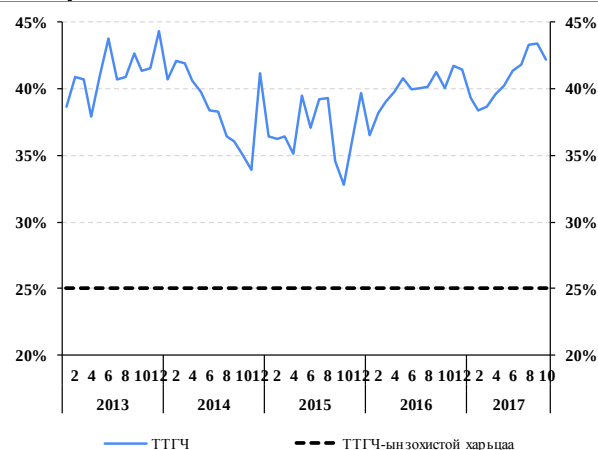
хүрлээ. Тус үзүүлэлтүүд буурахад чанаргүй зээлтэй холбоотой эрсдэлийн сангийн зардал өссөн нь голлон нөлөөлөв.

Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар

Төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар нь банкны системийн тогтвортой байдлыг илтгэдэг үндсэн үзүүлэлтүүдийн нэг бөгөөд харилцагчийн анхны шаардлагаар төлбөрийг түргэн түргэн гүйцэтгэх чадварыг илэрхийлдэг.

Дүрслэл 2.13

Банкны салбарын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар

Эх сурвалж: Монголбанк.

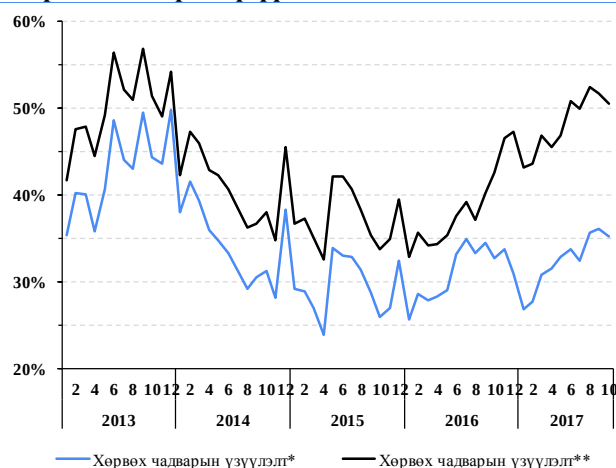
2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар банкны системийн хэмжээнд төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа 42.2 хувьд хүрч өмнөх оны мөн үеэс 2.2 нэгж хувиар өссөн бөгөөд Монголбанкнаас тогтоосон зохистой харьцааны доод хязгаарлалтаас (25 хувь) 17.2 нэгж хувиар илүү байна. Ийнхүү банкны салбарын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа тогтвортой хэвээр хадгалагдахад банкууд татан төвлөрүүлсэн эх үүсвэрээ харьцангуй эрсдэл багатай төв банкны болон Засгийн газрын богино хугацаат үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалт хэлбэрээр байршуулж буй нь голлон нөлөөлж байна.

2017 оны 10 дугаар сарын байдлаар банкуудын төв банкны болон Засгийн газрын

богино хугацаат үнэт цаасанд оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 3.9 их наяд төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 69.0 хувиар өсчээ.

Дүрслэл 2.14

Хөрвөх чадварын үзүүлэлт

Эх сурвалж: Монголбанк.

Тэмдэглэл: * (Банкны нөөц+ТБҮЦ)/(Харилцах+Хадгаламж).

** (Банкны нөөц+ТБҮЦ+ЗГ-ын богино хугацаатай үнэт цаас)/(Харилцах+Хадгаламж).

Өрхийн зээл, санхүүгийн үзүүлэлтүүд:

Санхүүгийн тогтвортой байдалд өрхүүдийн эдийн засгийн нөхцөл байдал чухал ач холбогдолтой байдаг. Өрхийн санхүүгийн байдал эрүүл, тогтвортой байх нь банкны салбар төдийгүй нийт системийн хэмжээнд чухал ач холбогдолтой юм. Иймд, өрхийн зээл, санхүүгийн зарим үзүүлэлтүүд, тэдгээрийн банкны салбарын зээлийн үзүүлэлтүүдтэй уялдуулан авч үзье.

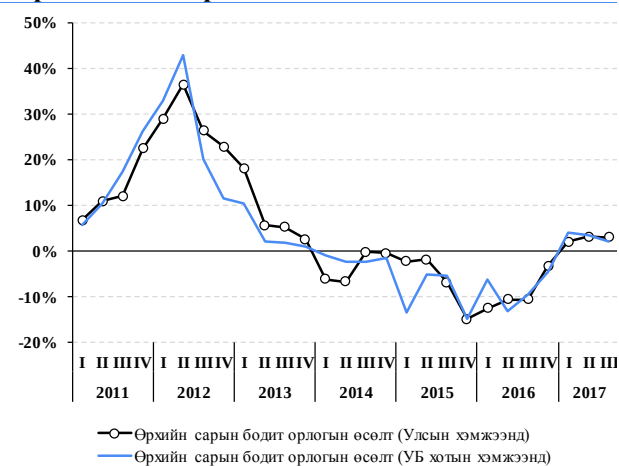
Улсын хэмжээнд өрхийн сарын дундаж нэрлэсэн орлого 2017 оны 3 дугаар улиралд 8.7 хувиар, бодит орлого²² 2.9 хувиар тус тус өслөө. Энэ нь сүүлийн 4 улирал дараалан өссөн үзүүлэлт боллоо.

Өрхийн нэрлэсэн орлогын өсөлтийн 4.9 нэгж хувийг цалин хөлс, 1.3 нэгж хувийг тэтгэвэр,

тэтгэмж, нөхөн олговрын орлогын өсөлт тус тус бүрдүүлж байна.

Дүрслэл 2.15

Өрхийн бодит орлогын өсөлт

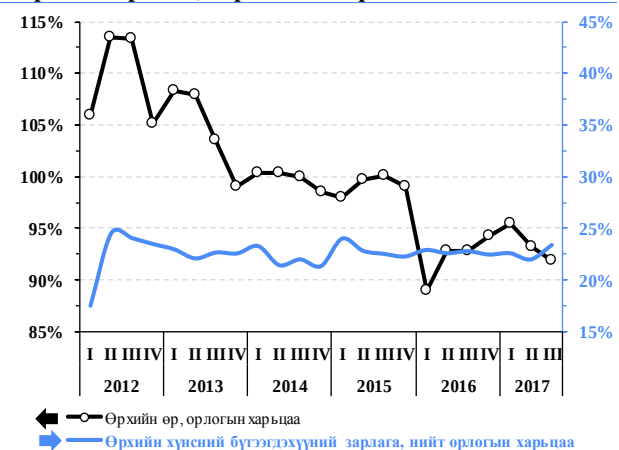

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк.

Өрхийн бодит орлого өсөх нь өрхийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хэрэглээг нэмэгдүүлэн, амьжиргааны түвшинг өсгөх, улмаар зээлийн эргэн төлөлтийн чадавхийг сайжруулах эерэг нөлөөтэй. 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар өрхийн нэрлэсэн зарлага өмнөх оны мөн үеэс 9.8 хувиар өсчээ.

Дүрслэл 2.16

Өрхийн орлого, зарлагын харьцаа

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо.

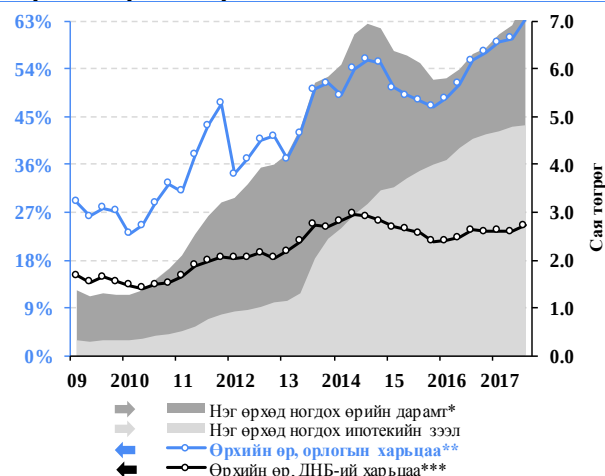
Нэг өрхөд ногдох иргэдийн зээл 2017 оны 3 дугаар улиралд 7.5 саяд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 18.6 хувиар өсөв²³.

²² Инфляци = 5.8 хувь

²³ 2016 оны нийт өрхийн тоог ашиглав.

Дүрслэл 2.17

Өрхийн өрийн дарамт

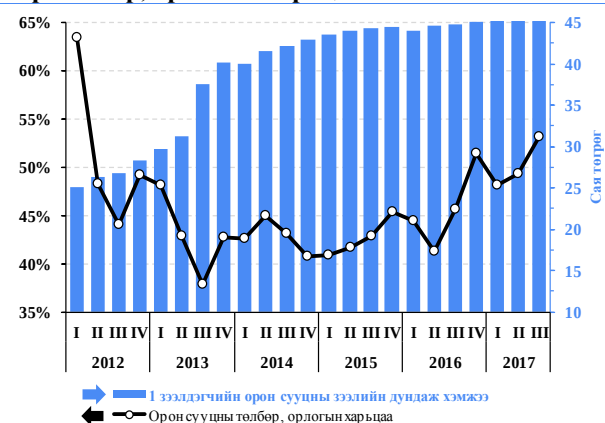

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк.
Тэмдэглэл: *Нэг өрхөд ногдох иргэдийн зээлийн өрийн үлдэгдэл;
**Нэг өрхөд ногдох иргэдийн зээлийн өрийн үлдэгдэлийг улсын дундаж өрхийн жилийн орлогод харьцуулж тооцож;
***Иргэдийн зээлийн өрийн үлдэгдэл ба нэрлэсэн ДНБ-ий харьцаа (жилийн ДНБ). Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны III улирлын статистик болно.

Нэг өрхөд ногдох иргэдийн зээл ба өрхийн жилийн дундаж орлогын харьцаагаар өрхийн өрийн дарамтыг төлөөлүүлэн хэмжихэд 2017 оны 3 дугаар улиралд өрхийн өрийн дарамт 63.3 хувь байна.

Дүрслэл 2.18

Өрхийн өр, орлогын харьцаа*

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк.
Тэмдэглэл: *Өрхийн дундаж орлогод эзлэх хувь бөгөөд энэхүү харьцааг тооцохдоо өрхийн орлогыг ҮСХ-ноос тооцон гаргадаг улсын өрхийн дундаж сарын орлогыг авч ашигласан болно. Харин орон сууцны зээлийн сарын төлбөрийг гаргахдаа 1 зээлдэгчийн орон сууцны дундаж зээлийн хэмжээ, жигнэсэн дундаж хугацаа, хүүг ашигласан болно.

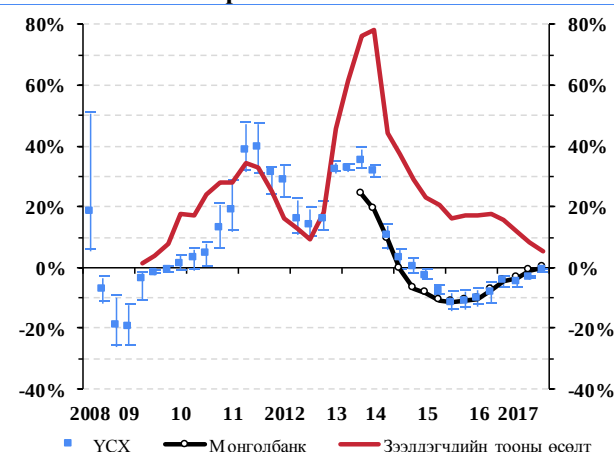
Нэгж орлогод ногдох орон сууцны ипотекийн зээлийн төлбөрийн хувь хэмжээ буюу

өр/орлогын харьцаа 2013 оны 3 дугаар улирал хүртэл буурсаар 38 хувьд хүрч байсан бол 2017 оны 3 дугаар улиралд 53.1 хувь болов. Энэхүү харьцаа нь дундаж өрх орон сууцны ипотекийн зээл авсан бол өр, төлбөрийн дарамт (орлоготой харьцуулсан) ямар байхыг илтгэнэ.

Орон сууцны үнэ үргэлжлэн буурсаар байна. Орон сууцны үнийн индексийг Үндэсний статистикийн хороо 2007 оноос, Монголбанкнаас 2013 оноос тус тус тооцож эхэлсэн билээ. 2014 оноос эхлэн орон сууцны үнийн өсөлт саарч эхэлсэн бөгөөд 2017 оны 3 дугаар улиралд жилийн 1.2 хувийн бууралттай гарчээ.

Дүрслэл 2.19

Орон сууцны үнэ, ипотекийн зээлдэгчдийн тооны жилийн өөрчлөлт

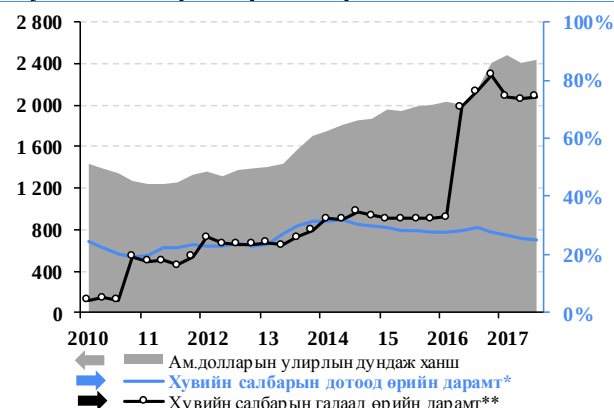
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк.
Тэмдэглэл: Хамгийн сүүлийн утга нь 2017 оны 3 дугаар улирлын статистик болно.

ААН-ийн зээл, санхүүгийн үзүүлэлтүүд:

Хувийн салбарын өрийн дарамтыг аж ахуйн нэгжийн дотоод зээл (арилжааны банкуудаас авсан) ба гадаад өр төлбөрийн ДНБ-д эзлэх хувиар төлөөлүүлэн хэмжиж болно. 2005 оноос хойш гадаад өрийн дарамт хурдтай өссөөр байгаа бөгөөд 2016 оны 2 дугаар улиралд хувийн салбарын гадаад өр ДНБ-ий 70.7 хувь хувьд хүрч огцом өссөн юм.

Дүрслэл 2.20

Хувийн салбарын өрийн дарамт

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, Монголбанк.

Тэмдэглэл: *Аж ахуйн нэгжийн зээлийн өрийн үлдэгдэл ба нэрлэсэн ДНБ-ий харьцаа (жилийн ДНБ);
 **Хувийн салбарын гадаад өрийг Монголбанкны гадаад өрийн статистик дахь бусад салбаруудын гадаад өрийн дүнгээр төлөөлүүлэн авсан (хадгаламжийн байгууллагын өрийг оруулаагүй болно).

Үүнд 2016 оны 2 дугаар улиралд томоохон компаниуд хөрөнгө оруулагчаас авсан зээлээ эргэн төлөх зорилгоор олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагуудаас зээл авсан болон төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш суларсан нь нөлөөлсөн. Харин 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар хувийн салбарын гадаад өр ба ДНБ-ий харьцаа 74.2 хувьд хүрээд байна.

Хувийн салбарын дотоод өр (арилжааны банкуудаас авсан зээл) ба ДНБ-ий харьцаа сүүлийн жилүүдэд харьцангуй тогтвортой байгаа бөгөөд 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар тус харьцаа 25.2 хувь байна.

МАКРО ЗОХИСТОЙ БОДЛОГО, ТҮҮНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ

Монголбанкнаас санхүүгийн системийн эрсдэлийг бууруулах, эдийн засгийн мөчлөгийн далайцыг багасгах зорилгоор мөчлөг сөрсөн, эрсдэлд суурилсан микро хяналт шалгалт болон банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлж байна. Үүнд:

- ♦ **Банкны салбарын төлбөр түргэн гүйцэтгэх болон эрсдэл даах чадварыг хадгалах, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ:** ОУВС-тай тохиролцсон хөтөлбөрийн хүрээнд банкны активын чанарт Бүгд Найрамдах Чех Улсын PricewaterhouseCoopers Česká republika s.r.o. компани нэгдсэн стандарт, аргачлалын дагуу, иж бүрэн үнэлгээ хийж байна. Үнэлгээний үр дүнгээр банкууд өөрийн эрсдэл даах чадвараа хадгалах, болзошгүй эрсдэлээс сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлж ажиллана.

Банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн зохистой хэмжээ нь санхүү, банкны тогтолцооны найдвартай, хэвийн байдлыг хангахад гол нөлөө үзүүлдэг бөгөөд чанаргүй актив өсөх үед банкныг төлбөрийн чадваргүй болох эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх үр нөлөөтэй. Иймд банкны хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн доод хэмжээг 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөс 100 тэрбум төгрөг байх шийдвэрийг

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2017 оны 10 дугаар сарын 30-ны А276 дугаар тушаалаар гаргалаа. Ингэснээр хөрөнгийн зуучлалын үйлчилгээ эрхэлдэг банкны эрсдэл даах болон томоохон төсөл, хөтөлбөрийг бие даан санхүүжүүлэх чадварыг сайжруулах, үйл ажиллагааны анхдагч эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, банкны эздийн хариуцлагыг өсгөх зэрэг олон давуу талыг урт хугацаанд бий болгоно.

- ♦ **Хяналт шалгалтыг эрсдэлд суурилсан хэлбэрт шилжүүлэх болон Банкны тухай хууль, тогоомжийг сайжруулах**

арга хэмжээ: Зөвхөн баримт, нотолгоогоор илэрсэн зөрчлийг арилгуулах чиглэлд албадлагын арга хэмжээ авдаг гүйцэтгэлд суурилсан хяналт шалгалтын хэлбэрийг өргөтгөн үүсч болох алдагдлаас сэргийлэх зорилготой албадлагын арга хэмжээ авч болох эрсдэлд

суурилсан хэлбэрт шилжүүлэх нэмэлт өөрчлөлтийг Банкны тухай хуульд оруулах ажлыг гүйцэтгэн хуулийн төслийг боловсруулан УИХ-д өргөн барьж, одоогийн байдлаар хэлэлцүүлгийн шатанд явж байна.

2.2 БАНКНЫ БУС САНХҮҮГИЙН САЛБАРЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

БАНК БУС САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГА, ХАДГАЛАМЖ ЗЭЭЛИЙН ХОРШОО

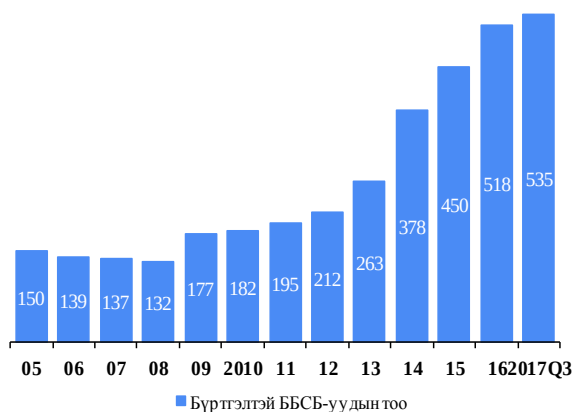
Банк бус санхүүгийн байгууллагын өнөөгийн байдал

Ерөнхий төлөв байдал

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар нийт 535 Банк бус санхүүгийн байгуулга Санхүүгийн зүхицуулах хорооноос олгосон тусгай зөвшөөрөлтэйгөөр банк бус санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхэлж байна.

Дүрслэл 2.21

Бүртгэлтэй банк бус санхүүгийн байгууллагын тоо

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Банкуудын зээлийн нөхцөл чангарсантай холбоотойгоор иргэд, аж ахуйн нэгжүүд банк бус санхүүгийн байгууллагуудад хандан хурдан шуурхай зээл авах ажиллагаа идэвхжсэн нь банк бус санхүүгийн байгууллагуудын тоо 2013 оноос эхлэн өсөхөд нөлөөлөв.

ББСБ-уудын 2016 оны жилийн эцэс болон 2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаарх голлох үзүүлэлтүүдийг Хүснэгт 2.2-т хураангуйлан харууллаа.

Хүснэгт 2.1

Банк бус санхүүгийн байгууллагын голлох статистик үзүүлэлтүүд (тэрбум төгрөг)

№	Үндсэн үзүүлэлтүүд	2016	2017Q3
1	ББСБ-ын тоо	518	535
2	Хувьцаа эзэмшигчдийн тоо	1 042	1 039
3	Ажиллагсадын тоо	2 115	2 289
4	Салбар нэгжийн тоо	124	139
5	Харилцагчдын тоо	592 461	1 392 561
6	Нийт актив	787	906,0
	Банкны салбарт эзлэх хувь	3,1%	3,2%
7	Нийт зээлийн өрийн үлдэгдэл	478	592,4
	Банкны салбарт эзлэх хувь	3,9%	4,4%
8	Нийт эзэмшигчдийн өмч	579	716,8
	Банкны салбарт эзлэх хувь	18,6%	22,9%
9	Итгэлцлийн үйлчилгээний өглөг	31	36
10	Банк, банк бус санхүүгийн байгууллагаас татсан зээл	121	105
	Үүнээс:		
	Богино хугацаат зээл	69	58
	Урт хугацаат зээл	52	47
11	Төслийн зээлийн санхүүжилт	21	16
12	Нийт орлого	193	139
13	Нийт зардал	134	95
14	Тайлант үеийн ашиг	59	44

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Нийт 535 ББСБ-ын 90.1 хувь нь зээл, 17.6 хувь нь гадаад валютын арилжаа, 5.8 хувь нь хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн

чиглэлээр зөвлөгөө мэдээлэл өгөх, 2.2 хувь нь цахим төлбөр тооцоо мөнгөн гуйвуулгын үйлчилгээ, 4.1 хувь нь факторингийн үйлчилгээ, 3.0 хувь нь төлбөрийн баталгаа гаргах, 5.0 хувь нь итгэлцлийн үйлчилгээ, 1.1 хувь нь богино хугацаат санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийх үйлчилгээг тус тус эрхлэн явуулж байна.

Хүснэгт 2.2

Банк бус санхүүгийн байгууллагын эрхэлж буй үйл ажиллагааны төрөл

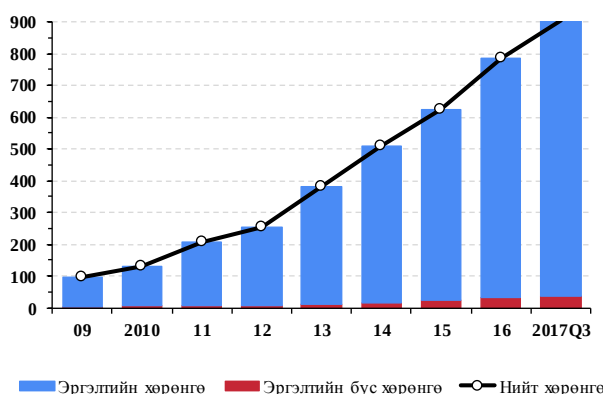
№	Үйл ажиллагааны нэр төрөл	2016	2017Q3
1	Зээл	463	482
2	Гадаад валютын арилжаа	144	94
	Үүнээс: зөвхөн гадаад валютын арилжааг дагнан эрхэлдэг	51	53
3	Итгэлцлийн үйлчилгээ	28	27
4	Хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн чиглэлээр зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх	33	31
5	Факторингийн үйлчилгээ	22	22
6	Төлбөрийн баталгаа гаргах	16	16
7	Цахим төлбөр тооцоо, мөнгөн гуйвуулгын үйлчилгээ	12	12
8	Богино хугацаат санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулалт хийх	2	6
9	Төлбөр тооцооны хэрэгсэл гаргах	2	2
	Үл хөдлөх эд хөрөнгө барьцаалахтай холбоотой санхүүгийн зуучлалын үйл ажиллагаа	0	0

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Нийт хөрөнгө

Дүрслэл 2.22

Банк бус санхүүгийн байгууллагын нийт хөрөнгийн бүтэц (тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

2007 оноос хойш нийт хөрөнгө жил бүр өссөөр 2017 оны 3 дугаар улирлын эцэст 906.0 тэрбум

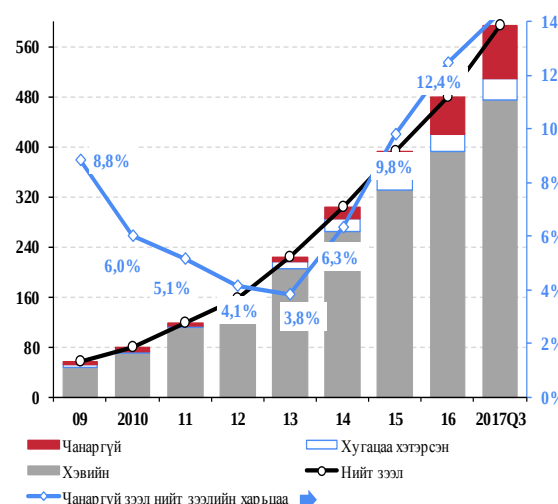
төгрөгт хүрсний 868.8 тэрбум төгрөг нь эргэлтийн хөрөнгө байна.

Зээлийн чанар

2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар зээлийн багц нийт хөрөнгийн 65.4 хувь буюу 592.4 тэрбум төгрөг байгаа нь өмнөх оны жилийн эцсээс 23.9 хувиар өссөн дүнтэй байна. Энэхүү өсөлтийн 17.0 нэгж хувь нь хэвийн зээлийн өсөлт, 1.6 нэгж хувь нь хугацаа хэтэрсэн зээлийн өсөлт, 5.3 нэгж хувь нь чанаргүй зээлийн өсөлтөөр тайлбарлагдаж байна.

Дүрслэл 2.23

Банк бус санхүүгийн байгууллагын нийт зээл, зээлийн чанар (тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

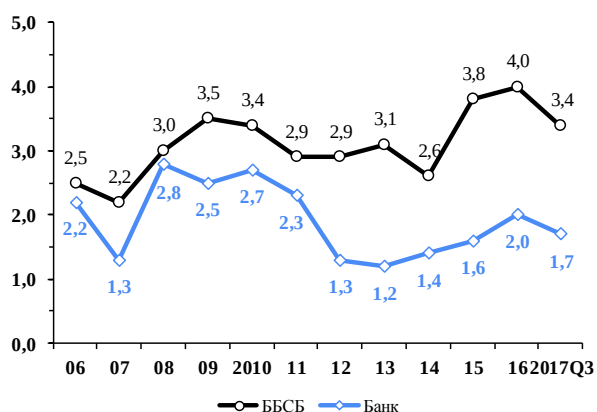
2017 оны 3 дугаар улиралд чанаргүй зээлийн хэмжээ 84.7 тэрбум төгрөгт хүрэв. Чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь 2016 оны жилийн эцсээс 1.9 нэгж хувиар нэмэгдэж 14.3 хувьд хүрсэн. Энэ нь банкны салбартай харьцуулахад 5.6 нэгж хувиар өндөр байгаа юм. Чанаргүй зээлийн хэмжээ цаашид ч өсөх хандлагатай байгаа ба эдийн засгийн өсөлт саарснаас шалтгаалан иргэд, аж ахуй нэгж байгууллагын орлого буурч буй өнөөгийн нөхцөлд их хэмжээгээр өндөр хүүтэй зээл олгосноор уг салбар дахь зээлийн эрсдэлийг нэмэгдүүлээд байна.

Зээлийн хүү

2017 оны 3 дугаар улиралд ББСБ-уудын зээлийн жигнэсэн дундаж хүү 3.4 хувьтай байсан бөгөөд үүнийг банкны зээлийн хүүтэй харьцуулахад хүүний зөрүү сарын 1.7 хувь байв.

Дүрслэл 2.24

Банк ба ББСБ-ын зээлийн сарын дундаж хүү (%)

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Нийт эх үүсвэр ба Эзэмшигчдийн өмчийн бүтэц

Эзэмшигчдийн өмчийн 2017 оны 3 дугаар улирлын дүнг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 35.0 хувиар өссөн байна. 2016 оны эцсийн байдлаар нийт эх үүсвэрийн 26.5 хувийг өр төлбөр, 73.5 хувийг эзэмшигчийн өмч эзэлж байсан бол 2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар нийт өр төлбөр 20.9 хувь, эзэмшигчийн өмч 79.1 хувь болж өөрчлөгдсөн.

ББСБ-ын тоо өсөн нэмэгдэхийн хэрээр хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ өсчээ. 2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар хувь нийлүүлсэн хөрөнгө өмнөх оны мөн үеэс 174.2 тэрбум төгрөгөөр буюу 43.4 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 2.3

Банк бус санхүүгийн байгууллагын санхүүгийн голлох үзүүлэлтүүд (тэрбум төгрөг)

Үзүүлэлтүүд	2013	2014	2015	2016	2017Q3
Нийт актив	381.1	508.0	623.2	787.2	906.0
Нийт зээлийн өрийн үлдэгдэл	223.7	303.1	391.2	478.2	592.4
Нийт өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч	381.1	508.0	623.2	787.2	906.0
Нийт өр төлбөр	146.8	175.9	199.0	208.7	189.2
Эзэмшигчдийн өмч	234.3	332.1	424.2	578.5	716.8
Үүнээс:					
Хувьцаат капитал	183.7	258.2	308.5	440.5	575.8
Бусад өмч	7.2	7.2	12.0	6.1	6.6
Сангууд	0.2	0.3	0.3	0.5	0.4
Хуримтлагдсан ашиг/алдагдал	41.7	64.0	102.0	130.4	133.3
Хоёрдогч өглөг	1.6	2.4	1.4	1.0	0.7
Нийт орлого	106.6	132.9	156.1	193.4	138.6
Нийт зарлага	76.8	96.5	109.7	134.4	94.9
Татварын дараах цэвэр ашиг	29.8	36.4	46.4	59.0	43.7

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Орлого, зарлага, ашигт ажиллагаа

Тайлант хугацаанд ББСБ-ын салбар нийт 138.6 тэрбум төгрөгийн орлоготой ажилласан нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 3.3 хувиар буурсан үзүүлэлт юм. Нийт орлогын 82.9 хувийг хүүгийн орлого, 14.1 хувийг хүүгийн бус орлого тус тус эзэлж байна. Харин ашигт ажиллагааны гол үзүүлэлт болох ROA (активын өгөөж) 2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар 5.4 хувь байна.

Хүснэгт 2.4

Орлого, зарлага, ашигт ажиллагаа (тэрбум төгрөг)

№	Үзүүлэлтүүд	2017Q3
1	Нийт орлого	138.6
	Хүүгийн орлого	114.9
	Хүүгийн бус орлого	19.6
	Үндсэн бус үйл ажиллагааны орлого	4.1
2	Нийт зардал	94.9
	Хүүгийн зардал	10.7
	Хүүгийн бус зардал	58.7
	Болзошгүй эрсдэлийн зардал	18.4
	Үндсэн бус үйл ажиллагааны зардал	1.1
3	Орлогын татварын зардал	6.0
4	Татварын дараах цэвэр ашиг	43.7

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

ББСБ-уудын зохистой харьцааны үзүүлэлт

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч ББСБ-уудын санхүүгийн болон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийн тайлан мэдээг Хорооны 2016 оны 147 дугаар тогтоолоор баталсан “Банк бус санхүүгийн байгууллагын үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тооцож, хяналт тавих журам”-ын дагуу тооцож үзэхэд системийн түвшинд дараах байдалтай байна.

Хүснэгт 2.5

ББСБ-уудын зохистой харьцааны үзүүлэлтүүд

№	Үзүүлэлт	ББСБ-ын тоо	Эзлэх хувь
1	Зохистой харьцааг хангаж ажилласан ББСБ-ын тоо	454	84.9%
2	1 Зохистой харьцааг хангаж ажиллаагүй ББСБ-ын тоо	54	10.1%
3	2 Зохистой харьцааг хангаж ажиллаагүй ББСБ-ын тоо	17	3.2%
4	3 Зохистой харьцааг хангаж ажиллаагүй ББСБ-ын тоо	7	1.3%
5	4 Зохистой харьцааг хангаж ажиллаагүй ББСБ-ын тоо	2	0.4%
НИЙТ		535	100%

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар тусгай зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагаа эрхэлж буй 535 ББСБ-ын 84.9 хувь нь зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг бүрэн хангаж ажилласан бол 10.1 хувь нь 1 харьцаа

үзүүлэлтийг хангаагүй, 3.2 хувь нь 2 харьцаа үзүүлэлтийг хангаагүй, 1.3 хувь нь 3 харьцаа үзүүлэлтийг хангаагүй, 0.4 хувь нь 4-өөс дээш харьцаа үзүүлэлтийг хангаагүй ажилласан байна.

ББСБ-уудын эмзэг байдал

ББСБ-уудын тоо өмнөх оны мөн үеэс 26 буюу 5 хувиар нэмэгдсэн. Энэ нь нийт санхүүгийн систем дэх чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдсэнтэй холбогдуулан арилжааны банкуудаас тавигдах зээлийн нөхцөл чангарч, иргэд, жижиг дунд бизнес эрхлэгчид болон аж ахуйн нэгж байгууллагууд шаардлагатай зээлийн санхүүжилтийг банк бус санхүүгийн байгууллагуудаас авах тохиолдол улам ихэссэнтэй холбоотой. Үүнээс шалтгаалан нийт ББСБ-ын чанаргүй зээлийн хэмжээ өсч, тодорхой хэмжээний эрсдэлийг салбарын хэмжээнд бий болгоод байна.

Нөгөөтэйгүүр, арилжааны банкуудын жилийн дундаж хүүгээс өндөр хүүтэй зээлийг иргэд, аж ахуй нэгж байгууллагуудад олгож байгаа нь эргээд тэдэнд дарамт учруулж, зээлийн эргэн төлөлт хугацаандаа төлөгдөхгүй байх, улмаар чанаргүй зээлийн хэмжээ өсөх эрсдэлийг нэмэгдүүлж байгаа юм.

Хадгаламж, зээлийн хоршооны өнөөгийн байдал

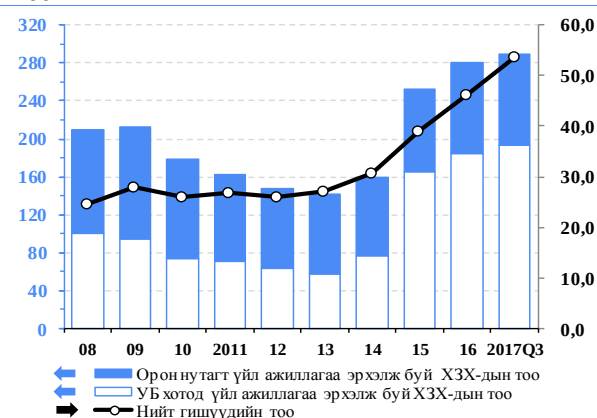
Ерөнхий төлөв байдал

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар 290 Хадгаламж, зээлийн хоршоо СЗХ-ноос олгосон тусгай зөвшөөрөлтэйгөөр хадгаламж, зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлж байна.

Хадгаламж, зээлийн хоршоодын активын хэмжээ өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 31.3 хувиар буюу 34.0 тэрбум төгрөгөөр өсөж 142.8 тэрбум төгрөгт хүрэв.

Дүрслэл 2.25

Хадгаламж, зээлийн хоршоо болон гишүүдийн тоо

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Хүснэгт 2.6

Хадгаламж, зээлийн хоршоодын голлох статистик үзүүлэлтүүд (тэрбум төгрөг)

№	Үндсэн үзүүлэлтүүд	2017Q3
1	ХЗХ-дын тоо	290
2	Гишүүдийн тоо	53 777
3	Нийт актив	142,8
	Банкны салбарт эзлэх хувь	0,5%
4	Нийт зээлийн өрийн үлдэгдэл	107,7
	Банкны салбарт эзлэх хувь	0,8%
5	Нийт чанаргүй зээлийн үлдэгдэл	4,5
	Банкны салбарт эзлэх хувь	0,5
6	Нийт татан төвлөрүүлсэн хадгаламжийн үлдэгдэл	91,0
	Банкны салбарт эзлэх хувь	0,9%
7	Нийт хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн үлдэгдэл	14,4
	Банкны салбарт эзлэх хувь	
8	Нийт хоршоологчдын өмчийн үлдэгдэл	13,2
9	Бусад өр төлбөр	7,6
10	Нийт орлого	22,2
11	Нийт зардал	18,6
12	Тухайн үеийн ашиг, алдагдал	3,6

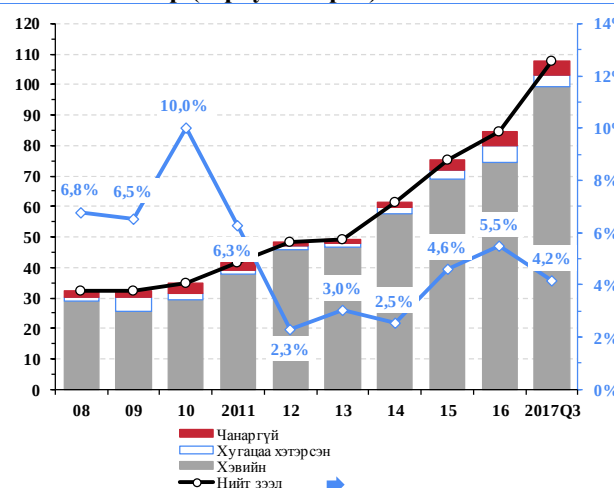
Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Зээлийн чанар

Тайлант хугацаанд нийт зээлийн багцын 92.25 хувийг хэвийн, 3.6 хувийг хугацаа хэтэрсэн, 4.16 хувийг чанаргүй зээл тус тус эзлэж байна. Чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь өмнөх оны мөн үеэс 0.9 нэгж хувиар буурч 4.16 хувьд хүрчээ.

Дүрслэл 2.26

Хадгаламж, зээлийн хоршоодын нийт зээл, зээлийн чанар (тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

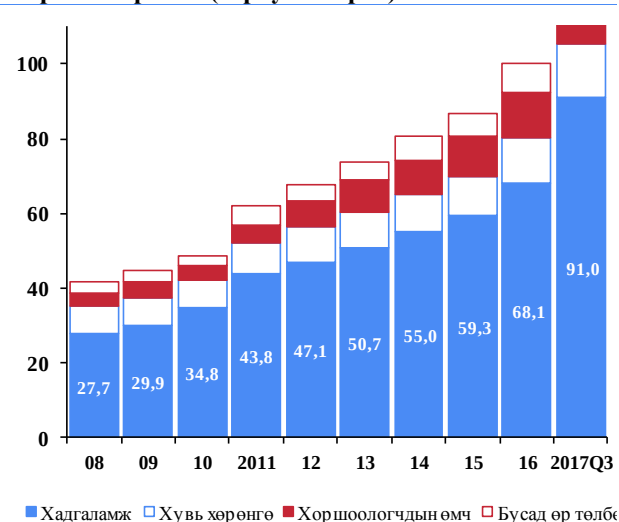
Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгө

ХЗХ-дын өөрийн хөрөнгийн хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 5.1 тэрбум төгрөг буюу 22.2 хувиар өссөн бол өр төлбөрийн хэмжээ 29.0 тэрбум төгрөг буюу 33.7 хувиар өсжээ.

Татан төвлөрүүлсэн хадгаламжийн хэмжээ 91.0 тэрбум төгрөг буюу нийт эх үүсвэрийн 63.8 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд үүний 88.4 тэрбум төгрөг буюу 97.1 хувь нь хугацаатай хадгаламж бол 2.6 тэрбум төгрөг буюу 2.9 хувь нь хугацаагүй хадгаламж байна.

Дүрслэл 2.27

Хадгаламж, зээлийн хоршоодын өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгө (тэрбум төгрөг)

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Ашигт ажиллагаа

2017 оны 3 дугаар улиралд ХЗХ-дын нийт орлого 22.2 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 4.4 тэрбум төгрөг буюу 24.3 хувиар өссөн бол нийт зардал 18.6 тэрбум төгрөгт хүрч, 3.4 тэрбум төгрөг буюу 22.2 хувиар өссөн дүнтэй гарсан. Ингэснээр тайлант хугацаанд нийт цэвэр ашгийн хэмжээ 3.6 тэрбум төгрөгт хүрч, өнгөрсөн оны мөн үеийнхтэй харьцуулахад 1.0 тэрбум төгрөг буюу 36.8 хувиар өсөв.

ХӨРӨНГИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ

Ерөнхий төлөв байдал

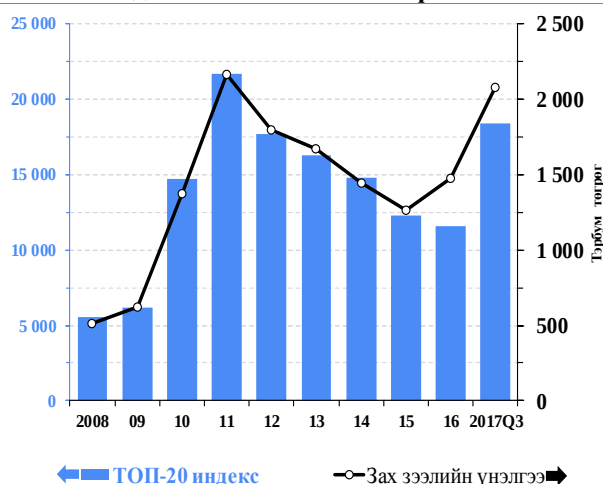
Үнэт цаасны зах зээлийн хөгжлийг зах зээлийн үнэлгээ, хөрвөх чадварын түвшин, зах зээлийн үнэлгээг дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд харьцуулсан харьцаа, нийт арилжааны хэмжээ зэрэг үзүүлэлтүүдээр голчлон хэмждэг бөгөөд дээрх үзүүлэлтүүдийн ерөнхий төлөв, хандлагаас зах зээлийн бодит нөхцөл, байдлыг тодорхойлох боломжтой байдаг.

Зах зээлийн үнэлгээ

Үнэт цаасны зах зээлийн эдийн засагт эзлэх хувийг зах зээлийн үнэлгээ (ЗЗҮ)-гээр илэрхийлэх ба 2017 оны 3 дүгээр улирлын эцсийн байдлаар ЗЗҮ 2 их наяд 83.1 тэрбум төгрөгт хүрсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 50.1 хувиар буюу 695.4 тэрбум төгрөгөөр өссөн бол харин өмнөх оны эцсээс 41.3 хувиар буюу 608.9 тэрбум төгрөгөөр өссөн үзүүлэлттэй гарлаа.

Дүрслэл 2.28

ТОП-20 индекс болон зах зээлийн үнэлгээ

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Зах зээлийн үнэлгээ өсөхөд эдийн засаг өсөлттэй, уул уурхайн салбарын компанийн хувьцааны үнэ ханш дотоодын болон олон улсын хөрөнгийн бирж дээр огцом өссөн,

гадаадын хөрөнгө оруулагчдын үнэт цаасны зах зээлд хөрөнгө оруулах сонирхол өмнөх оны эцсээс 4 дахин өссөн, зах зээлийн дэд бүтэц сайжирсан зэрэг нь голчлон нөлөө үзүүлжээ.

Тайлант хугацаанд ТОП-20 индексийн утга өмнөх оны мөн үеэс 60.9 хувиар өсч 18392.4 нэгжид хүрсэн бол 2016 оны жилийн эцсээс 58.5 хувиар өссөн байна.

Зах зээлийн хөрвөх чадвар

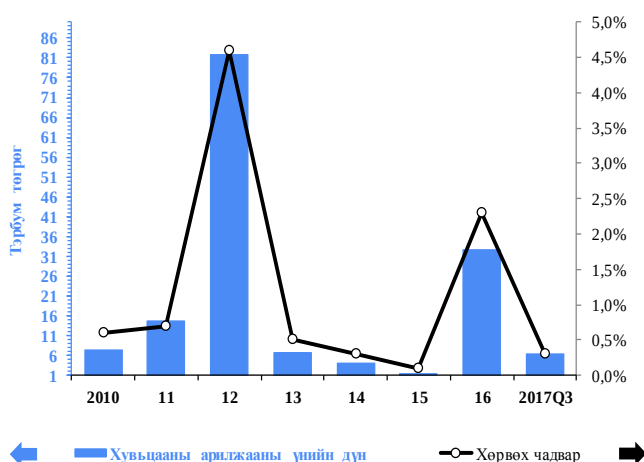
Хөрвөх чадварын түвшин нь хувьцааны зах зээлийн эргэц, хурдыг илэрхийлэх бөгөөд хөгжингүй зах зээлтэй орнуудад дээрх харьцааны түвшин 70-90 хувьтай байх бөгөөд хөрвөх чадварын түвшинг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хөрөнгийн биржүүд итгэмжлэгдсэн дилер (маркет мэйкер), үнэт цаас зээлээр худалдах, худалдан авах арга хэрэгслүүдийг ихээр ашиглаж гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг тухайн зах зээлд татаж байна.

Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын тухайн зах зээлд хөрөнгө оруулах сонирхол нь хөрвөх чадварын түвшин, ханшийн эрсдэлээс хамгаалах тогтолцоо буюу бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний төрөлжилтөөс хамаарах бөгөөд “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-ийн арилжаанд эзлэх гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын бүтцийг 2017 оны 3 дүгээр улирлын байдлаар авч үзвэл дотоодын иргэн 20.6 хувь, гадаадын иргэн 3.11 хувь, дотоодын аж ахуйн нэгж 74.9 хувь, гадаадын аж ахуйн нэгж 1.4 хувийг тус тус эзэлж байна. Үнэт цаасны нийт арилжааны 4.5 хувийг гадаадын хуулийн этгээд бүрдүүлж байгаа бөгөөд үүнийг 2016 оны эцэстэй харьцуулахад 2.1 пунктээр өссөн байна.

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар зах зээлийн хөрвөх чадварын үзүүлэлт 0.3 хувь байгаа нь өмнөх оны мөн үеийнхээс даруй 2.04 нэгжээр буурсан байна. Хөрвөх чадварын түвшин багасахад голчлон хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй хувьцаат компаниудын хяналтын багц цөөн тооны хөрөнгө оруулагчдын гарт төвлөрсөн, нийт бүртгэлтэй компаниудын дийлэнх нь 75 хувиас дээш төвлөрөлтэй, нэмж үнэт цаас гаргах сонирхол бага, гадаад, дотоодын томоохон мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчидгүй, тэдгээрийн эрэлт хэрэгцээнд нийцсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрөл дутмаг, хөрөнгийн бирж дээр итгэмжлэгдсэн дилер (маркет мэйкер)-ийн зуучлалын тогтолцоо хөгжөөгүй нь суурь нөлөө үзүүлжээ.

Дүрслэл 2.29

Хөрвөх чадвар, хувьцааны арилжааны үнийн дүн (жил бүрийн эхний 1 улирлын байдлаар)

Үнэт цаасны зах зээлийн дэд бүтцийн үзүүлэлтүүд

Бүртгэлтэй компани

2017 оны 3 дүгээр улирлын эцсийн байдлаар СЗХ-нд 300 хувьцаат компани бүртгэлтэй байгаагаас, төрийн өмчийн оролцоотой 19, төрийн өмчит 31, хувийн өмчит 250 компани байна.

Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй хувийн өмчит компаниудын дийлэнх нь өмч хувьчлалаар

Мөн мэргэжлийн зуучлагч байгууллагуудын санхүүгийн болон хүний нөөцийн чадавхи сул, маржин арилжаа буюу зээлээр үнэт цаас худалдан авах үйлчилгээний төрөл хөгжөөгүй, иргэдийн үнэт цаасны зах зээлийн талаарх мэдлэг, мэдээлэл хомс байгаагаас шалтгаалан хувьцаа худалдан авахаас илүүтэйгээр банкинд мөнгөө байршуулах сонирхол өндөр, хувьцаат компаниудын засаглалд итгэх итгэл сул зэрэг нь хөрвөх чадварын түвшинг бага байхад давхар нөлөөлжээ.

Үнэт цаасны арилжааны үзүүлэлтүүд

2017 оны 3 дүгээр улиралд ЗГҮЦ-ны анхдагч зах зээлийн арилжаа 16 удаа явагдаж, 12, 28, 39, 52, 104, 156 долоо хоногийн хугацаатай нийт 1.7 сая ширхэг үнэт цаасыг 169.5 тэрбум төгрөгөөр арилжаалсан байна. Харин ЗГҮЦ-ны хоёрдагч зах зээл дээр 493.6 мянган ширхэг үнэт цаасыг 29.6 тэрбум төгрөгөөр арилжсан байна. Хувьцааны нийт 60 удаагийн арилжаагаар 95 компанийн 10.2 сая ширхэг хувьцааг 6.2 тэрбум төгрөгөөр арилжсан нь нийт арилжааны үнийн дүнгийн 3 хувийг эзэлжээ.

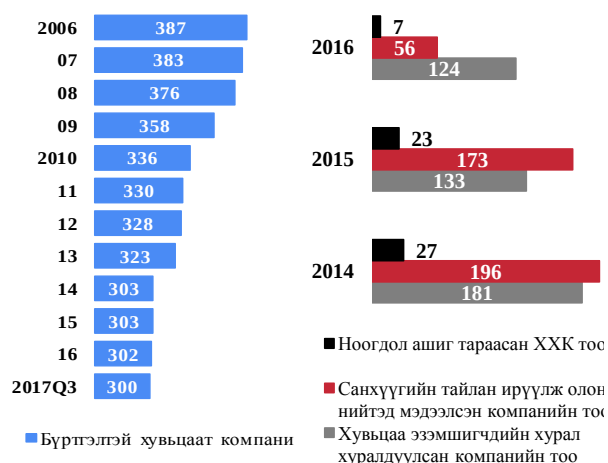
үүсэн бий болсноос үүдэн компанийн хувьцааны хяналтын багц цөөн тооны нэгдмэл сонирхолтой этгээдүүдийн гарт төвлөрсөн нь зах зээл дэх нийлүүлэлтэд сөргөөр нөлөөлөв.

Хувьцаат компанийн хяналтын багц цөөн тооны хөрөнгө оруулагчдын гарт төвлөрсөн нь компанийн засаглал сул, дотоод мэдээлэл эзэмшигч этгээд үнэт цаасны үнэ ханшид

нөлөөлж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын хөрөнгө оруулах сонирхлыг бууруулж байгаа нь зах зээлийн хөрвөх чадварыг бууруулах үндсэн шалтгаан болж байна.

Дүрслэл 2.30

Бүртгэлтэй хувьцаат компанийн тоо, тэдгээрийн хуулиар хүлээсэн үүргийн хэрэгжилт

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Тэмдэглэл: *2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар.

Олон улсын туршлагаас үзэхэд компанийн засаглалыг хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаа хуралдуулсан, хараат бус төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүдээ сонгосон болон

санхүүгийн тайлангаа төрийн эрх бүхий байгууллага, олон нийтэд мэдээлсэн байдал, ногдол ашиг тараалт, нийгмийн хариуцлага гэсэн үзүүлэлтүүдээр голчлон авч үздэг.

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар 28 компани 2016 оны жилийн эцсийн ашгаасаа нийт 56 тэрбум төгрөгийн ногдол ашиг тараах шийдвэр гаргасан бөгөөд үүнээс 7 компанийн 9.1 тэрбум төгрөгийн ногдол ашиг тараагдаад байна.

Зах зээлийн дэд бүтэц

2017 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар Монголын хөрөнгийн зах зээл дээр үнэт цаасны арилжаа эрхлэх 2, үнэт цаасны төлбөр тооцооны 1, төвлөрсөн хадгаламжийн 1, брокер дилер 52, кастодиан банкны 3, андеррайтер /давхардсан тоогоор/ 22, хөрөнгө оруулалтын зөвлөх /давхардсан тоогоор/ 14, хөрөнгө оруулалтын менежментийн 14, аудитын компани 49, үнэлгээний компани 20, хуулийн 19 компани тус тус үйл ажиллагаа явуулж байна.

Үнэт цаасны зах зээлийн төлбөр, тооцооны үзүүлэлтүүд

“Арилжааны төлбөр тооцоо ҮЦК” ХХК 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар “МХБ” ХК-ийн 40 удаагийн арилжаагаар 1222-1291 код бүхий 70 төрлийн 603.4 тэрбум төгрөгний үнэ бүхий 6,470,501 ширхэг Засгийн газрын үнэт цаас, 1 удаагийн арилжаагаар 3015 код бүхий Сүү ХК-ийн гаргасан 6 тэрбум төгрөгний үнэ бүхий 60,000 ширхэг компанийн бонд арилжигдсаны төлбөр тооцоог хийж гүйцэтгэлээ.

Дүрслэл 2.31

Арилжааны төлбөр тооцоо

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Мөн “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-ийн үнэт цаасны арилжааны мөнгөн төлбөрөөс “Голомт банк” ХХК 5.3 тэрбум, “Худалдаа хөгжлийн банк” ХХК 6.9 тэрбум, “Хас банк” ХХК 4.9 тэрбум, “ХААН банк” ХХК 3.1 тэрбум төгрөгийн гүйлгээг тус тус хийжээ.

Тус хугацаанд төвлөрсөн хадгаламжид шинээр нийт 10689 данс нээгдсэнээс,

дотоодын иргэн 10518, гадаадын иргэн 95, дотоодын аж ахуй нэгж 69, гадаадын аж ахуйн нэгж 7 данс нээлгэсэн байна. 2012 оноос үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжид нээгдсэн дансны тоо эрс өссөн нь төрөөс “Эрдэнэс таван толгой” ХК-ийн 1072 ширхэг хувьцааг үнэ төлбөргүйгээр эзэмшүүлэх шийдвэр голлон нөлөөлсөн.

ДААТГАЛЫН САЛБАР

Даатгалын салбарын ерөнхий мэдээлэл

Ерөнхий төлөв байдал

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар ердийн даатгалын 15, урт хугацаат даатгалын 1, ХАА-н давхар даатгалын 1 компани нийт 17 даатгагч үйл ажиллагаа явуулж байна. Даатгалын зах зээлд нийт 2964 мэргэжлийн оролцогч оролцож байгаагаас зуучлагч 40, хохирол үнэлэгч 31, 2893 төлөөлөгч Санхүүгийн зохицуулах хорооноос олгосон тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхэлж байна.

Хүснэгт 2.7

Даатгалын салбарын тусгай зөвшөөрөл, эрх эзэмшигчдийн тоо

Үзүүлэлт	2012	2013	2014	2015	2016	2017Q3
Даатгагч	18	17	17	17	17	17
Даатгалын төлөөлөгч	2,357	3,178	3,260	3,340	3,091	2,893
Даатгалын зуучлагч	17	20	30	37	40	40
Даатгалын хохирол үнэлэгч	9	14	20	27	31	31
Дүн	2,401	3,229	3,327	3,421	3,179	2,981

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Даатгагчийн хөрөнгө

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар даатгалын зах зээл дээр үйл ажиллагаа явуулж буй даатгалын компанийн нийт хөрөнгийн хэмжээ 251.7 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 44.3 тэрбум төгрөгөөр буюу 21 хувиар өссөн.

Хүснэгт 2.8

Даатгалын компаниудын нийт хөрөнгийн хэмжээ (2017 оны III улирлын байдлаар, тэрбум төгрөг)

№	Даатгалын компаниуд	Нийт хөрөнгийн хэмжээ	Эзлэх хувь
1	Хөдөө аж ахуйн давхар даатгал	42.9	17.0%
2	Монгол даатгал	36.4	14.5%
3	Мандал женерал даатгал	22.0	8.7%
4	Бодь даатгал	21.3	8.5%
5	Тэнгэр даатгал	19.6	7.8%
6	Миг даатгал	15.7	6.2%
7	Практикал даатгал	13.1	5.2%
8	Ард даатгал	11.6	4.6%
9	Номин даатгал	11.2	4.5%
10	Соёмбо даатгал	10.3	4.1%
11	Хаан даатгал	9.1	3.6%
12	Нэйшнл лайф даатгал	7.6	3.0%
13	Ган зам даатгал	7.1	2.8%
14	Монре даатгал	7.1	2.8%
15	Гэр даатгал	6.2	2.5%
16	Улаанбаатар хотын даатгал	5.8	2.3%
17	Мөнх даатгал	4.7	1.9%
	Дүн	251.7	100.0%

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Сүүлийн 5 жилд даатгалын салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй нийт компаниудын хөрөнгийн хэмжээ 2 дахин нэмэгдсэн бол урт хугацааны даатгалын үйл ажиллагаа эрхэлж буй “Нэйшнл лайф даатгал” ХХК-ийн хөрөнгийн хэмжээ 1.6 дахин тус тус нэмэгдсэн дүнтэй байна. 2017 оны 3 дугаар улиралд даатгалын зах зээл дээр үйл ажиллагаа

явуулсан ердийн болон урт хугацааны даатгалын компаниудыг нийт хөрөнгийн хэмжээгээр нь жагсаахад нэг компани 17 хувийн, эхний дөрвөн компани нийлээд 48.7 хувийн тус тус төвлөрөлтэй байв.

Нийт даатгалын компаниудын хөрөнгийн 57.9 хувийг хөрөнгө оруулалтын дүн, 9.7 хувийг үндсэн хөрөнгө, 9 хувийг даатгалын хөрөнгийн дүн, 23.4 хувийг бусад хөрөнгө, харин эх үүсвэрийн 55.4 хувийг өр төлбөр, 44.6 хувийг эзэмшигчдийн өмч тус тус эзэлж байна.

Хүснэгт 2.9

Даатгалын компаниудын хөрөнгө балансын зүйлээр (хувиар)

№	Үзүүлэлтүүд	Ердийндаатгал	Уртхугацаатдаатгал	ХАА-н давхардаатгал
1	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	11%	1%	1%
2	Даатгалын авлагын дүн	9%	0%	4%
3	Бусад санхүүгийн хөрөнгийн дүн	5%	4%	3%
4	Бусад санхүүгийн бус хөрөнгийн дүн	1%	1%	0%
5	Хөрөнгө оруулалтын дүн	51%	60%	90%
6	Даатгалын хөрөнгийн дүн	11%	0%	0%
7	Үндсэн хөрөнгө /Цэвэр/	11%	34%	1%
8	Биет бус хөрөнгө /Цэвэр/	0%	0%	1%
9	Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	1%	0%	0%
10	Өр төлбөр	9%	0%	2%
11	Нөөц сан	50%	18%	47%
12	Эзэмшигчдийн өмч	42%	81%	51%
13	Хувь нийлүүлсэн хөрөнгө	29%	69%	35%
14	Хуримтлагдсан ашиг	8%	-3%	15%

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

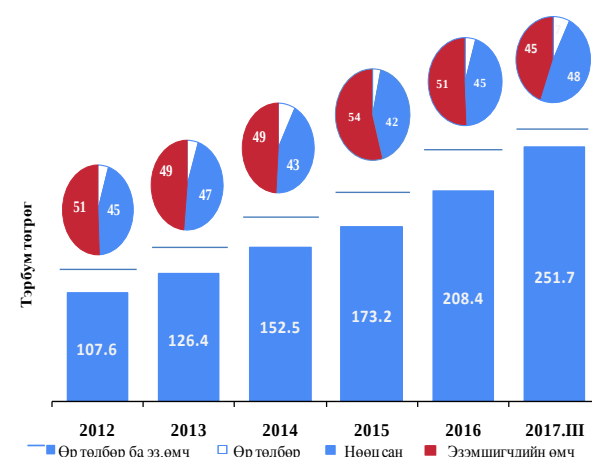
Ердийн даатгалын компанийн эх үүсвэрийн 50хувь буюу 99.8 тэрбум төгрөгийг нөөц сан бүрдүүлж байгаа бол нийт хөрөнгийн 51 хувь буюу 102.3 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалтын дүн эзэлж байна.

Даатгагчийн өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч

Нийт өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч дэх даатгалын нөөц сан 2014 оны 4 дүгээр улиралд 43.4 хувь, 2015 оны 4 дүгээр улиралд 42.1 хувь, 2016 оны 4 дүгээр улиралд 44.6 хувь, 2017 оны 3 дугаар улиралд 48.3 хувь байв.

Дүрслэл 2.32

Даатгалын компаниудын өр төлбөр, эзэмшигчдийн өмч

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Даатгалын хураамжийн орлого ба нөхөн төлбөр

Даатгалын салбарын нийт хураамжийн орлогын хэмжээ 2017 оны 3дугаар улирлын байдлаар 114.6 тэрбум төгрөгт хүрлээ. Үүнээс ердийн даатгалын компаниуд 112 тэрбум төгрөгийн, урт хугацааны даатгалын компани 995.6 сая төгрөгийн, давхар даатгалын компани 1.5 тэрбум төгрөгийн хураамжийн орлого тус тус төвлөрүүлсэн байна.

Хүснэгт 2.10

Даатгалын хураамжийн орлого ба нөхөн төлбөр, бүтээгдэхүүнээр (тэрбум төгрөг)

№	Бүтээгдэхүүний хэлбэр	Даатгалын нийт хураамжийн орлого	Нийт нөхөн төлбөр
1	Гэнэтийн осол, эмчилгээний даатгал	12.9	3.4
2	Хөрөнгийн даатгал	30.6	5.9
3	Авто тээврийн хэрэгслийн даатгал	13.8	6.0
4	Ачааны даатгал	1.0	2.0
5	Барилга угсралтын даатгал	6.4	0.4
6	Газар тариалангийн даатгал	0.0	0.0
7	Мал амьтдын даатгал	1.6	0.1
8	Агаарын хөлгийн даатгал	1.4	0.0
9	Авто тээврийн хэрэгслийн жолоочийн	0.4	0.0
10	Хариуцлагын даатгал	7.9	0.6
11	Санхүүгийн даатгал	2.1	1.4
12	Зээлийн даатгал	2.0	0.4
13	Итгэлцлийн даатгал	0.3	0.0
14	Төмөр замын болон усан замын тээврийн	0.0	0.0
15	Төмөр замын эсхүл усан замын тээврийн	0.0	0.0
16	Агаарын хөлгийг өмчлөх, эзэмших,	7.2	0.1
17	Жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгал	24.6	11.2
18	Амьдралын даатгал	1.0	0.8
19	Давхар даатгал	1.5	0.0
	Дүн	114.6	32.4

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

2005 оноос 2014 он хүртэлх хугацаанд нийт хураамжийн орлого 99.2 тэрбум төгрөгөөр ялангуяа 2012 оноос эхлэн огцом өссөн байна. Үүнд 2012 онд “Жолоочийн албан журмын даатгалын тухай хууль” батлагдаж, хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор албан журмаар даатгуулах даатгуулагчдын тоо нэмэгдэж, мөн түүнчлэн албан журмын даатгалын өсөлтийг дагаж авто тээврийн хэрэгслийн даатгал өндөр өсөлттэй гарсан нь голлон нөлөөлжээ. Харин 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар нийт 32.4 тэрбум төгрөгийн даатгалын нөхөн төлбөр олгожээ.

Даатгалын салбарын ашигт ажиллагаа

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар даатгалын компаниудын ашигт ажиллагааг тооцоход, нийт хөрөнгийн өгөөжийн дүн салбарын хэмжээнд 4.09 хувь, үүнээс урт хугацаат даатгалын компанийн өгөөжийн дүн 2.57 хувь, давхар даатгалын компани 7.97 хувьгарсан нь өмнөх оны мөн үетэй

харьцуулахад даруй 1.43 хувиар, 2016 оны жилийн эцсийн дүнгээс 5.7 хувиар буурсан үзүүлэлт юм. Харин өөрийн хөрөнгийн өгөөжийн салбарын дундаж үзүүлэлт 9.22 хувь байгаа бөгөөд үүнээс урт хугацаат даатгалын өөрийн хөрөнгийн өгөөж 3.21 хувь, ердийн даатгал 8.31 хувь, давхар даатгал 14.41 хувь гарсан нь өмнөх оны мөн үеэс 1.85 хувиар буурсан үзүүлэлт боллоо.

Нийт даатгалын салбарын татварын дараах цэвэр ашиг тайлант улиралд 1 тэрбум төгрөг буюу 9 хувиар буурч 10.2 тэрбум төгрөгт хүрэв. Үүнээс ердийн даатгалын компаниудын татварын дараах цэвэр ашиг хамгийн их дүнгээр буюу 2.5 тэрбум төгрөгөөр буурч 7 тэрбум төгрөг болсон байна. Харин урт хугацаат даатгалын компани 193 сая төгрөг, давхар даатгалын компани 3 тэрбум төгрөгийн цэвэр ашигтай ажиллажээ.

Даатгалын салбарын тогтвортой байдал

2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар хураамжийн орлогоос гадаадын давхар даатгалын компанид төлж байгаа төлбөр 42 тэрбум төгрөг буюу нийт хураамжийн орлогын 36.7 хувийг эзэлсэн бол өмнөх 5 жилийн 3 дугаар улирлуудын дундаж 30 хувьтай байв. Нийт давхар даатгалын төлбөрийн 97.6 хувийг ердийн даатгал, 0.04 хувийг урт хугацаат даатгалын компани, 2.4 хувийг давхар даатгалын компани шилжүүлсэн ба ердийн даатгалын компани хураамжийн орлогын 36.6 хувийг, урт хугацааны даатгалын компани 1.8хувийг, хөдөө аж ахуйн давхар даатгалын компани 65.3 хувийг давхар даатгалд тус тус төлжээ.

Давхар даатгалын үндэсний компани байхгүй байгаа нь даатгалын салбар дахь гадаад валютын гадагшлах урсгалыг нэмэгдүүлэх үндсэн шалтгаан болж, цаашид салбарын тогтвортой байдалд сөрөг нөлөө үзүүлэх

магадлал бий болгож байна. Даатгалын салбар нь нийгэм, эдийн засагт учрах хүлээгдээгүй эрсдэлийг бууруулж, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг хэдий ч, даатгалын салбарын өөрийн тогтворгүй байдал, системийн эрсдэлийн түвшин нь эргээд санхүүгийн тогтвортой байдалд томоохон нөлөө үзүүлдэг.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл /Financial stability board/ болон Олон улсын даатгалын хяналт, зохицуулалтын байгууллагуудын хороо /IAIS/-ноос даатгалын салбарт учирч буй системийн эрсдэлийг үндсэн гурван чиглэлийн хүрээнд тодорхойлжээ. Үүнд:

- ◆ Санхүүгийн зах зээлийн бусад оролцогчид /банк, үнэт цаасны компаниуд/-оос үүдэлтэй эрсдэлийн нөлөөлөл;
- ◆ Даатгалын компани уг нөлөөлөлд хариу үйлдэл үзүүлснээр эрсдэл бууруулах чадвар;
- ◆ Даатгалын компани нь өөрөө системийн эрсдэлийг үүсгэгч.

Тиймээс Олон улсын даатгалын хяналт, зохицуулалтын хорооноос даатгалын

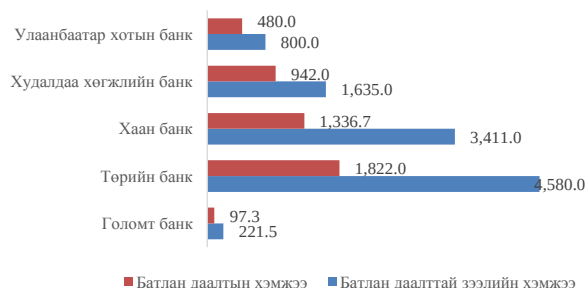
салбарын тогтвортой байдлыг хангах, системийн хэмжээнд нөлөөлөхүйц даатгалын компанийг тодорхойлох, түүнд хяналт тавих, системийн эрсдэлийг эрт илрүүлж, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 2010 оноос анхаарч, системийн хэмжээнд нөлөөлөхүйц даатгалын компанийг тодорхойлох үнэлгээний аргачлал, макро болон микро зохистой үзүүлэлтийн аргачлалыг боловсруулж, хөрөнгийн болон төлбөрийн чадварын шинэ стандарт, шаардлагуудыг бий болгоод байна.

Энэ хүрээнд тус байгууллагаас даатгалын салбар болон компаниудад учирч болох эрсдэлийг бууруулахын тулд макро болон микро зохистой үзүүлэлтийн хүрээнд хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхийг гишүүн орнуудын зохицуулах байгууллагуудад зөвлөсөн бөгөөд уг зөвлөмжийг хэрэгжүүлснээр даатгалын салбарт нөлөөлөхүйц макро эдийн засгийн хувьсагчдын нөлөөллийг зөв тодорхойлох, тулгарч болзошгүй системийн эрсдэлийг эрт илрүүлэх тогтолцоо бүрдэх, ирээдүйд бий болж болохуйц эрсдэлд хариу үйлдэл үзүүлэх боломж бүрдэнэ гэж үзэж байна.

ЗЭЭЛИЙН БАТЛАН ДААЛТЫН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ҮЗҮҮЛЭГЧ БАЙГУУЛЛАГА

Дүрслэл 2.33

Батлан даалт гаргасан байдал болон санхүүжилтийн эх үүсвэр (сая төгрөг)

№	Үзүүлэлтүүд /Хуримтлагдсан дүнгээр/	2017Q3
1	Батлан даалтын хэмжээ	23088.2
1.1	Үүнээс: Хугацаа хэтэрсэн	3699.7
1.2	Чанаргүй	4497.0
2	Батлан даалт гаргасан зээлийн дүн	55545.20
2.1	Үүнээс: Хугацаа хэтэрсэн	8977.4
2.2	Чанаргүй	9526

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

Зээлийн батлан даалтын сан нь эргэлтийн хөрөнгийн, хөрөнгө оруулалтын, бичил зээлийн гэсэн 3 төрлөөр батлан даалтын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа бөгөөд нэг удаа гаргах батлан даалтын дээд хэмжээ нь 250.0 сая төгрөг байна. 2017 оны 3 дугаар улирлын байдлаар нийт 55.5 тэрбум төгрөгийн зээлийн багцад 23.1 тэрбум төгрөгийн батлан даалтыг гаргасан байна.

Зээлийн батлан даалтын сан нь 2017 оны 3 дугаар улиралд нийт гаргасан батлан даалтын 38.9 хувийг Төрийн банк, 28.6 хувийг Хаан банк, 20.1 хувийг Худалдаа хөгжлийн банк, 10.3 хувийг Улаанбаатар хотын банкны зээлэнд тус тус гаргасан байна.

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН БИРЖ БА ТҮҮХИЙ ЭДИЙН АРИЛЖАА

Хөдөө аж ахуйн бирж ТӨХХК нь 2017 оны 3 дугаар улиралд 68.2 тэрбум төгрөгийн арилжааг хийсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 29.7 тэрбум төгрөг буюу 30 хувиар буурсан байна. Үүнд: 56.6 тэрбум төгрөгийн ямааны ноолуур, 10.3 тэрбум төгрөгийн хонины ноос, 726.8 сая төгрөгийн тэмээний ноос, 70.5 сая төгрөгийн хонины завод ноос, 384.9 сая төгрөгийн ямааны завод ноос арилжсан байна.

ХАА-н гаралтай түүхий эдийн биржийн жилийн дундаж арилжаа 460 орчим тэрбум төгрөг байгаа бөгөөд үүний 66 орчим хувь нь жилийн 2 дугаар улиралд хийгддэг байна.

Харин 2015 оны хавраас эхэлж тус биржээр хүнсний улаан буудай арилжаалж эхэлсэн байна. Сүүлийн 2 жилд нийт арилжааны 20

гаруй хувийг жилийн 3 дугаар улиралд хийх хандлага ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 2.11

Хөдөө аж ахуйн бирж дээрх түүхий эдийн арилжааны үнийн дүн

2017Q3	
Бараанынэр	Арилжааныдүн/тэрбу мтөгрөг/
Ямааны ноолуур	56.6
Хонины ноос	10.3
Тэмээний ноос	0.7
Хонины завод ноос	0.1
Ямааны завод ноос	0.4
Дүн	68.1

Эх сурвалж: Санхүүгийн зохицуулах хороо.

САНХҮҮГИЙН САЛБАРЫН ДЭД БҮТЭЦ, ТҮҮНИЙ ИНСТИТУЦИ

3.1 ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИНД ГАРСАН ӨӨРЧЛӨЛТ

Банк, санхүүгийн салбарын голлох хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах, зарим хуулийг шинэчлэн найруулах, шинээр боловсруулах талаар дараах бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдаад байгаа билээ. Үүнд:

- УИХ-ын 2016 оны 68 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2017 онд баримтлах үндсэн чиглэл”,
- УИХ-ын 2016 оны 71 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Эдийн засгийг сэргээх хөтөлбөр”-ийн 2 дугаар хавсралт болох тэргүүн ээлжинд боловсруулан батлуулж, Улсын Их Хуралд яаралтай өргөн мэдүүлэх хууль тогтоомжийн жагсаалт,
- УИХ-ын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”,
- Монгол Улсын Засгийн газар, ОУВС хамтран хэрэгжүүлж буй “Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр”-ийн үндсэн нөхцөлд мөнгө, санхүүгийн бодлогын шинэчлэл хийж, эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг бий болгох суурь нөхцлийг бүрдүүлэх хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох талаар тусгасан.

Эдгээр тогтоол, шийдвэрийн хүрээнд Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2017 оны А-

10 болон 2017 оны А-97 дугаар тушаалаар “Банкны салбарын хууль, эрх зүйн шинэтгэлийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж байна. Тайлант хугацаанд уг хөтөлбөрийн дагуу i) Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль, ii) Банкны тухай хууль, iii) Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулан хууль санаачлагчид уламжлаад байна.

Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл:

Төв банкны бие даасан байдлыг тооцдог олон улсад тогтсон индекс үзүүлэлтээр Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдал “хангалтгүй” гэж гарсан бөгөөд энэ нь макро эдийн засгийн нөхцөл байдал, статистик үзүүлэлтүүдээр илэрхийлэгдэж байна.

Төв банкны бие даасан, тогтвортой байдал нь үнийн түвшний тогтвортой байдалтай урт хугацаанд шууд хамааралтай байдаг тул Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдлыг дээшлүүлснээр мөнгө, санхүүгийн бодлого, хэрэгжилт боловсронгуй болж, үр нөлөө дээшлэх юм.

Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг дараах агуулгаар боловсруулсан болно. Үүнд:

- Мөнгөний бодлогын үндсэн чиглэлийг дунд хугацаагаар тодорхойлох, мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд хамтын удирдлагын зарчим нэвтрүүлэх, төв банкны бие даасан, хараат бус байдлыг нэмэгдүүлэх, банкинд тавих төв банкны хяналт шалгалттай холбоотой асуудлыг банкны хяналт шалгалтын мэргэшсэн бүтэц бүхий хороо олонхийн саналаар шийдвэрлэх;
- Төв банкны үйл ажиллагаанд төдийлөн хамаарахгүй төсвийн шинжтэй аливаа төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхийг хориглох;
- Монголбанкны удирдах албан тушаалтанд тавигдах шаардлага, шалгуурыг нэмэгдүүлэх, хараат бусаар ажиллах эрх зүйн үндсийг бэхжүүлэх;
- Улсын Их Хурлаас тодорхойлж, Монголбанкнаас хэрэгжүүлж ирсэн мөнгөний бодлогын зорилтыг үнийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах гэж тодорхойлж, үйл ажиллагааны чиглэл, мөнгөний бодлогын хэрэгсэлийг нэмэгдүүлэх чиглэл багтаж байна.

Тус хуулийн төсөл батлагдсанаар Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдал бэхжиж, Монголбанкны бодлого, үйл ажиллагаа, удирдлага, засаглал олон улсын жишигт нийцэн, мөнгө, санхүүгийн тогтвортой байдал хангагдаж, Монгол Улсын эдийн засаг тогтвортой өсөх таатай нөхцөл бүрдэх юм.

Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл:

Дэлхийн өндөр хөгжилтэй, томоохон улс орнууд төдийгүй Монгол Улсад 2000 оны

сүүлээр үүссэн банк санхүүгийн хямралын гол шалтгааны нэг нь банкинд тавигдах хяналт шалгалт нь эрсдэлд суурилаагүй, нийцлийн шинж чанартай хяналт хэрэгжүүлж байснаас үүдэлтэй болохыг судлаачид тогтоож, системийн шинжтэй, санхүүгийн хямрал нь тухайн улс орны эдийн засаг, хүн амын амьжиргааны түвшинд ноцтой хор хохирол учруулж болохыг онцолсон байна. Банкны хяналт шалгалт, эрсдэлийн удирдлагыг боловсронгуй болгох, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн шинэчлэл дэлхийн олон улс оронд өрнөж, банк санхүүгийн салбарын үйл ажиллагаа, зохицуулалтын стандарт гэж тооцогддог Базел III-ын стандарт 2011 онд, банкны хяналт шалгалтын Базелийн хорооны үндсэн зарчмууд 2012 онд, банк санхүүгийн байгууллагын бүтцийн өөрчлөлтийн зарчмууд 2014 онд тус тус шинэчлэгдэн мөрдөгдөж байна.

Банкны хяналт шалгалт, зохистой засаглал, удирдлагын эрх зүйн орчинг сайжруулах зорилгоор Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулаад байна.

Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд банк үүсгэн байгуулагч, хувьцаа эзэмшигч, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүн, гүйцэтгэх удирдлагад тавих шалгуурыг сайжруулах, банкны эрсдлийг бууруулах, банкинд авах албадлагын арга хэмжээг зөвхөн зөрчил гарсны дараа бус, зөрчил үүсч болзошгүй эрсдлийн түвшинд хүрсэн тохиолдолд урьдчилан сэргийлэх байдлаар хэрэгжүүлж, банк санхүүгийн тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээний эрх зүйн үндэслэлийг шинээр хуульчлах, албадлагын арга хэмжээний үр нөлөөг нэмэгдүүлэх, албадлагын арга хэмжээг банкны хяналт

шалгалтаар тогтоосон дутагдал, эрсдэлийн түвшинд үндэслэдэг байх зохицуулалтыг энэхүү хуульд тусгасан.

Уг хууль батлагдсанаар Монголбанкнаас банкинд тавьж буй хяналт шалгалтын эрх зүйн зохицуулалт сайжирч, түүнийг олон улсын жишгийн дагуу хэрэгжүүлэх, банк санхүүгийн салбарт бий болж болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, банк, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, банкны салбарын хөгжлийн суурийг бэхжүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжихэд түлхэц болох чухал ач холбогдолтой юм.

Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл:

Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуулийг банкны салбарын хууль, эрх зүйн шинэчлэлтэй уялдуулах, Олон улсын Хадгаламжийн даатгагчдын холбооны “Хадгаламжийн даатгалын үр дүнтэй тогтолцооны үндсэн зарчим”-д тусгагдсан Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн засаглал, хамтын ажиллагаа, сангийн эх үүсвэр, зарцуулалт, даатгалын хамрах хүрээ, хадгаламж эзэмшигчдэд нөхөн төлбөр олгох зарчмуудтай нийцүүлэх зорилгоор тус хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулаад байна.

Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд хийсэн олон улсын зарчмын нийцлийн үнэлгээний үр дүн, зөвлөмжид тулгуурлан уг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулна. Нэмэлт, өөрчлөлтийн гол агуулга нь:

- даатгалын тохиолдлыг тооцох,
- даатгалын хураамж тооцох хэмжээг тодорхой болгох,

- хадгаламж эзэмшигчид даатгалын нөхөн төлбөр төлөх хэлбэрийг банкинд данс нээж шилжүүлэх байдлаар өргөжүүлж, нөхөн төлбөр олгож эхлэх хугацааг богиносгох,
- хадгаламж эзэмшигчид даатгалын нөхөн төлбөр олгох хэмжээ нь өв залгамжлал, банк өөрчлөн байгуулагдах, банкны шилжүүлгийн арга хэмжээнээс хамаарч тодорхой хугацаанд мөрдөгддөг байх,
- хадгаламж эзэмшигчид хадгаламжийн шаардах эрхээ хангах боломжит хугацаа олгох,
- банкинд бүтцийн өөрчлөлт хийх, эрх хүлээн авах үед хадгаламжийн даатгалын корпорацийн оролцоо, эрх үүргийг тодорхой болгох,
- банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах, даатгалын тохиолдол үүссэн үед хадгаламжийн даатгалын корпорацийн оролцоо, чиг үүргийг шинэчлэх зэрэг өөрчлөлтүүд Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд тусгагдаад байна.

Хууль батлагдсанаар хадгаламж эзэмшигчийн банкинд итгэх итгэл бэхжиж “банкнаас дайжих” эрсдэл буурах, бүтцийн өөрчлөлтийн арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэхээс гадна хадгаламжийн даатгалын үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагын эрх зүйн байдал, чиг үүрэг нь олон улсын чиг хандлагын дагуу “мөнгөн хадгаламжийн даатгалын нөхөн төлбөрийг олгох үйл ажиллагаа явуулах” үйл ажиллагаа гэхээсээ илүүтэйгээр “алдагдал, эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагаа явуулах” болж өөрчлөгдөх чухал шинэчлэл болох юм.

3.2 ТӨЛБӨР ТООЦООНЫ СИСТЕМ

Их дүнтэй төлбөр тооцооны систем

Төлбөрийн системийн оролцогч хоорондын их дүнтэй төлбөр тооцоог Монголбанкны Банксүлжээ системээр бодит цагийн горимоор гүйцэтгэж байгаа нь төлбөр тооцооны системийн эрсдэлийг бууруулах, мөнгөн урсгалыг бодит цагаар хянах, мөнгөний бодлогын хэрэгжилтийг сайжруулах, заавал байлгах нөөцийг хангуулах боломжийг бүрдүүлдэг.

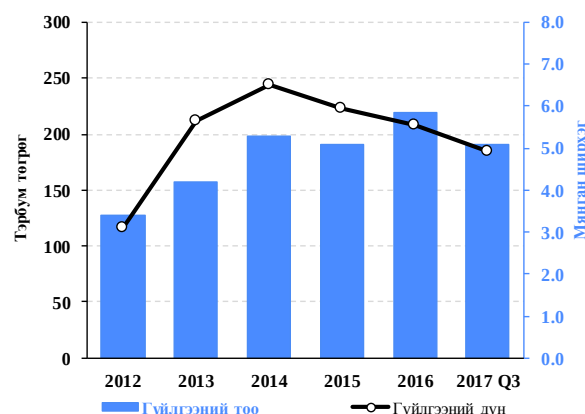
Их дүнтэй төлбөр тооцооны системээр банк хоорондын төлбөр тооцоо, Сангийн яамны Төрийн сангийн газрын төлбөр тооцоо, Үнэт цаасны төлбөр тооцоог бодит цагийн горимоор гүйцэтгэж, бага дүнтэй төлбөр тооцооны системээс илгээсэн үр дүнгийн тооцооллыг оролцогч бүрийн харилцах дансанд тусгаж байна.

Сүүлийн зургаан жилийн байдлаар төлбөрийн системийн нийт гүйлгээний дүнгийн 94-98 хувь, гүйлгээний тооны 5-18 орчим хувь нь их дүнтэй төлбөр тооцооны системээр дамжиж

байгаа нь энэхүү системийг банк, санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн тогтвортой байдалд нэн чухал ач холбогдолтой болохыг харуулж байгаа юм.

Дүрслэл 3.1

Их дүнтэй төлбөр тооцооны системийн нэг өдрийн дундаж үзүүлэлт

Эх сурвалж: Монголбанк

Тайлант хугацаанд Банксүлжээ системээр нэг өдөрт дунджаар 185 тэрбум төгрөгийн, 5.1 мянган ширхэг их дүнтэй гүйлгээ хийгдсэн үзүүлэлттэй байна.

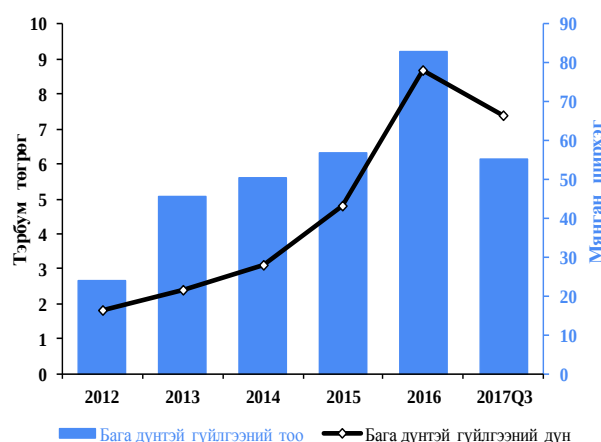
Бага дүнтэй төлбөр тооцооны систем

Үндэсний цахим гүйлгээний төв нь төлбөрийн системийн оролцогч хоорондын бага дүнтэй гүйлгээ болон банк хоорондын төлбөрийн картын гүйлгээг бодит цагийн горимоор дамжуулж, үр дүнгийн тооцооллыг Банксүлжээ систем рүү дамжуулж байна.

Сүүлийн долоон жилийн байдлаар бага дүнтэй гүйлгээ нь төлбөрийн системийн нийт гүйлгээний дүнгийн 2-6 орчим хувийг, харин гүйлгээний тооны 82-95 хувийг тус тус эзэлж байна. Олон тооны хэрэглэгч, өргөн хүрээг хамарч байдаг тул энэ системийн найдвартай, тасралтгүй ажиллагаа нь харилцагчдын банкинд итгэх итгэлд ихээхэн нөлөө үзүүлдэг.

Дүрслэл 3.2

Бага дүнтэй төлбөр тооцооны системийн нэг өдрийн дундаж үзүүлэлт

Эх сурвалж: Монголбанк

ҮЦГТ нь 2016 оны байдлаар нэг өдөрт дунджаар 7.4 тэрбум төгрөгийн 55.1 мянган ширхэг бага дүнтэй гүйлгээ, 7.4 тэрбум

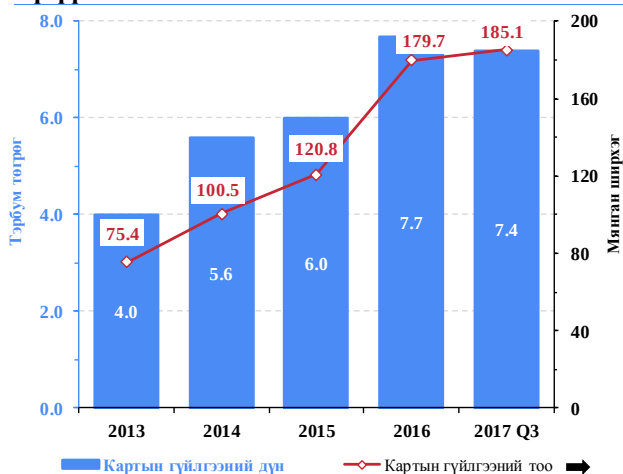
төгрөгийн 185.1 мянган ширхэг картын гүйлгээг тус тус дамжуулжээ.

Үндэсний төлбөрийн систем

Монголбанк нь Монгол Улсын Үндэсний төлбөрийн системийн тогтвортой, тасралтгүй, найдвартай, үр ашигтай байдлыг ханган, бэлэн бус төлбөр тооцоог дэмжих бодлого баримтлан ажиллаж байна.

Дүрслэл 3.3

Картын гүйлгээний нэг өдрийн дундаж үзүүлэлт

Эх сурвалж: Монголбанк

“Монгол Улсын Үндэсний төлбөрийн системийг 2015-2020 онд хөгжүүлэх стратеги” баримт бичгийн богино хугацаанд хэрэгжүүлэх зорилтод заасны дагуу Үндэсний төлбөрийн системийг удирдах, зохион байгуулах, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг бүхэлд нь зохицуулах, Монголбанкны бүрэн эрх, оролцоог тодорхойлсон Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хурлын 2017 оны

хаврын ээлжит чуулганы 5 дугаар сарын 18-ны өдрийн хуралдаанаар баталсан болно.

Хуулиар цахим мөнгө, төлбөрийн карт зэрэг төгрөгийг орлон Монгол Улсад төлбөр тооцоонд хэрэглэгдэх төлбөрийн хэрэгсэл, мөнгөн гуйвуулга, төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэх, төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэхтэй хамаарал бүхий үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг Монголбанкнаас олгох асуудлыг тодорхой болгон, төлбөрийн систем, түүний оператор, оролцогч, хэрэглэгч, тэдгээрийн төлбөрийн системд оролцох оролцоог тодорхойлж, үйл ажиллагааны цар хүрээг өргөтгөн зохицуулж өгснөөр зах зээлд нэвтэрч буй төлбөрийн үйлчилгээ, хэрэгслийн цаашдын хөгжлийг дэмжих боломж бүрдэж байгаа билээ.

Техник, технологийн хөгжлийг даган төлбөрийн системд шинээр нэвтэрч буй төлбөрийн хэрэгслийг Монголбанкнаас зохицуулж, хянах болсны үр дүнд тавигдах шаардлага, систем хоорондын харилцан зохицолдоо, нууцлал, аюулгүй байдал, харилцагчийн эрх ашгийн хамгаалах асуудлууд бүрэн хангагдахаар болж байна.

Дээрх хуулийг 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс мөрдөж эхлэхтэй холбогдуулан төлбөрийн системтэй холбоотой журам, зааварт өөрчлөлт оруулах ажлыг эхлүүлээд байна.

Төлбөрийн системийн хяналт

Үндэсний төлбөрийн системийн нэгдмэл байдлыг хангах, тогтвортой, тасралтгүй, найдвартай, үр ашигтай ажиллагаанд учирч

болзошгүй эрсдэлийг удирдах, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах, оролцогчдын тэгш, тэнцвэртэй оролцоог дэмжих, системийн

нууцлал, аюулгүй байдлыг хангах зарчмыг баримтлан төлбөрийн системд тавих хяналтыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн дагуу үндэсний мөнгөн тэмдэгтийг орлон төлбөр тооцоонд хэрэглэгдэх төлбөрийн карт зэрэг төлбөрийн хэрэгслийн зөвшөөрлийг олгон, хяналт тавин ажиллаж байна. 2017 он гарснаас хойш Богд банк, Капитрон банк, Чингис хаан банкинд төлбөрийн картын нэмэлт зөвшөөрөл олгон, Төрийн банкинд төлбөрийн картын үйл ажиллагааны зөвшөөрлийг сунгаж, Хаан банк, Хас банкинд шинээр нэвтрүүлж буй процессорын үйл ажиллагаанд дүгнэлт гаргасан.

Төлбөр тооцооны “Банксүлжээ” систем, олон улсын санхүүгийн мэдээний СВИФТ сүлжээний үйл ажиллагаанд төлөвлөгөөт шалгалт, төлбөрийн системийн оролцогч 14 банк (Худалдаа хөгжлийн банк, Голомт банк, Хас банк, Улаанбаатар хотын банк, Үндэсний хөрөнгө оруулалтын банк, Капитрон банк, Тээвэр хөгжлийн банк, Капитал банк, ХААН банк, Ариг банк, Кредит банк, Чингис хаан банк, Төрийн банк, Богд банк)-ны их болон бага дүнтэй төлбөр тооцоо, картын төлбөр тооцоо, хөдөлгөөнт банкны үйлчилгээтэй холбоотой үйл ажиллагаа, мэдээллийн технологийн тасралтгүй, найдвартай ажиллагаанд иж бүрэн шалгалтыг хийж гүйцэтгэлээ.

Олон улсын төлбөр тооцооны банкны Төлбөрийн болон зах зээлийн дэд бүтцийн хороо, Үнэт цаасны хороодын олон улсын

байгууллагын техникийн зөвлөлөөс гаргасан "Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчмууд" системийн хувьд нэн чухал систем болох “Банксүлжээ” систем болон Төв банкны үнэт цаасны төлбөр тооцооны системийн түвшинд хэрхэн хэрэгжиж байгааг тодорхойлох үнэлгээ хийлээ. Энэ үнэлгээний үр дүнд "Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтцийн зарчмууд"-ын хэрэгжилтийн түвшинг ахиулж, тогтмол хангуулахад дэмжлэг үзүүлэх боломжтой болох юм. Түүнчлэн гадаадад ажиллаж буй иргэдийн олон улсын мөнгөн гуйвуулгын үйлчилгээний нөхцөл байдлын үнэлгээг хийх зорилгоор Дэлхийн банкнаас гаргасан “Мөнгөн гуйвуулгын ерөнхий зарчмууд”-д нийцүүлэн холбогдох баримт бичгийг боловсруулаад байна.

Төлбөрийн системийн тасралтгүй, найдвартай ажиллагааг баталгаажуулж, төлбөр тооцооны болон клирингийн системүүдийн үйл ажиллагааны тайланг 7 хоногийн давтамжтайгаар гаргуулан, хяналтыг хэрэгжүүлж ажилласан. Ингэхдээ төлбөр тооцооны “Банксүлжээ” систем, олон улсын санхүүгийн мэдээний СВИФТ сүлжээ, Үндэсний цахим гүйлгээний төвийн хариуцан ажиллуулж буй Төлбөрийн картын нэгдсэн сүлжээ, бага дүнтэй гүйлгээний систем, Худалдаа хөгжлийн банкны картын свитчийн үйл ажиллагаанд мониторинг хийж, хяналтын тайланг сар бүрээр нэгтгэн удирдлагад танилцуулан, зохих үзүүлэлтийг хангаагүй зөрчил гаргасан оролцогчид цаг тухайд нь арга хэмжээ авч ажиллалаа.

3.3 САНХҮҮГИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Төвбанкны тухай хууль болон Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (Зөвлөл)-ийн ажиллах дүрэмд заасны дагуу Зөвлөлийн үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь түүний ээлжит болон ээлжит бус хуралдаан юм. Ээлжит хуралдааныг улирал бүр урьдчилан тогтсон товын дагуу хуралдуулдаг бол ээлжит бус хуралдааны хувьд цаг үеийн шинжтэй асуудлыг хэлэлцэх зорилгоор аль нэг талын санаачлагаар тухай бүр зохион байгуулдаг болно. Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлангийн өмнөх дугаар хэвлэгдэж олон нийтийн хүртээл болсноос хойшхи хугацаанд Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл нь 2017 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдөр улирал тутмын ээлжит хуралдаанаа зохион байгууллаа.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2017 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдрийн хуралдаанаар: (i) ОУВС-гийн шаардлагаар Монгол Улсын арилжааны банкуудад хийж буй Активын чанарын үнэлгээ (AQR)-ний явцын тайлангийн тухай, (ii) Банкныг дахин хөрөнгөжүүлэх эрх зүйн баримт бичгийн төсөл зэрэг асуудлуудыг хэлэлцэв. Хуралдаанаас гарсан шийдвэрийн дагуу Зөвлөлийн гишүүд хариуцсан чиглэлээр холбогдох газруудад тодорхой үүрэг даалгавар өгч, хамтарсан ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж байна.

Үүнээс гадна СТБЗ-ийн Ажлын алба нь тайлант хугацаанд Монгол Улсын санхүүгийн системд учирч болзошгүй томоохон эрсдэлүүдийг үнэлэх, болзошгүй эрсдэлийг бууруулах макро зохистой бодлогын санал, зөвлөмж боловсруулах зорилгоор “Санхүүгийн тогтвортой байдлын индикаторууд, системийн эрсдэлийн

шинжилгээ”, “Санхүүгийн тогтвортой байдлын зураглал” гэсэн судалгааны ажлуудыг хийж гүйцэтгэн “Мөнгө, Санхүү, Баялаг” сэтгүүл болон Монголбанкны судалгааны ажлын товхимолд нийтлүүлээд байна.

Санхүүгийн системийн эрсдэлийн үнэлгээ хийх, макро бодлогуудын харилцан уялдааг хангах, макро зохистой бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд санал боловсруулах, Монгол Улсын Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайланг хагас жил тутам бэлтгэн, олон нийтэд хүргэх үүрэгтэй, байнгын үйл ажиллагаатай нэгж бий болгохоор шийдвэрлэсний дагуу Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн Ажлын алба (СТБЗАА)-ыг Монголбанкинд төвлөрүүлэн ажиллуулж байна.

Тус албанд 2016-2017 онд Азийн хөгжлийн банкны “ТА-9180 MON: Монгол Улсын санхүүгийн салбарын хөгжил, тогтвортой байдлыг дэмжих техник туслалцааны төсөл” амжилттай хэрэгжиж дуусаад байна. Энэхүү төслийн хүрээнд i) Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, ii) СТБЗАА болон Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хорооны хүний нөөцийн чадавхийг сайжруулах, iii) бодлогын санал боловсруулах, түүнд шаардлагатай судалгаа, шинжилгээний арга хэрэгслүүдийг нэвтрүүлэх зэрэг чиглэлээр ихээхэн ахиц дэвшил гарган ажиллаа.

Цаашид тус алба нь Дэлхийн банкны “Төсөв, санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх техник туслалцааны төсөл”-ийг 2018 оноос эхлэн хэрэгжүүлэх бөгөөд энэхүү төслийн хүрээнд СТБЗ-ийн i) үйл ажиллагааны дэд бүтцийг хөгжүүлэх, хүний нөөцийн чадавхийг

хөгжүүлэх, ii) тоон мэдээллийн веб хуудсанд суурилсан мэдээллийн баазыг хөгжүүлэх, iii) санхүүгийн хямралын удирдлагын тогтолцоог бэхжүүлэх зэрэг ажлуудыг хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөж байна.

СТБЗАА нь Монголбанк, Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хорооны холбогдох газруудтай хамтран ажиллаж, тайлан мэдээллийг хүлээн авч, “Монгол Улсын Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-гийн есөн дугаарыг нэгтгэн боловсруулж, хэвлүүлэн, Монголбанкны цахим хуудаст байршуулж, олон нийтийн хүртээл болгосон бөгөөд ийнхүү арав дахь дугаарыг та бүхэнд хүргэж байна.